

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Irena RYNKEVIČIENĖ

**REGIONINIO TURIZMO SITUACIJA IR PERSPEKTYVOS:
MAŽEIKIŲ RAJONO PAVYZDŽIU**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Irena RYNKEVIČIENĖ

**REGIONINIO TURIZMO SITUACIJA IR PERSPEKTYVOS:
MAŽEIKIŲ RAJONO PAVYZDŽIU**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas

Magistro darbo autorius Irena Rynkevičienė
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. Artūras Blinstrubas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas .....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Irena Rynkevičienė

Regioninio turizmo situacija ir perspektyvos: Mažeikių rajono pavyzdžiu.

Magistro darbas.

Magistro darbe analizuojama Mažeikių rajono turizmo situacija bei plėtros perspektyvos Lietuvos regioninės politikos kontekste. Darbe apibūdinamos pagrindinės Mažeikių rajono turizmo sritys – gamtinė, kultūrinė ir sporto turizmo aplinka, infrastruktūra, jų reikšmė vietinio ir atvykstamojo turizmo plėtrai, analizuojami teisiniai turizmo dokumentai. Keliami darbo uždaviniai - charakterizuoti esamus rajono turistinius išteklius ir įvertinti stiprybes, silpnybes, galimybes bei galimas grėsmes, pateikiant kiekvienos turizmo srities SSGG (angl. SWOT) analizes. Siekiant iširti Mažeikių rajono turizmo sektoriaus valdymo problemas, buvo apklausti penkių pagrindinių rajono turizmo institucijų ekspertai. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie turizmo valdymo situaciją, turizmo institucijų veiklos funkcijas, tų funkcijų praktinį pritaikymą, bendradarbiavimo tarp institucijų ir verslo partnerių aspektus.

Baigiamojoje dalyje pateiktos išvados ir įvairios problemų sprendimo galimybės, ekspertinio tyrimo metodu įvertintos plėtros perspektyvos vietiniam ir atvykstamajam turizmui skatinti ekonomikos atsigavimo laikotarpiui.

RESUME

Irena Rynkevičienė

Situation and Prospects of Regional Tourism in Standards of Mažeikiai District.

Master's Work

This master's work analysis the situation of tourism and prospects of expansion in Mažeikiai district in the context of regional policy of Lithuania. Firstly, the leading fields of tourism of Mažeikiai district such as natural, cultural and sport tourism environment, infrastructure, their importance to the expansion of local and coming tourism have been definable in this work as well as legal tourism documents have been analyzed.

Objectives: to define the present tourist resources of the district and evaluate the strength, the weakness, opportunities and possible threats providing analysis of every sphere of tourism (SWOT).

Secondly, for the attainment of exploring the problems of the management of tourism division of Mažeikiai district the experts of five leading tourism institutions of the district have been interviewed. Furthermore, during the survey the experts' view on the situation of management of tourism, the functions of work of tourism institutions, and putting them into practice, and the aspects in collaboration with the tourism institutions and business, has been aspired.

Finally, the conclusion and various potentialities of solution to problems are provided in the final part and using the method of expert research the prospects of expansion for local and coming tourism to stimulate during economical recovery period have been assessed.

TURINYS

ĮVADAS	9
1. REGIONINIO TURIZMO ANALIZĖ TEORINIŲ ASPEKTU	15
1.1. Institucinis turizmo plėtros valdymas ir finansavimas.....	19
1.2. Darnios turizmo plėtros koncepcija ir jos taikymai rajone.....	27
1.3. Regioninį turizmą reglamentuojančių įstatymų, teisės aktų ir kitų dokumentų analizė.....	33
2. MAŽEIKIŲ RAJONO TURIZMO PASLAUGŲ IR IŠTEKLIŲ ANALIZĖ IR PANAUDOJIMO VERTINIMAS	37
2.1. Gamtos išteklių vertinimas ir pritaikymas turizmui.....	37
2.2. Kultūros išteklių vertinimas ir pritaikymas turizmui.....	36
2.3. Sporto ir pramogų potencialo vertinimas ir pritaikymas turizmui.....	56
3. MAŽEIKIŲ RAJONO TURIZMO SITUACIJOS IR PLĖTROS GALIMYBIŲ TYRIMO REZULTATAI IR ANALIZĖ	60
3.1. Tiriamojo metodo - ekspertų apklausos teorinis apibūdinimas.....	60
3.2. Tyrimo instrumento pagrindimas.....	61
3.3. Tyrimo organizavimas.....	62
3.4. Tyrimo imtis ir dalyvių charakteristika.....	63
3.5. Kokybinio tyrimo rezultatai ir analizė.....	63
3.5.1. Mažeikių rajono turizmo situacijos ekspertinė analizė.....	64
3.5.2. Bendradarbiavimo ir rinkodaros turizmo srityje analizė.....	62
3.5.3. Turizmo produktų/ paslaugų ir infrastruktūros analizė.....	75
3.5.4. Rajono turizmo plėtros perspektyvos.....	76
IŠVADOS	79
REKOMENDACIJOS	81
LITERATŪRA	84
PRIEDAI	90

LENTELIŲ SĄRAŠAS

<i>1 lentelė</i>	Europos Sąjungos fondų lėšos, skirtos gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimui ir investicinio patrauklumo didinimui 2007 – 2013 metais pagal regioninius ekonomikos augimo centrai.....	26
<i>2 lentelė</i>	Turizmo infrastruktūros gerinimui skirtų lėšų paskirstymas pagal Mažeikių rajono savivaldybės - probleminės teritorijos plėtros 2008 – 2010 m. programą.....	27
<i>3 lentelė</i>	Teršalų išmetimų dinamika Mažeikių rajone per pastaruosius dešimt metų.....	31
<i>4 lentelė</i>	Regioninį turizmą reglamentuojantys teisiniai dokumentai.....	34
<i>5 lentelė</i>	Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių saugomų teritorijų panaudojimo turizmo plėtroje galimybė.....	39
<i>6 lentelė</i>	Gamtos išteklių SSGG.....	41
<i>7 lentelė</i>	Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių urbanistinių vertybių panaudojimo turizmo plėtroje galimybės.....	44
<i>8 lentelė</i>	Urbanistinių vietovių plėtros finansavimo pasiskirstymas 2010-2012 m.....	46
<i>9 lentelė</i>	Valstybinio biudžeto lėšų paskirstymas paveldosaugos programoms finansuoti.....	48
<i>10 lentelė</i>	Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių architektūros paminklų, muziejų, memorialinių vietų, istorinių paminklų panaudojimo turizmo plėtroje galimybės....	49
<i>11 lentelė</i>	Valstybės biudžeto lėšos Etninės kultūros projektams Mažeikių rajone 2009 m.....	53
<i>12 lentelė</i>	Kultūros SSGG.....	55
<i>13 lentelė</i>	Sporto SSGG.....	58
<i>14 lentelė</i>	Anketos specifikacija.....	62
<i>15 lentelė</i>	Tyrimo imtis (N=5) ir dalyvių charakteristika.....	63
<i>16 lentelė</i>	Ventos regioninio parko turistų pasiskirstymas pagal segmentus 2007- 2009 m.....	73

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Turizmo vadybos sprendimų įgyvendinimas Mažeikių rajono teritorijoje.....	18
2 pav. Institucinio turizmo planavimo ir valdymo schema.....	23
3 pav. Darnios turizmo plėtros modelis.....	29
4 pav. Pagrindiniai Lietuvos darnaus turizmo valdymo principai.....	30
5 pav. Kultūros ir turizmo sinergija: kultūrinis turizmas.....	42
6 pav. Bendradarbiavimo turizmo srityje problemų identifikavimo schema.....	70

SUTRUMPINIMAI

PTO	Pasaulinė turizmo organizacija
BVP	Bendrasis vidaus produktas
ES	Europos Sąjunga
BPD	Bendrasis programavimo dokumentas
LR	Lietuvos Respublika
NRPA	Nacionalinė regionų plėtros agentūra
MTVIC	Mažeikių turizmo ir verslo informacijos centras
KPD	kultūros paveldo departamentas
VR parkas	Ventos regioninis parkas
KVAD	kultūros vertybių apskaitos departamentas

IVADAS

Turizmas, kaip socialinis ir ekonominis reiškinys, pradėjo formuotis tada, kai buvo patenkintas poreikis maistui, kitoms išgyvenimui reikalingoms sąlygoms ir susiformavo kitas būtinas poreikis – informacijos ir kelionės (Labanauskaitė, D., Jusčius, V., 2001). Turizmo produkto formavimą lėmė kelionių, kitos kultūros, vietovės pažinimo poreikis. Turizmo produktas nėra būtiniausia prekė, tad žmonės šiuo produktu naudojasi tik tada, kai yra užtikrinamos jo pajamos ir kai visuomenės pragyvenimo bei kultūros lygis yra pakankamai aukštas.

D. Labanauskaitė, V. Jusčius (2001) turizmo sampratą apibūdina sekančiomis charakteristikomis:

- turizmas yra žmonių keliavimas įvairiais turistiniais maršrutais;
- turizmas apima elementus: kelionę į pageidaujamą vietą ir apsistojimą ten ne trumpiau kaip viena para ir ne ilgiau kaip vieni metai;
- kelionė – tai išvykimas iš valstybės ar regiono, kuriame nuolat gyvenama;
- turizmas – tai keliavimas, nesiekiant pelno.

I. Žalienė, A. Sabaliauskaitė (2002) turizmo sąvokai nusakyti naudoja bendresnį apibrėžimą: turizmas – santykių, ryšių ir reiškinių visuma, lydinti žmogų kelionėje ir būnant tose vietose, kuriose nėra nuolatinės jo gyvenamosios vietos ir nesusijusios su darbo veikla.

1981 m. Madride vykusioje Pasaulinėje turizmo organizacijos (PTO) konferencijoje turizmas apibrėžiamas kaip viena aktyvaus poilsio rūšių, siekiant susipažinti su vienais ar kitais rajonais, šalimis; kelionės dažnai derinamos su sportu, pramogomis, pomėgiais, pažinimu.

Taigi, “turizmo” sąvoka apima visus ryšius bei fenomenus, susijusius su žmonėmis, keliaujančiais dėl pačių įvairiausių priežasčių. Iš visų šių apibrėžimų matyti, kad turizmo sąvoką apibrėžia trys pagrindiniai kriterijai: vietos pakeitimas ir buvimas kitame regione, trukmės nustatymas ir kelionės tikslas.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, pradėta suvokti, kad turizmas – tai viena verslo šakų, kurios plėtojimas padeda sukurti naujas darbo vietas skirtinguose šalies regionuose, didina bendrą šalies vidaus produktą (BVP), plėtoja paslaugų verslą, gerina aptarnavimo kultūrą; tai galimybė sumažinti bendrą šalies deficitą. Tad šalyje turizmui buvo suteiktas prioritetas ir pradėtas spartus turizmo plėtojimo procesas (Janulienė, Žalys, Žalienė, 2004).

Lietuva pirmoji iš trijų Baltijos šalių 2003 metais tapo tikrąja PTO (Pasaulio Turizmo Organizacija) nare. Lietuvoje surengtas pažintinis turas užsienio žurnalistams iš viso pasaulio. Dauguma jo dalyvių pirmąkart lankėsi Lietuvoje esančiame geografiniame Europos centre. O mūsų šalis sulaukė straipsnių, pristatančių pasauliui Lietuvą kaip didelių turizmo galimybių šalį Baltijos valstybių regione (Lietuva veržiasi į turizmo rinką, 2005)

Lietuvos narystė ES ir NATO atvėrė šaliai daugiau galimybių prisistatyti pasauliui, suaktyvėjo turistų srautai. Turizmui, kaip prioritetinei sričiai, iš ES struktūrinių fondų imta teikti paramą pagal Lietuvos 2004–2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą (BPD), patvirtintą LR Vyriausybės ir Europos Komisijos. Susiformavo Lietuvos, kaip naujo tarptautinio turizmo regiono, esančio Vidurio Europos ir pietryčių Baltijos jūros šalių geografinėje ir ekonominėje erdvėje, įvaizdis. Be to, istorinė raida lėmė susiformuoti gausiems etniniams- kultūriniais ryšiams tarp Lietuvos ir Lietuvos išeiivių kitose šalyse (Lenkija, Rusija, Vokietija, JAV ir kt.). Tai lemia etninio turizmo plėtros galimybes (Bendrasis programavimo dokumentas, 2004).

2007 m. gruodžio 21 d. Lietuva kartu su kitomis 8 valstybėmis (Čekija, Estija, Latvija, Lenkija, Malta, Slovakija, Slovėnija ir Vengrija) įsiliejo į Šengeno erdvę (šiuo metu sudaro 25 Europos valstybės). Bendra Šengeno šalių sutartis užtikrino valstybių narių piliečių judėjimą be vizų ir patikrinimo procedūrų prie kitų valstybių narių vidaus sausumos ir jūrų uostų sienų. Nuo 2008 m. kovo 30d. panaikinta asmenų kontrolė oro uostuose. Teisė laisvai keliauti nepriklauso nuo kelionės tikslų, tai sudaro palankesnes sąlygas ne tik verslo plėtrai ir tarptautiniam bendradarbiavimui, bet ir tarptautiniam turizmui (LR Vyriausybės veiklos, susijusios su Lietuvos naryste Europos Sąjungoje, 2007m. apžvalga, 2008).

Kita vertus, Lietuvai tapus Šengeno zonos pakraščiu, griežtesni reikalavimai tapo kaimyninių Rytų šalių (buvusių TSRS sudėtyje) gyventojams – imta kruopščiau saugoti sienas, pabrango vizos, kas sukėlė didelį gyventojų abipus sienos nepasitenkinimą. Tačiau Lietuva privalo laikytis bendrų Šengeno erdvės taisyklių. Sugriežtėjusi vizų išdavimo tvarka Lietuvai, esančiai Šengeno zonos pakraščiu, gan svarbi, nes 2007m. pirmąjį pusmetį iš 1,13mln. atvykstančių vienadienių turistų net 80,6 proc. sudarė rusai ir baltarusai. Jau 2008 m. pirmąjį pusmetį triskart sumažėjo turistų srautai iš Rusijos (ypač Kaliningrado srities)- nuo 505,6 iki 189,5 tūkst., iš Baltarusijos šiek tiek padidėjo – nuo 161,5 iki 162,7tūkst. Po 1998 m. ekonomikos krizės Rusijos Federacijoje, tai buvo antrasis veiksnys, sumažinęs turistų iš Rytų valstybių skaičių (Milašienė, A., Zaliapūgienė, B., 2008).

Sumažėjus turistų srautams iš Rytų šalių, padidėjo atvykstamasis turizmas iš Vakarų. Lietuvai reikėjo taikytis prie vakariečių pamėgto komforto. Atsirado būtinumas teikti aukštos klasės apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas, gerinti turizmo infrastruktūrą, plėsti teikiamų paslaugų asortimentą, gerinti aptarnavimo kokybę, užtikrinti svečių patogumą ir komfortą. Svarbus tampa internetinio ryšio vaidmuo rezervuojant bilietus, viešbučius, gaunant informaciją apie lankytinas vietas Lietuvoje. Didėja nacionalinių institucijų vaidmuo, galimybės pasinaudoti ES fondų parama turizmo plėtrai.

Pagal tarptautines ES programas remiami ir regioniniai turizmo plėtros projektai. Telšių apskrityje, kurios sudėtyje yra Mažeikių rajonas, pagal programą „Interreg IIIC“ (programa visos ES mastu) 2004–2007 m. buvo vykdomas projektas COTOUR („Kooperacija plėtojant turizmą ir

regioninius produktus“). Pagal šią programą buvo suorganizuoti penki ekspertų pasikeitimo patirtimi seminarai šiuose regionuose: Limousin, Sicilija, Telšiai, Malopolska. Vyko mokymai rengiant ir studijuojant šalių partnerių gerosios patirties pavyzdžius, pažintinėse ekskursijose susipažįstant su šalių turizmo objektais. Pagilintos regioninės plėtros specialistų, vietos valdžios ir SVV verslininkų žinios. Inovacinių priemonių taikymas plėtojant turizmą ir regioninius produktus. Išmokyti regioniniai iniciatoriai ėmė planuoti ir vystyti naują veiklą, siekdami pakeisti vietos, nacionalinę politiką, susijusią su turizmo ir regioninių produktų plėtra. Įgytos naujos žinios apie turizmo galimybes, grėsmes, stiprybes ir silpnybes kiekviename regione (Mažeikių rajono savivaldybė, <http://www.mazeikiai.lt/>)

Analizuojant įvairią turizmo literatūrą, darbo autorei nepavyko rasti konkretaus regioninio turizmo apibūdinimo. Tačiau akivaizdu, kad šis terminas vartojamas kalbant apie vykdomą turizmo veiklą konkrečioje teritorijoje. Lietuvoje **tiksliniais turizmo plėtros regionais** laikytini Pajūrio, Žemaitijos aukštumų, Rytų Aukštaitijos, Pietryčių Dzūkijos geografiniai regionai, Vilniaus, Trakų, Kauno, Nemuno slėnio teritorinės zonos ir šie pagrindiniai turizmo centrai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Trakai bei Druskininkų, Birštono, Palangos ir Neringos kurortai (Nacionalinė turizmo plėtros 2003–2006 metų programa).

Darbo autorė, remiantis išdėstytais kriterijais, formuluoja sekantį apibrėžimą: **regioninis turizmas** – tai turizmo veiklos strategijų kūrimas, planavimas bei valdymas tam tikrame administraciniame teritoriniame vienetė.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos narystė ES sudarė palankias prielaidas turizmo plėtrai, o įsijungimas į Šengeno erdvę suteikė teisę laisvai keliauti Lietuvos turistams į kitas Europos Sąjungos šalis, o Vakarų šalių turistams atsivėrė keliai į menkai pažįstamą Lietuvą. Ėmė intensyviai kurtis nauji turizmo produktai ir paslaugos, atsirado palankios sąlygos įmonių veiklai turizmo sektoriuje bei galimybė pasinaudoti ES parama šią sritį plėtoti.

Tyrimo problema ir aktualumas.

Vietinio ir atvykstamojo turizmo skatinimas skirtinguose šalies regionuose nėra intensyvus, bet pakankamai svarbus faktorius, kuriant viešąją turizmo infrastruktūrą, leidžiančią pateikti vietinei turizmo rinkai kokybiškus ir konkurencingus turizmo produktus, tenkinančius miesto gyventojų ir svečių poreikius. Kintant dabartinei ekonominei-socialinei situacijai, tikėtina, kad keisis ir lietuvių turistų įpročiai, kas skatins vietinio turizmo augimą regionuose.

Kartais gamta arba istorija tarsi padovanoja regionui labai patrauklius objektus ir jokių ypatingų pastangų nereikia turizmo plėtrai. Sėkmės prielaidas dabartinės kartos čia tiesiog paveldi. Visiškai kitoje situacijoje atsiduria Mažeikių rajonas, kur išskirtinio patrauklumo kultūros ir gamtos objektų nėra daug. Vadinasi nėra ir didesnių įplaukų, viską reikia plėtoti iš kuklių vietos biudžeto lėšų, verslo investavimo į turizmą motyvacija Mažeikių rajone menka. Todėl viešasis administravimas ir

privatus verslas turėtų imtis bendrų strateginių veiksmų. Svarbu suvokti, kad jei regiono turizmo plėtros sėkmė nėra pavaldė, tai ji gali būti dirbtinai sukonstruota vietos viešojo sektoriaus ir verslo vadovų valios bei racionalių veiksmų dėka. Magistriniame darbe analizuojami kai kurie šios problemos sprendimo aspektai.

Vienareikšmiškai teigti, kad Mažeikių rajone trūksta išskirtinės reikšmės kultūrinių ir gamtinių – rekreacinių objektų negalima. Mažeikių miesto ir rajono savivaldybės skiria didelį dėmesį turizmo išteklių priežiūrai, turistinių teritorijų tvarkymui, turistinės informacijos rengimui ir platinimui, kultūros ir sporto renginių organizavimui. Pagal Valstybinio turizmo departamento užsakymą 2004 metais buvo parengta “Mažeikių rajono turizmo plėtros galimybių studija”, t.y. moksliai įvertinti esami rajono turizmo ištekliai, numatyti būdai kaip juos geriau panaudoti. Tačiau, anot šios studijos rezultatų, liko neišspręstos turistinių išteklių kompleksinio panaudojimo Mažeikių rajone, turistinių zonų plėtros, turistinių srautų į regioną didinimo, turizmo organizavimo tobulinimo, turizmo infrastruktūros bei paslaugų kokybės gerinimo problemos. Magistriniame darbe bus modeliuojamos įvairios minėtų problemų sprendimo galimybės, ekspertų apklausos tyrimo metodu įvertintos perspektyvos verslo ir vienadieniam turizmui sukurti rajono gyventojų laisvalaikio ir rekreacijos poreikių tenkinimui.

Baigiamasis darbas rašomas tokiu metu, kai krizės mastai ir padariniai aiškiai jaučiami (didelė bedarbystė, gyventojų migracija), todėl būtina įvertinti jos pasekmes turizmo situacijai Mažeikių rajone bei išvelgti perspektyvas socialinės ekonominės būklės stabilizavimo ir jos pagerėjimo ateityje laikotarpiui. Plėtojant vietinį turizmą ir turizmo infrastruktūrą Mažeikių rajone, būtų skatinama rajono ekonomika, vystomas smulkus verslas, atsirastų alternatyvių pajamų šaltinių aplinkiniams rajono kaimo ir miesto gyventojams, padidėtų užimtumas Taigi, rajono turizmo institucijoms tikslinga vykdyti vieningą atvykstamojo ir vietinio turizmo skatinimo politiką. Įvairiomis rinkodaros kompanijomis formuoti Mažeikių, kaip patrauklaus laisvalaikio ir turizmo rajono įvaizdį. Restauruojant ir viešajai turizmo infrastruktūrai pritaikant viešuosius paveldo objektus (dvarus, vandens malūnus ir kt.) mažinti sezoniškumo įtaka turizmui. Skirti dėmesį pramogų ir laisvalaikio turizmo infrastruktūros plėtrai: įrengti sporto ir aktyvaus poilsio aikštynus, skatinti pramogų turizmo sektorių.

Darbe analizuojamos kartinės turizmo sritys - gamtinis, kultūrinis ir sporto turizmas yra ypač svarbios turizmo plėtrai, todėl svarbu nustatyti šių turizmo kryptių vaidmenį bei problemas turizmo plėtrai, šių problemų pasekmes, įvairių sąlygų, lemiančių problemų atsiradimą, sąveiką. Atlikto kokybinio tyrimo rezultatų pagrindu sudaryti schemą, kurioje pateikti turizmo valdymo problemų sprendimo gaires ir plėtros perspektyvas ekonomikos atsigavimo laikotarpiui. Šis aspektas ir pagrindžia magistrinio darbo aktualumą.

Darbo problema nusako klausimas – kokios galimos Mažeikių rajono turizmo plėtros perspektyvos, atsižvelgiant į esamą vietinių turizmo išteklių ir vadybos situaciją?

Darbo objektas. Mažeikių rajono turizmo sektorius.

Darbo tikslas. Atsižvelgiant į regioninius, nacionalinius ir ES prioritetus, atlikti Mažeikių rajono esamų turizmo produktų analizę ir pasiūlyti Mažeikių rajono turizmo plėtros būdus.

Numatytam tikslui pasiekti buvo keliami šie **darbo uždaviniai**:

- išanalizuoti regioninio turizmo situaciją;
- pateikti ir įvertinti Mažeikių rajono turistinių išteklių charakteristikas ir praktinį panaudojimą;
- įvertinti turizmo sektorių plėtros stiprybes, silpnybes, galimybes, galimas grėsmes, pateikiant SSGG (SWOT) analizes.
- atlikus tyrimą nustatyti plėtros galimybes ir priemones.

Siekiant nurodyto tikslo, tyrimo metu buvo bandoma pagrįsti **hipotezę**, kad Mažeikių rajone turizmo plėtros perspektyvos neskatinamos aktualiomis turizmo paslaugų organizavimo ir valdymo priemonėmis.

Tyrimo tikslas: ištirti Mažeikių rajono turizmo sektoriaus valdymo problemas.

Tyrimo uždaviniai:

- ištirti rajono turizmo institucijų veiklos funkcijas;
- įvertinti funkcijų panaudojimo suderinamumą ir praktinį efektyvumą;
- remiantis atlikto tyrimo rezultatais, pateikti efektyvesnius turizmo valdymo metodus.

Tyrimo metodika.

Apklausa žodžiu – struktūruotas interviu pagal parengtą interviu klausimyną. Struktūruotą interviu protokolą sudaro 4 diagnostiniai blokai (žr.1priedas). Šiuo metodu apklausiami rajono turizmo ekspertai, siekiant nustatyti turizmo veiklos funkcijas pagrindinėse su turizmo veikla susijusiose institucijose. Šiame darbe pristatomas socialinis tyrimas pagal savo pobūdį yra vertinamasis. Ši charakteristika argumentuojama tuo, kad šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti ekspertų nuomonę apie turizmo valdymo situaciją, problemas.

Tyrimo imtis. Tyrimo imties atrankos principas – tikslinė atranka. Tyrimui buvo pasirinkti 5 skirtingų rajono turizmo sektorių specialistai – ekspertai.

Tiriant pasirinktąjį objektą – Mažeikių rajono turizmo situaciją bei plėtros galimybes Lietuvos regioninės politikos kontekste – taikomas pagrindinis **kokybinės analizės metodas** ir įvairūs kiti **moksliniai metodai**:

- **ekspertinė analizė** taikoma apklausiant 5 Mažeikių rajono turizmo srities specialistus - turizmo ir verslo informacijos centro (TVIC) specialistą, kultūros paveldo vyr. specialistą, Ventos regioninio parko administratorių, Mažeikių miesto muziejaus vadovą, bei

visuomeniniais pagrindais turizmą skatinantį Mažeikių rajono turistų klubo vadovą Šie ekspertai pasirinkti siekiant įvertinti jų veiklos įtaka rajono turizmo sistemai.

- **aprašomasis metodas** taikomas apibrėžiant regioninį turizmą reglamentuojančių dokumentų, publicistinės ir populiarios literatūros, teisės aktų, darnios plėtros koncepcijos taikymus Lietuvoje ir Mažeikių regione;
- mokslinės literatūros **probleminė analizė** taikyta siekiant išryškinti regioninio turizmo sistemos ypatumus, suformuluoti teorinius turizmo plėtros planavimo ir valdymo nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu metmenis;
- **lyginamosios analizės** metodai buvo taikomi analizuojant skirtingų autorių taikytus turizmo sistemos plėtros planavimo ir politikos formavimo principų panašumus bei skirtumus;
- **atvejo analizės** metodas taikomas apibendrinant profesinį patyrimą.

Tyrimo imtis. Tyrimo imties atrankos principas – tikslinė atranka. Tyrimui buvo pasirinkti 5 skirtingų rajono turizmo sektorių specialistai – ekspertai.

Tyrimo naujumas. Magistriniame darbe suformuluoti teoriniai argumentai ir kokybiniu metodu pagrįsti faktai leidžia teigti, kad gauti rezultatai yra nauji ir reikšmingi Mažeikių rajono turizmo vadybos problemoms spręsti:

- remiantis literatūros šaltiniais, suformuluojama regioninio turizmo sąvoka, leidžianti kalbėti apie analizuojamą teritorinį vienetą;
- apibrėžiamas analizuojamo regiono turizmo plėtros poveikis ekonominei, socialinei, kultūrinei bei urbanistinei plėtrai;
- identifikuojamos regiono turizmo valdymo problemos;
- prognozuojamos plėtros perspektyvos ekonominio pailimo laikotarpiui.

Praktinis reikšmingumas.

- tyrimo rezultatai gali būti panaudojami vietinio turizmo formavimo procese;
- darbo rekomendacijos ir išvados gali būti panaudoti autoriaus bei kitų turizmo sektoriaus darbuotojų praktiniame darbe, planuojant turizmo plėtros gaires, tikslinant prioritetus, rekomenduojant veiklos tobulinimą.

1. REGIONINIO TURIZMO ANALIZĖ TEORINIU ASPEKTU

Lietuva – nedidelė šalis, tačiau gamtos ir visuomenės teritoriniai skirtumai joje pakankamai ryškūs. Jie pasireiškia dirvožemio, reljefo, klimato, kraštovaizdžio skirtingumais, ekonominiais pasiekimais, socialiniais – kultūriniais, demografiniais, etniniais (net kalbos) skirtingumais. Valstybės politika gali šiuos skirtingumus slopinti, skatinti, ar rūšiuoti, palaikydama pozityvų gamtinį bei kultūrinį savitumą ir lygindama socialinius – ekonominius skirtumus (Bagdzevičienė, R., Rimas, J., Venckus A.).

Mūsų šalis dar tik žengia pirmuosius žingsnius regioninės politikos ir ekonomikos formavimo srityje. Lietuvoje ilgą laiką nebuvo sprendžiamas kompleksinis regionų socialinių ir ekonominių rezultatų vertinimo klausimas, nebuvo renkama regioninė statistika, tad ekonominės plėtros skirtumus identifikuoti nebuvo įmanoma.

Europos regioninės plėtros deklaracija (2005) skelbia, kad „**regionas** yra svarbiausia dalis viešosios teisės, išleistos žemesniu nei Valstybė lygiu ir susietos su politine savivalda. Regionai identifikuojami nacionalinėse konstitucijose arba įstatymuose, kurie garantuoja jam autonomiją, identiškumą, galias ir organizacines struktūras“. Taigi, regionas yra teritorinis vienetas, kuriame vykdoma politika, atitinkanti to vieneto poreikius, bet kartu orientuota į visumos (valstybės) gerovės siekimą.

Pasak Tamošiūno (2004), **regionu** traktuojamas savarankiškas teritorinis administracinis vienetas. Lietuvoje regionai tapatinami su apskritimis, kurių Lietuvoje šiuo metu yra 10, arba, anot Vaitekūno (2001), regionas - tai etnolingvistinių ypatumų sąlygota teritorija (pvz., Lietuvoje - Žemaitija, Suvalkija ir pan.). Tačiau etnografinių regionų ribos su apskričių ribomis sutampa tik iš dalies. Bet būtent apskritys galėtų padėti atkreipti dėmesį į Lietuvos regioninio turizmo išteklius - laibiau reklamuoti savo ypatingą kulinarinį paveldą, etnografines šventes, tam tikram istoriniam ar etnografiniam regionui būdingus architektūros ir meno objektus. Nors Lietuva maža, šalies įvairovė patraukli ir vietos gyventojams, ir turistams iš užsienio. Regiono tapatybė – turizmo rinkodaros požiūriu vertingas pranašumas (Lehtimaki, M., 2009).

Tačiau Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų pasaulio šalių, atskiri regionai socialiniu ir ekonominiu požiūriu nevienodai išsivystę. Siekiant išlyginti šiuos netolygumus, turi būti suformuota aiški regioninė politika ir organizuotas jos įgyvendinimas (Činčikaitė, Belazarienė).

Pagrindinė regionų plėtros strategija yra įkurti institucijas, keisti finansinę infrastruktūrą ir įgyvendinti regioninę politiką, kuri užtikrintų ilgalaikę darnią plėtrą (Simanavičienė, 2004).

Lietuvai įstojus į ES, dėl išryškėjusių atskirų regionų vystymosi netolygumų, atsirado būtinumas plėtoti ir kurti regionų plėtros strategijas. Tokio planavimo būtinumą sąlygoja įvairių

struktūrų ir procesų pertvarka. Plėtros strategijų regionams parengimas yra viena pagrindinių prielaidų sėkmingai šalies regionų plėtrai.

Nacionalinės regioninės politikos tikslą, uždavinius, įgyvendinimo priemones, regioninės plėtros planavimo dokumentų rengimo ir tvirtinimo tvarką, taip pat nacionalinę regioninę politiką įgyvendinančių subjektų įgaliojimus nustato Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas (Žin., 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558).

Žilinskas, Petravičienė (2007) teigia, kad tarptautinio turizmo požiūriu Lietuva pripažįstama kaip naujas turistinis regionas ir kartu Baltijos jūros valstybių turistinio regiono dalis.

Kaip patvirtinimas tokio pripažinimo - Vilniuje 2009 metais rugsėjo mėnesį vykęs 2-asis Baltijos jūros šalių turizmo forumas. Jame dalyvavo Baltijos jūros regiono nacionalinių turizmo administracijų vadovai, Jungtinių Tautų pasaulio turizmo organizacijos, Europos Komisijos atstovai. Baltijos jūros regiono šalys, atsižvelgdamos į pasaulines turizmo tendencijas ir siekdamos pritraukti daugiau turistų, forume svarstė galimybę sudaryti stiprų, patrauklų ir konkurencingą turistinį vieneta, kuris konkuruotų su Viduržemio bei Juodosios jūrų regionais. Forumo metu šalys diskutavo, kas vienija valstybes prie Baltijos jūros, kaip galima išnaudoti turimus bendrus turistinius išteklius ir juos populiarinti ne tik tolimosioms rinkoms, bet ir tarp pačių regiono šalių.

Tarp siūlomų turistinių produktų dalyvaujančios šalys išskyrė istorinius miestus, gintarą, aktyvų (ypač dviračių, golfo, vandens) turizmą, gamtą, kruizus, kulinarinį paveldą, SPA, kaimo turizmą, kt. Akcentuojama, kad pristatydami Baltijos jūros regiono turizmą, būtina pabrėžti, kuo jis skiriasi, pavyzdžiui, nuo Viduržemio jūros šalių pasiūlymų, kuo jis pranašesnis, įdomesnis, patrauklesnis (Baltijos jūros šalys vienijasi kovai dėl turistų, 2009).

Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis labiausiai lankomi regionai turizmo prasme Lietuvoje yra Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos, pajūrio kurortai Palanga ir Neringa, gydomieji kurortai Druskininkai ir Birštonas. Kai kuriais statistiniais rodikliais besivaržantis Alytaus regionas artimose pozicijose su didmiesčiais atsirado dėl didelių turistų srautų Druskininkuose (Kauno regiono turizmo plėtros strategija 2007-2013 metams, 2007).

Susidariusi palanki gamtinių (rekreacinių) ir kultūrinių resursų teritorinė koncentracija leidžia išskirti atskirus šalies regionus, turinčius palankiausias sąlygas plėtoti turizmą:

- Vilniaus – Trakų regionas;
- Rytų Aukštaitijos ežerų regionas;
- Pietryčių Lietuvos miškų ir ežerų regionas;
- Pajūrio regionas;
- Žemaitijos aukštumų regionas;
- Nemuno vidurupio turistinė zona.

Lietuvos 2004- 2006 metų bendrajame programavimo dokumente¹ pažymima, kad šie regionai turizmo sektoriaus vystymui patogūs, nes yra 100 km pasiekiamumas nuo pagrindinių turizmo centrų – didžiųjų miestų - ir turi didelę turistinę trauką žygiams, kultūrinėms ir sportinėms išvykoms, poilsiui. Didesnę dalį šių teritorijų užima žemiausio našumo žemės, o tai skatina plėsti alternatyvias veiklas žemės ūkiui – kaimo turizmo sodybų kūrimą, tradicinių amatų plėtojimą, žirgininkystę, kulinarinio paveldo atgaivinimą. Daugelis šalies kultūrinio turizmo išteklių – Vilniaus senamiestis, Kuršių Nerija bei Lietuvos kryždirbystė įtraukti į pasaulio paveldo objektų sąrašą. Lietuva dalyvauja tarptautiniuose kultūrinio turizmo projektuose: „Baroko kelias“, „Vienuolynų kelias“, „Gintaro kelias“, „Kulinarinis paveldas“, „Parkai ir sodai“ ir kituose. Iš daugiau kaip 10 tūkst. paveldo objektų didelio turistinio intereso objektų grupei priskiriama apie 350, o tarptautinio turistinio intereso grupei - apie 110 paveldo objektų

Vietinės ir regioninės iniciatyvos nepaprastai svarbios garsinant pasienio zonų paveldą. Pateikus išsamią kompleksinę informaciją apie Lietuvos–Latvijos, Lietuvos–Lenkijos, o ateityje ir Lietuvos–Baltarusijos bei Lietuvos–Kaliningrado pasienio regionus būtų galima sukurti bendros kultūros istorijos vienijamus, kaimyninių šalių bendradarbiavimu grindžiamus maršrutus.

Telšių apskrities kraštovaizdis, pasipuošęs nedidelėmis kalvelėmis, daugybe ežerų ir vingiuotomis upėmis, žaliais miškų plotais, didesniais ir mažesniais miesteliais, palankus plėtoti ir vystyti turizmą. Žemaitijos parko teritorijoje įsikūrusios gražiausios Telšių apskrities kaimo turizmo sodybos, kurias pamėgo ne tik Lietuvos, bet ir užsienio turistai, džiazo renginių gerbėjai, besidomintys regioniniu Žemaitijos kultūros paveldu. Organizuojamos kultūrinės pramogos užsienio turistams „Tryškių vasara“, „Joninės“, „Užgavėnės“.

Telšių apskrities viršinininko administracijos Regioninės plėtros skyriaus iniciatyva, bendradarbiaujant su penkių Europos Sąjungos valstybių mokslo ir valdžios institucijų partneriais, 2004 m. sukūrė tarptautinio bendradarbiavimo ir kooperacijos plėtojant turizmą bei regioninius produktus projektą COTOUR.

COTOUR projekto veikla apėmė socialinės ir ekonominės infrastruktūros tobulinimo galimybes, regioninės kultūros populiarinimą, bendruomenių gerovės kūrimo modelius. Projekto dalyvių iniciatyva apskrities savivaldybių darbuotojai, regiono tautodailininkai ir verslo atstovai buvo suburti bendradarbiauti kaupiant patirtį ir puoselėjant regioninės kultūros savastį, populiarinti kultūrinį ir kulinarinį paveldą, gaivinti senojo kaimo gyventojų buitį, išsaugoti senąsias kultūrinės vertybes, panaudoti vertingus istorinius gamtos ir kultūros bei architektūros objektus turizmo ir krašto pažinimo reikmėms (Atkočiūnienė, V., Rukuižienė, R.).

---

¹Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006m., Žin.2004,Nr.123-4486, Vilnius

Telšių apskrities viršininko administracijos Regioninės plėtros skyriaus specialistai 2008m. pristatė įgyvendinto INTERREG III C programos (COTOUR) rezultatus. Patirties mainų susitikime, kuris vyko apskrities užsienio partnerėje - Ramonville Saint-Agne (Prancūzija) savivaldybėje (Telšių apskrities viršininko metų ataskaita, 2009).

Mažeikių rajone, viename labiausiai industrializuotų apskrityje, regioninės plėtros politika orientuojama keliomis kryptimis: smulkaus ir vidutinio verslo plėtra; kultūrinio paveldo puoselėjimas ir rekreacinių zonų panaudojimo turizmui galimybių tyrimai. Mažeikių verslininkų asociacija aktyviai dalyvauja rajono plėtros programose, kuriant turizmo plėtojimo rajone perspektyvas bei formuojant krašto įvaizdį.

Mažeikiuose turizmo paslaugų kūrime aktyviai dalyvauja ir Turizmo ir verslo informacijos centras (TVIC). Jo iniciatyva atlikta rajono turizmo verslo plėtros studija leidžia išvelgti atskirų seniūnijų, Ventos regioninio parko, iniciatyvių žmonių veiklos perspektyvas plėtojant turizmą ir regioninius produktus.

Glaudžiai su regionine sąvoka siejasi regioninio turizmo, kaip socialinio – ekonominio vystymosi proceso, terminas. Tikslaus regioninio turizmo apibrėžimo nepateikia nei vienas analizuotas literatūros šaltinis. Šiame darbe **regioniniu turizmu** vadinamas turizmo strategijų įgyvendinimas, veiklos planavimas ir vykdymas Lietuvos administraciniame vienete pagal teritorijos dydį – Mažeikių rajone (1 pav.).

1 pav. Turizmo vadybos sprendimų įgyvendinimas Mažeikių rajono teritorijoje

Šaltinis: Vietos plėtros 2008-2014 .m. strategija (2008), Šiaurės vakarų Lietuvos vietos veiklos grupė, Mažeikiai

Pagal Telšių apskrities bendrąjį (generalinį) planą (2007) Mažeikių rajonas yra šiaurės Lietuvos regiono struktūros elementas, priklausantis Telšių apskričiai ir jo įtakos zonai. Savivaldybėje yra 3 miestai – Mažeikiai, Seda, Vieksniai, ir 5 miesteliai – Laižuva, Leckava, Pikeliai, Tirkšliai, Židikai. Mažeikių rajono savivaldybės centras Mažeikiai yra išikūręs upės Ventos žemumoje, rajono centrinėje dalyje, šiaurinėje dalyje ribojasi su Latvijos Respublika.

Mažeikių rajono geografinė padėtis turi būti išnaudojama pritraukiant turistus iš kaimyninės valstybės. Svečiai iš Latvijos užima trečią vietą pagal Lietuvoje apsilankančių ir viešbučiuose nakvojančių turistų skaičių (8,7 proc.), todėl Mažeikių rajono savivaldybė turėtų aktyviai plėsti rinkodarą kaimyninėje valstybėje.

Mažeikių rajono strateginiame plėtros plane (2008) akcentuojama, kad savivaldybė bendradarbiauja su kitų valstybių vietos savivaldomis įvairiose srityse. Tačiau paskutinį kartą Mažeikių rajono savivaldybė pasirašė bendradarbiavimo sutartį prieš trylika metų, t.y. 1994 m. su Vokietijos Kreis Stendal rajonu. Su Latvijos Saldus rajonu bendradarbiavimo sutartis pasirašyta dar seniau - beveik prieš 40 metų – 1969 metais. Tai seniausia galiojanti viena iš Lietuvos savivaldybių pasirašyta bendradarbiavimo sutartis. Draugiški ryšiai rajoną sieja su Baltarusijos Novopolocko savivaldybe, kurioje taip pat veikia stambi naftos perdirbimo įmonė, Estijos, Lenkijos savivaldybėmis. Mažeikičiai atstovauja savo regioną įvairiose tarptautinėse konferencijose, vyksta į oficialius ir kultūrinius renginius, šiuo metu bando užmegzti draugiškus kontaktus su partneriais Norvegijoje, Švedijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Kipro saloje, tai leistų plėtoti aktyvesnius turizmo produktų ir paslaugų mainus.

Mažeikių rajono 2008-2013 metų strateginiame plėtros plane (2008) akcentuojama, kad ES Regionų Komitete nėra Mažeikių rajono atstovų nei tarp 9 nuolatinių (tikrųjų), nei tarp 9 pakaitinių Regionų Komiteto Lietuvos delegacijos narių. Svarbu pažymėti, kad delegacijos sudėtyje taip pat nėra nė vieno iš trijų Lietuvos miestų atstovo. Tai reiškia, kad atrankos į Komitetą kriterijus nesusijęs su miesto ar rajono dydžiu, geografinė padėtimi ar strategine reikšme. Komiteto narius tvirtina ES narių Vyriausybės, todėl vietas delegacijoje gauna patys aktyviausi ir veržliausi rajono savivaldybių darbuotojai. Mažeikių rajono savivaldybės administracijai reikėtų įvertinti tokio dalyvavimo privalumus ir trūkumus bei patvirtinti veiksmų planus.

1.1. Institucinis turizmo sistemos planavimas, valdymas ir finansavimas

Pagal planuojamos teritorijos dydį Lietuvoje turizmo sistemos planavimas ir valdymas vykdomas tokiais lygmenimis:

- nacionalinis (visa valstybės teritorija);
- regioninis (valstybės teritorijos dalis- apskritis);
- rajoninis (regiono dalis, savivaldybė);
- vietinis (savivaldybės dalis).

Pagal Turizmo įstatymą turizmo valdymo funkcijos yra priskiriamos atsakingoms institucijoms. Siekiant apibrėžti valstybės institucijų veiklą planuojant, organizuojant bei finansuojant turizmo plėtrą, būtina aptarti pagrindinių institucijų veiklą ir kompetencijas (2 pav.).

Nacionalines turizmo politikos kryptis nustato **Seimas**, priimdamas įstatymus.

Turizmo valdymo funkcijas šalyje atlieka **LR Vyriausybė**, kuri:

- tvirtina Nacionalinę turizmo plėtros programą, valstybinės reikšmės turizmo, rekreacijos ir kurortų infrastruktūros projektus;
- vykdo valstybės turizmo programų ir projektų rengimo bei turizmo informacinių centrų veiklos užsienyje finansavimą;
- steigia Valstybinį turizmo departamentą.

Vyriausybės įgaliota **Ūkio ministerija**:

- vykdo strateginį šalies turizmo veiklos planavimą;
- rengia ir teikia pasiūlymus Vyriausybei dėl valstybinės reikšmės turizmo ir rekreacijos projektų įgyvendinimo;
- kartu su Valstybiniu turizmo departamentu dalyvauja rengiant Europos Sąjungos strateginio planavimo dokumentus.

Daugiausiai tiesioginių turizmo valdymo funkcijų atlieka Lietuvos **Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos**:

- dalyvauja vykdant strateginį šalies turizmo veiklos planavimą, rengia nacionalinę turizmo programą;
- rengia valstybinės reikšmės turizmo infrastruktūros plėtros projektus;
- derina teritorinių turizmo, kurortų plėtros programų, turizmo ir rekreacijos plėtros schemų bei specialiojo teritorijų planavimo dokumentų projektus;
- koordinuoja valstybės turizmo politikos įgyvendinimą turizmo ir kurortų veiklos planavimo, turizmo išteklių naudojimo ir informacijos srityje bei įgyvendinant Nacionalinę turizmo plėtros programą;
- rengia turizmo paslaugas reglamentuojančių teisės aktų projektus, tvirtina turizmo paslaugų teikimo taisykles ir reikalavimus, nustatyta tvarka kontroliuoja turizmo teisės aktų vykdymą.

2003 metais tarpžinybiniais turizmo klausimams spręsti prie Ūkio ministerijos įsteigta Turizmo taryba, sudaryta iš Ūkio ministerijos, Valstybinio turizmo departamento, valstybės institucijų, Savivaldybių asociacijos bei savivaldybių atstovų, turizmo verslo asociacijų, organizacijų bei privačių turizmo organizacijų atstovų. Prie Turizmo tarybos veikia specialiosios komisijos atskiriems turizmo sektoriaus klausimams nagrinėti. Svarbiausieji **Turizmo tarybos** uždaviniai :

- nagrinėti ir vertinti svarbiausias šalies turizmo plėtros problemas;
- teikti pasiūlymus Ūkio ministerijai dėl turizmo politikos formavimo;

- teikti pasiūlymus Valstybiniam turizmo departamentui, kitoms valstybės institucijoms, įgyvendinančioms valstybės politiką turizmo ir kurortų plėtros srityse bei Nacionalinę turizmo plėtros programą;
- teikti pasiūlymus dėl Lietuvos turizmo rinkodaros planavimo ir priemonių įgyvendinimo;
- teikti išvadas dėl svarbiausiųjų turizmo infrastruktūros plėtojimo projektų.

Planuojant, vykdamas ir prognozuojant regionų turizmo plėtrą, pagrindinis vaidmuo tenka apskričių viršininkams ir vietos savivaldos institucijoms. **Apskritis administracijos viršininkas** :

- planuoja turizmo plėtrą apskrities teritorijoje;
- remdamasis Nacionaline turizmo plėtros programa, rengia ir tvirtina apskrities turizmo ir rekreacijos plėtros projektus, planus, galimybių studijas;
- dalyvauja turizmo planavime ir bendradarbiavime tarptautinėse programose;
- tvarko apskrities turizmo išteklių registrą.

Svarbu paminėti, kad apskričių administracijos Turizmo įstatyme įvardintoms funkcijoms ir Nacionalinės turizmo plėtros programos priemonėms vykdyti biudžeto lėšų negauna. Apskirtyse vykdoma nemažai turizmo plėtros projektų, kurie yra iš dalies finansuojami tarptautinių šaltinių (daugiausia Phare² ir SAPARD³).

Turizmo vystymo srityje taip pat dalyvauja ir **Savivaldybės**, kurios:

- skatina ir remia turizmo plėtrą vietos lygmenyje;
- rengia, tvirtina ir įgyvendina savivaldybės turizmo plėtros programas (strategijas), projektus, galimybių studijas;
- planuoja ir vykdo priemones, reikalingas rekreacinių teritorijų apsaugai, poilsio ir turizmo veiklai juose plėtoti;
- tvirtina rekreacinių teritorijų naudojimo reglamentus, planuoja ir organizuoja vaikų ir jaunimo stovyklų veiklą bei kitaip įtakoja turizmo plėtrą savivaldybėje;
- dalyvauja tarptautinį bendradarbiavimą skatinančiose tarptautinio turizmo plėtros programose;
- sudaro Turizmo paslaugų komisiją, išduodančią pažymėjimus (sertifikatus) teikti turizmo paslaugas (Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2002).

---

² Europos Sąjungos ekonominės pagalbos programa, kuri finansuoja ekonomines ir socialines reformas Centrinėje ir Rytų Europoje, padeda šio regiono šalims kurti rinkos ekonomiką, paremtą laisva privataus sektoriaus iniciatyva, žiūrėta [2010-03-02], prieiga per internetą : <http://lt.wikipedia.org/wiki/PHARE>

³ 2000-2006 metų laikotarpiu numatyta teikti finansinę paramos programą narystės Europos Sąjungoje siekiančioms šalims pagal Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros programą, žiūrėta [2010-03-02], prieiga per internetą : <http://www.nma.lt/index.php?-1565011049>

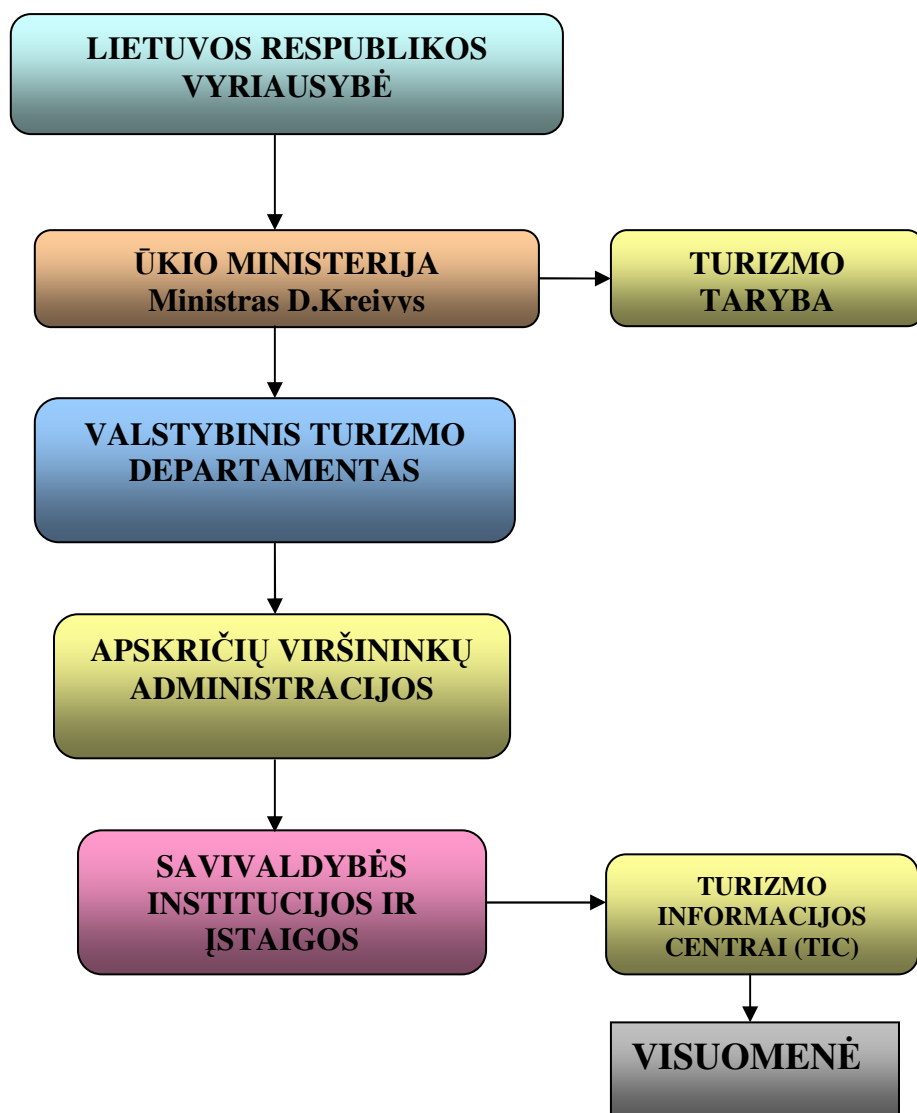
Savivaldybių lygmenyje išskirtiną vietovės įvaizdį formuoja, teikia visas turistams būtinas informacijas paieškos, viešbučių registracijos, ekskursijų organizavimo paslaugas **Turizmo informacijos centrai (TIC)**. Tai arčiausiai visuomenės esanti turizmo paslaugas teikianti institucija. Lietuvoje veikia 44 TIC. Mažeikių rajono TIC dirba dviem kryptimis:

- verslo skatinimas ir plėtra Mažeikių rajone;
- atvykstamojo ir vietinio turizmo skatinimas rajone

Mažeikių TIC dirba 4 darbuotojai: direktorius, turizmo vadybininkas, verslo vadybininkas ir finansininkas. Mažeikių TIC įsikūręs nors ir atnaujintose, bet nuošaliose buvusios „Oruvos“ gamyklos patalpose, tad miesto svečiui rasti centrą sudėtinga – mieste nėra nė vienos informacinės nuorodos. Mažeikių turizmo ir verslo informacijos centro internetinėje svetainėje www.infocentras.mazeikiai.lt pateikiama informacija apie lankytinas vietas, pramogas, apgyvendinimo ir maitinimo įstaigas, veikiančias turizmo agentūras. Reguliariai atnaujinamas turizmo naujienų skyrelis. Tačiau lankomų vietų skyrelyje pateikiami tik kai kurių stambesnių turizmo objektų pavadinimai, adresai ir nuorodos į žinomų objektų interneto svetaines. Internetiniame puslapyje galėtų būti talpinami detalesni turizmo objektų aprašai, žemėlapiai, patarimai kaip nuvykti iki turistų lankytinų vietų, paaiškinimai, ką galima įdomaus pamatyti ir nuveikti. Informacija teikiama tik lietuvių kalba. Minimalią informaciją apie Mažeikius užsienio kalba teikia tik Telšių apskrities turizmo informacijos centro tinklapis <http://www.telsiaitic.lt/>.

Mažeikių Turizmo ir verslo informacijos centro uždaviniai:

- palaikyti nuolatinius ryšius su klientais, rūpintis naujų ryšių su potencialiais klientais užmezgimu, inicijuoti ir organizuoti susitikimus su turizmo verslininkais;
- organizuoti mokymus, seminarus, renginius turizmo verslininkams aktualiomis temomis;
- rengti turizmo verslo projektus;
- organizuoti turistinių leidinių leidybinę veiklą, prekybą suvenyrais ir leidiniais
- organizuoti ekskursijas;
- sekti ir analizuoti turizmo situaciją vidaus ir užsienio rinkose;
- kaupti ir analizuoti informaciją apie kitų Lietuvos turizmo informacijos centrų veiklą, palaikyti ryšius su jomis;
- tvarkyti internetinę svetainę, operatyviai atnaujinti informaciją joje;
- rinkti, kaupti ir analizuoti informaciją apie turizmo situaciją rajone;
- palaikyti glaudžius santykius su užsienio ir vietinėmis panašaus pobūdžio organizacijomis, finansinėmis bei kitomis institucijomis, siekiant gauti pakankamai informacijos apie esamą padėtį, tobulinti klientų aptarnavimą.

2 pav. Institucinio turizmo planavimo ir valdymo schema

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal: Turizmo plėtros planavimo dokumentų, programų, galimybių studijų rengimo ir jų įgyvendinimo stebėsenos metodinės rekomendacijos, (2006). Valstybinis turizmo departamentas Nr. V-94, Vilnius.

TIC šiuo metu išgyvena struktūrinių reformų laikotarpį. Prieš kelerius metus, kai savivaldybėse buvo pradėti steigti TIC, jų valdymą pasidalijo Ūkio ministerija, kuri finansavo ir savivaldybė, skyrusi patalpas. Tikėtasi, kad su laiku bus mažinamas biudžeto finansavimas ir centrai galės išsilaikyti patys. Tačiau, manoma, dėl komplikuo to valdymo (kitai tariant, dvi valdystės), šių centrų veikla ėmė strigti, nes nebuvo aišku, kas – ministerija ar savivaldybė – atsakingas už jų veiklą.

TIC galėjo funkcionuoti, kol iš valstybės biudžeto buvo skiriama lėšų. Atėjus krizei finansavimas nutrūko. Be to, Valstybės kontrolė pateikė išvadą, kad centrai su tokia dalininkų struktūra negali būti finansuojami biudžeto pinigais. Todėl dabartinė Ūkio ministerijos vadovybė, norėdama išlaikyti verslo informavimo infrastruktūrą sugalvojo steigti naują struktūrą VŠĮ

„Eksportuojanti Lietuva“. Jos steigėjas būtų tik Ūkio ministerija, o dabartiniai TIC taptų jos struktūriniais padaliniais. Tačiau savivaldybė turi perduoti savo dalį Ūkio ministerijai, kuri įsipareigoja finansuoti visą šią infrastruktūrą Europos struktūrinių fondų lėšomis. Savivaldybės, žinoma, gali atsisakyti perduoti dalininko teises ministerijai, tačiau tokiu atveju jos turės rasti pinigų centrui išlaikyti (Pasiliauskas, 2010).

Kas spręs turizmo informacijos ir rinkodaros problemas po restruktūrizacijos nėra aišku, nes centro ateitis šiuo metu sprendžiama.

Lietuvoje pagrindiniais teritoriniais dariniais, kuriuose vykdoma valstybinė regioninė politika, laikytini aukštesnieji administraciniai vienetai – apskritys. Apskritis viršininko administracija ne iškart surado savo vietą tarp kitų turizmui svarbių institucijų. Tik pastaruoju metu Vyriausybė daugiau dėmesio skyrė apskritis viršininko administracijos įtakos didinimui regionų veiklos planavime ir įgyvendinime. Sukurti patariamieji organai – apskritis tarybos, veikiančios ne administravimo, o interesų derinimo principu. Apskričių ir savivaldybių paskirtį ir funkcijas turizmo sistemoje patikslino ES struktūrinių fondų 2005-2006 metais finansuotas projektas „Apskričių ir savivaldybių administracijų žmoniškųjų išteklių turizmo gebėjimų vystymas ir tobulinimas“.

Toks funkcijų pasiskirstymas, perimtas iš ES šalių, Lietuvoje veikia nepakankamai sklandžiai. Nelanksti biurokratinė sistema trukdo geras idėjas paversti realiais veiksmais. Savivaldybės turi silpną ryšį su visuomene, vietos bendruomene, mažai atsižvelgiama į jos poreikius, funkcijos nuleidžiamos iš centrinių valdžios institucijų, nesigilinant į vietos bendruomenės poreikius.

Numatoma 2010 metais apskričių reforma, panaikindama apskričių viršininkų administraciją ir palikdama apskritis kaip teritorinius vienetus kai kuriais aspektais gali turėti teigiamos reikšmės turizmo vadybai ir administravimui, nes, tikėtina, kad daugiau funkcijų bus perduota savivaldybėms, kurios turės galimybę formuoti regionams priimtina tradicinę kultūrą. Kita vertus, išlieka apskrityse veikiančios Regioninės plėtros tarybos, kurios skirsto 2007-2013m. ES struktūrinių fondų lėšas, ir tik jos sprendžia, kuriems regiono projektams skirti paramą, kuriems ne. Tad tik panaikinus apskričių viršininkų ir jų pavadootojų pareigybes vargu ar galima tikėtis reikšmingų permainų, turizmo plėtra priklausys tiek nuo priimamų vėlesnių valdymo ir planavimo dokumentų, tiek nuo bendros ekonomikos situacijos pasaulio ir Lietuvos mastu.

Siekiant sustiprinti vietinės bendruomenės galimybes pertvarkant ekonomiką Lietuvoje ir suformuoti konkurencingą turistinį regioną (tiek visos Lietuvos kaip regiono atžvilgiu, tiek atskirų Lietuvos apskričių atžvilgiu), reikalingas tarpusavio ryšiais pagrįstas požiūris, kuris sukurtų partnerystės pagrindus tarp keturių pagrindinių segmentų: valstybinių ir nevyriausybinių organizacijų, privataus segmento bei vietinės bendruomenės. Visų lygių turizmo verslo atstovai turėtų būti gerai susipažinę su valstybinio ir regioninio lygio turizmo strategijomis ir regionines

strategijas derinti prie aukštesnių lygių strategijų. Turizmo plėtros tikslai ir strategijos bendroje šalies ūkio struktūroje glaudžiai siejasi su kitų ūkio šakų strategijomis, kadangi dalis turizmo plėtros funkcijų tiesiogiai ar netiesiogiai įsilieja į daugelio ministerijų, kitų institucijų kompetencijos sritį – aplinkos apsaugos, transporto, regionų plėtros, smulkaus ir vidutinio verslo skatinimo ir kt. Veiksminga turizmo plėtra galima tik esant suderintai visų lygių organizacinei valdymo struktūrai. (Lietuvos ūkio(ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija, 2002).

Turizmo sritį *finansuoja* valstybės institucijos ir privatūs asmenys. Viešasis finansavimas skirstomas į nacionalinius ir pagal įvairius Europos Sąjungos fondus. Nacionalinis finansavimas skiriamas Turizmo departamentui prie LR Ūkio ministerijos, papildoma 20–25 proc. finansų suma skiriama iš Ūkio ministerijos specialiųjų lėšų - Kultūros paveldo departamentui prie LR Kultūros ministerijos (kultūros paveldo objektams tvarkyti), Susisiekimo ministerijai (privažiavimui prie turistinių objektų tvarkyti), Aplinkos ministerijai (turizmui plėtoti saugomose teritorijose) ir kt. su turizmu susijusioms institucijoms. ES fondų parama skirstoma pagal rėmimo programas.

Priemonės, pagal kurias skirstoma finansinė parama:

- „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ ;
- „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ ;
- „Nacionalinės svarbos turizmo projektai“ ;
- „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“ ;
- „Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“;

Įvertinant tai, kad šalyje yra dideli ir nemažėjantys socialiniai, ekonominiai ir teritoriniai netolygumai tarp regionų ir jų viduje, nacionalinė regioninė finansavimo politika vykdoma ir teritorinė socialinė sanglauda skatinama dviem kryptimis. Pirmoji apima ilgalaikio šalies ekonomikos augimo skatinimą ir socialinės sanglaudos tarp regionų didinimą kompleksiskai plėtojant regioninių ekonomikos augimo centrų infrastruktūrą. Antroji yra nukreipta į gyvenimo kokybės gerinimą probleminėse teritorijose, tokiu būdu skatinant teritorinę sanglaudą regionų viduje. Regioninių ekonomikos augimo centrų, nustatytų Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategijoje (Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Mažeikių, Utenos ir Visagino miestų) gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimui ir investicinio patrauklumo didinimui 2007–2013 metais skirta 415,4 mln. Lt. Europos Sąjungos struktūrinės paramos. Pagal Regioninių centrų kompleksinės plėtros investicinės programos skiriama parama bus panaudota atnaujinti miestų viešąsias erdves, plėtoti rekreacines zonas, atnaujinti apleistas teritorijas.

Lietuvos Regioninės politikos iki 2013 metų strategijoje Mažeikių miestas išskirtas kaip plėtotinas ekonominį potencialą turintis centras, esantis greta regiono centro – Telšių miesto. Tai

suteikia galimybę 2007–2013 metais plėtoti Mažeikių miesto urbanistinę infrastruktūrą, pasinaudojant tam skirtą apie 61 mln. litų ES struktūrinių fondų paramą (2 lentelė).

1 lentelė

Europos Sąjungos fondų lėšos, skirtos gyvenamosios aplinkos kokybės gerinimui ir investicinio patrauklumo didinimui 2007 – 2013 metais pagal regioninius ekonomikos augimo centrai

Nr.	Regioniniai ekonomikos augimo centrai	2007 metai	2008 metai	2009 metai	2010 metai	2011 metai	2012 metai	2013 metai	Suma
	Iš viso	0	89011886	89011887	59341259	59341259	59341259	59341259	415388809
1.	Alytus	0	22208466	22208466	14805644	14805644	14805644	14805644	103639508
2.	Marijampolė	0	15203230	15203231	10135487	10135487	10135487	10135487	70948409
3.	Mažeikiai	0	13138154	13138154	8758770	8758770	8758770	8758770	61311388
4.	Tauragė	0	9061411	9061410	6040940	6040940	6040940	6040940	42286581
~~5.~~	~~Telšiai~~	0	9746801	9746802	6497868	6497868	6497868	6497868	45485075
6.	Utena	0	10556810	10556810	7037873	7037873	7037873	7037873	49265112
7.	Visaginas	0	9097014	9097014	6064677	6064677	6064677	6064677	42452736

Šaltinis: Lietuvos regioninė politika. Vidaus reikalų ministerijos tinklapis: <http://www.vrm.lt/nrp/index.php?id=326>

Prasta Mažeikių rajono socialinės infrastruktūros būklė, nepatraukli gyvenamoji ir investicinė aplinka, gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl migracijos ir kitos socialinės ekonominės prielaidos nulėmė tai, kad rajonas pripažintas problemine teritorija. Priskyrimas probleminėms teritorijoms reiškia galimybę pritraukti daugiau ES struktūrinių fondų lėšų rajonui vystyti ir didina galimybes pagreitinti ekonominių ir socialinių rodiklių augimą (Šiaulių regiono 2007-2013 metų plėtros planas, 2007). Siekiant mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir jų viduje, probleminėms teritorijoms (viso Lietuvoje yra 14) – teritorijoms, kurių gyventojai susiduria su didžiausiomis socialinėmis problemomis, yra skiriamas ypač didelis dėmesys. Probleminių teritorijų plėtros programoms įgyvendinti iš valstybės, savivaldybių biudžetų, Europos Sąjungos paramos, kitų finansavimo šaltinių iki 2010 metų buvo numatyta skirti daugiau kaip 1,5 milijardo litų. Probleminėse teritorijose daugiausia lėšų skiriama gyvenamajai infrastruktūrai gerinti tiesiami keliai, remontuojamos gatvės, klojami šaligatviai, tvarkomos aikštės, valomi vandens telkiniai, renovuojami gyvenamieji namai (kartu kompleksiškai tvarkant ir aplinką), rekonstruojamos bibliotekos, kultūros centrai, kaimo vietovėse tvarkomos apleistos teritorijos, turizmo infrastruktūros gerinimui skirtų lėšos pateiktos 3 lentelėje.

**Turizmo infrastruktūros gerinimui skirtų lėšų paskirstymas pagal Mažeikių rajono savivaldybės -
probleminės teritorijos plėtros 2008 – 2010m. programą**

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Preliminarus lėšų poreikis (tūkst.litų)			Numatomi finansavimo šaltiniai
		2008 m.	2009m.	2010m.	
1.	Plėtoti regioninės reikšmės viešąjį turizmo infrastruktūrą ir paslaugas.	324	486	486	valstybės biudžetas (ES struktūrinė parama, gaunama pagal Konvergencijos tikslą), savivaldybės biudžetas. Finansuojami projektai, įtraukti į regiono plėtros tarybos pateiktą projektų sąrašą
2.	Restauruoti medinę Pievenų bažnyčią	500	500	500	valstybės biudžetas (Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų parama), savivaldybės biudžetas
3.	Pritaikyti Renavo dvarą viešosioms reikmėms	5100	5100	5100	valstybės biudžetas (Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų parama), savivaldybės biudžetas
4.	Rekonstruoti Mažeikių muziejų	–	495	495	valstybės biudžetas, savivaldybės biudžetas
5.	Skatinti kaimo turizmo veiklą Mažeikių rajono savivaldybėje	–	690	1380	valstybės biudžetas (Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai parama), savivaldybės biudžetas

Sudaryta autoriaus remiantis šaltiniu: Mažeikių rajono savivaldybės – probleminės teritorijos plėtros 2008- 2010 metų programa, (2008)

Tikimasi, kad Mažeikių regioninio centro kompleksinės plėtros investicinės programos įgyvendinimas efektyviai prisidės prie Lietuvos regioninės politikos iki 2013 metų strategijos priemonių įgyvendinimo ir padės Mažeikių miestui išnaudoti jo ekonominį potencialą, paskatinti ekonomikos plėtotę regione ir pagerinti žmonių gyvenimo sąlygas (Europos Sąjungos paramos regioninės paramos aspektas (regioninė dimensija))

Apibendrinant Mažeikių rajono turizmo finansinę situaciją, pastebima, kad įvairios ES programos suteikia finansines galimybes regiono plėtrai, kitas klausimas, ar turimų Europos finansinių instrumentų naudojimas yra pakankamas.

1.2. Darnios turizmo plėtros koncepcija ir jos taikymas rajone

Lietuvos mokslininkų, teigimu ekonomikos plėtros aspektas Lietuvos Respublikoje yra sietinas su ES darnios plėtros strategija, kuri tenkina dabartinio laikotarpio poreikius, nesudarydama pavojaus būsimoms kartoms tuos poreikius patenkinti (Čiburienė, Kavaliauskienė, 2005). Lietuvos Respublikoje sąveika su ES darnios plėtros strategija ir paminėtos strategijos veiksniai yra susiję su

dokumentu „Ilgalaikės Lietuvos ūkio ekonomikos plėtros strategija iki 2015 m.“, kuriame pabrėžiamas būtinumas įgyvendinti darnios plėtros reikalavimus, integruotis į ES darnios plėtros strategijos procesus.

Šiandienos sąlygomis turizmo verslo aplinkos pokyčiams ypatingą reikšmę turi darnios plėtros koncepcija, kurios pagrindas yra kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių-kultūrinių visuomenės tikslų. Darnios plėtros koncepcija aktuali ir propaguojama ne tik nacionaliniu ar Europos Sąjungos (ES) mastu, bet paplitusi visame pasaulyje kaip unikalus požiūris, sudarantis galimybę dabartinei ir ateinančioms kartoms pasiekti visuotinę gerovę, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų. Tuo norima pasakyti, jog darni plėtra palieka ateities kartoms pakankamai išteklių kokybiškam gyvenimui (Čiegis, Grundey, Štreimikienė, 2005).

Pastaruoju metu vis dažniau akcentuojama darni turizmo plėtra bei tokios naujos turizmo formos kaip ekologinis turizmas, žaliasis turizmas, miestų turizmas. Tarptautiniu mastu darnaus (dar vartojami subalansuoto ir tolygios turizmo plėtros terminai) turizmo (angl. sustainable tourism) koncepcija buvo suformuluota 1995 m. Kanarų salų Lancaroto miestelyje vykusioje Pasaulio Turizmo Organizacijos (PTO) konferencijoje, o apibrėžta Pasaulio kelionių ir turizmo tarybos, Pasaulio turizmo tarybos ir Žemės tarybos (Earth Council) 1996 m. dokumente Agenda 21 Kelionių ir turizmo sektoriui (Sustainable tourism as a factor of cohesion among European regions, 2006). Darnaus turizmo Europai apibrėžimas patvirtintas 2001 m. Europos Komisijos priimtoje Darnaus turizmo strategijoje (Sustainable tourism as a factor of cohesion among European regions, 2006), kurioje numatyta:

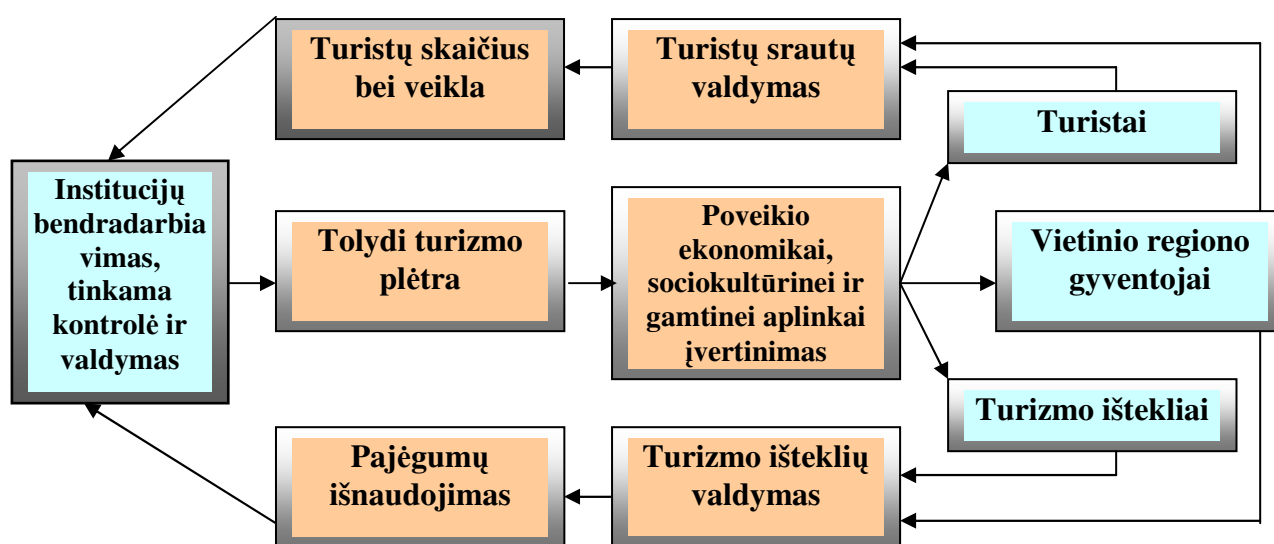
- integruoti atitinkamas priemones turizmui plėtoti į ekonominę, aplinkosauginę ir socialinę plėtrą užtikrinančias priemones;
- atsižvelgti į susijusius padarinius;
- susieti tarpusavyje visas tikslo siekimo priemones;
- planuoti ir prognozuoti visų turizmo subjektų kooperaciją ir aktyvų dalyvavimą darnaus turizmo projektų kūrime, pripažįstant esminį vaidmenį vietiniams ir regioniniams veiksniams bei smulkioms įmonėms;
- teikti pirmenybę bendradarbiavimui tarp privačių įmonių ir piliečių bendruomenių;
- nukreipti ES fondų finansavimą darnaus turizmo plėtrai, ypač skiriant resursus naujosios narėms. (Sustainable tourism as a factor of cohesion among European regions, 2006)

Ši plėtros koncepcija siejama su tikslingesniu turistų srautų organizavimu, jau esamų išteklių ir pajėgumų efektyvesniu panaudojimu, vengiant drastiškų aplinkos transformacijų. Todėl būtina suformuluoti ir spręsti problemą tarp siekio pritraukti į šalį kuo didesnius turistų srautus ir gauti kuo

didesnį ekonominį efektą ir poreikio išvengti masinio turizmo sąlygojamų poveikių fizinei ir socialinei bei kultūrinei aplinkai.

Darnios plėtros koncepcijos propagavimą lemia makro aplinkos pokyčiai, pagrįsti susiję su klimato kaita, biologinės įvairovės nykimas, taršos keliama grėsmė mūsų sveikatai, gamtos išteklių naudojimo būdai ir pernelyg didelis atliekų susidarymas. ES sprendžia šiuos uždavinius išskeldama aukštesnius aplinkosaugos standartus ir skatindama naujus darbo būdus bei švaresnes technologijas. Taip pat koncepcijos propagavimą skatina vartotojo atsakomybės jausmas (didėja vartotojų kiekis, nesutinkančių įsigyti produktus ar paslaugas, kenkiančius aplinkai). Turizmo verslas ne tik privalo reaguoti į šiuos pokyčius, bet ir savo veiklą turi pagrįsti darnios plėtros koncepcija, taip prisidedamas prie šių pokyčių tendencingo plėtojimo globaliu mastu (Ruževičius, 2007).

Sharpley R. (1997) pateikė darnios turizmo plėtros modelį, kuriame atsispindi ryšiai ir bendradarbiavimas tarp įvairių turizmo sistemos dalių, taip pat turizmo poveikis ekonomikai, sociokultūrinei bei gamtinei aplinkai (žr.3 pav.)

3 pav. Darnios turizmo plėtros modelis.

Šaltinis: Sharpley, R. J. (1997). Rural Tourism: An Introduction. Oxford.

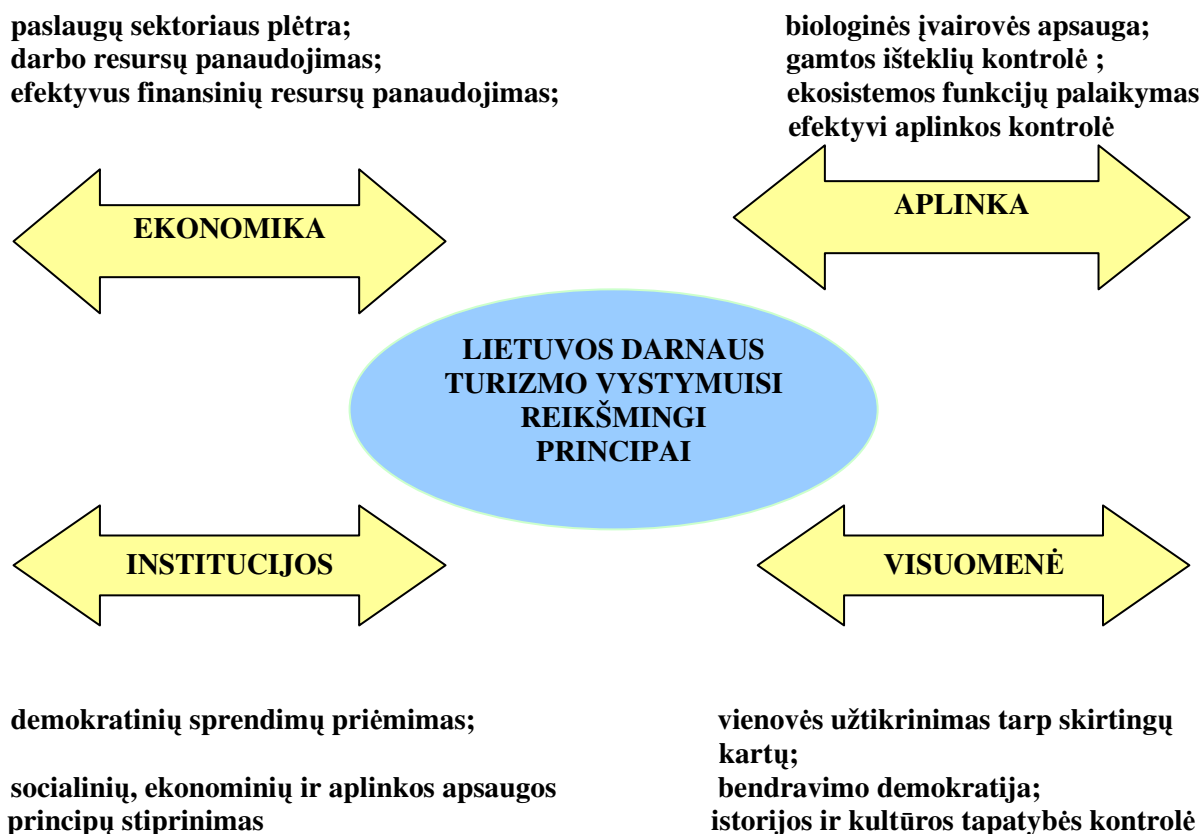
Taigi, matome, kad darnios turizmo plėtros uždavinys yra patenkinti ne tik turistų, vietinių gyventojų, bei turizmo paslaugas teikiančių organizacijų poreikius, bet ir užtikrinti darniai veikiančios infrastruktūros formavimą.

Turizmo infrastruktūrą sudaro įmonių, įstaigų ir tarnybų visuma, kurių veikla leidžia pasiekti turistams pagrindinį kelionės tikslą. Turizmo infrastruktūra paprastai tenkina tiek turistų, tiek vietinių gyventojų poreikius. Kiekviename regione formuojasi tik jam būdinga infrastruktūra, skatinanti privataus verslo ir viso turizmo plėtrą (Damulienė, 2003).

Grundey (2008) analizuoja darnios turizmo plėtros principų ir tvarumo formų taikymą Lietuvoje regioniniu lygiu, peržvelgiama gamtos išteklių ir turizmo infrastruktūros dermė.

Autorė teigia, kad norint sėkmingai plėtoti darnųjį turizmą ir turizmo rinką Lietuvoje, būtina įvertinti šiuos etapus:

- gamtiniai išteklių, turintys įtakos turizmo plėtrai, turi būti išsaugoti ir įtraukti į ilgalaikius plėtros planus;
- ryšys tarp turizmo ir aplinkos privalo išsaugoti ilgalaikį gyvybingumą tarp supančios aplinkos ir ekosistemos.
- plėtojant turizmą, reikia atkreipti dėmesį į gamtą ir jos funkcijas. Šiandien pasaulis yra labai dinamiškas ir pokyčiai neišvengiami, tačiau prisitaikymas neturėtų ignoruoti darnaus turizmo vystymosi principų.
- įvairių lygių turizmo valdžios institucijos ir aplinkos kontrolė turi laikytis šių principų ir bendradarbiauti, siekiant taikyti juos praktikoje.

4pav. Pagrindiniai Lietuvos darnaus turizmo valdymo principai

Šaltinis: Grundey, D. (2008). Darnaus turizmo valdymas Lietuvoje: svajonė ar realybė?, Vilnius: Technika, t14, Nr. 2, p. 118-129

Taigi, išskirti etapai leidžia teigti, kad Lietuvos darnaus turizmo valdymo principai atitinka bendrą darnios turizmo plėtros modelį. Taikant sėkmingą kitų šalių patirtį, bet laikantis Lietuvos

ilgalaiškės turizmo strategijos principų, galima sėkmingai išsaugoti Lietuvos gamtos, kultūros ir istorijos paveldą ateities kartoms.

Rudzevičiaus (2007) teigimu, ekologinėms problemoms spręsti nebepakanka kai kurių valstybių aplinkosauginės veiklos – reikia suvienytų ir koordinuotų visų šalių ir tarptautinių organizacijų pastangų. Tarptautinės organizacijos, vyriausybės pradeda pabrėžti, kad tradiciniai aplinkosaugos kontrolės būdai ir valstybinis reguliavimas, pagrįstas griežtais administraciniais metodais ir prievarta, nebegali užtikrinti stabilios ekologinės padėties. Svarbu, kad pačios įmonės nuolatos gerintų savo veiklą aplinkos apsaugos srityje.

Mažeikių rajono darnaus turizmo plėtrai ypač aktualūs aplinkos būklės rodikliai: oras, vanduo, dirvožemis. Didžiausia Baltijos regiono naftos perdirbimo įmonė aplinkosauginiu požiūriu kelia didelį susirūpinimą ne tik Mažeikių rajonui, bet ir kitiems regionams. Todėl rajono ekologijai skiriamas ypatingas dėmesys. Taršos "rekordas" jau daug metų priklauso didžiausiai šalies naftos perdirbimo įmonei, nes Mažeikių rajone kasmet "pagaminama" per 25 tūkst. tonų pramonės teršalų. Tai daugiau kaip trečdalis viso jų kiekio Lietuvoje, arba beveik tiek pat, kiek teršia visas šalies autotransportas (Žemulis, F., 2008).

Mažeikių rajono savivaldybės administracija skiria pakankamai daug dėmesio oro užterštumo mažinimui ir kontrolei. Siekiant vertinti ir valdyti oro kokybę, Mažeikių mieste reguliariai atliekama oro užterštumo kontrolė - monitoringas. Monitoringas vykdomas vadovaujantis LR Aplinkos monitoringo įstatymu (Nr. VIII-529,1997) bei Mažeikių savivaldybės tarybos 2008-11-21 sprendimu Nr. T1-319 patvirtinta Mažeikių rajono savivaldybės aplinkos monitoringo programa 2008-2012 metams. Jos tikslas – rinkti ir teikti sistemingą matavimais ir kitais metodais pagrįstą informaciją apie oro kokybės būklę rajone (Mažeikių rajono savivaldybės administracijos aplinkos apsaugos, asmens ir visuomenės sveikatos skyriaus 2008 metų veiklos ataskaita).

Pagal Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento sudarytą suvestinę „Teršalų emisija į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas“ 2008 metais Mažeikių rajone į atmosferos orą išmesta 30363 tonos teršalų iš įmonių (2007 m. – 244670 tonos), t. y. 5893 tonomis daugiau negu 2007 metais (4 lentelė).

3 lentelė

Teršalų išmetimų dinamika Mažeikių rajone per pastaruosius dešimt metų

Metai	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Teršalų kiekis, t/metus	31212	29192	35777	32379	29276	32168	33072	33222	24470	30363

Šaltinis: Mažeikių rajono savivaldybės administracijos aplinkos apsaugos, asmens ir visuomenės sveikatos skyriaus 2008 metų veiklos ataskaita.

2007 metų vertinimu iš AB „ORLEN Lietuva“ (buvusi AB „Mažeikių nafta“) į orą išmetamų teršalų kiekis, palyginus su 2006 metais, sumažėjo apie 8 tūkst. tonų. Taršos sumažėjimą galėjo sąlygoti tai, kad įmonėje buvo perdirbta mažiau žaliavos, sudeginta mažiau kuro, kadangi metų 2007 m. pabaigoje įmonės veikla buvo sustabdyta dėl įrenginių kapitalinio remonto (Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas, 2007). Tačiau 2008 metais teršalų kiekis, lyginant su 2007 metais padidėjo beveik 6 tūkst. tonų, tikėtina dėl padidėjusių gamybos apimčių.

Gauti duomenys naudojami sveikatos apsaugai, teritorijų ir ūkio plėtrai planuoti, mokslo tiriamosioms reikmėms, visuomenei informuoti, ataskaitoms apie oro kokybę rengti regioniniu, šalies ir Europos mastu. Šiai programai vykdyti Savivaldybės administracija kasmet skiria per 66 tūkst. litų. Šios lėšos yra numatytos Savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiojoje programoje (Mažeikių rajone atliekamas oro taršos tyrimas (monitoringas), 2009).

Regione dedama daug pastangų oro kokybės valdymui – AB „Mažeikių elektrinė“ prijungta prie naftos perdirbimo įmonės, tokiu būdu nebeliko vieno atskiro taršos šaltinio ir jos modernizavimo aplinkosaugos prasme galima geriau koordinuoti. Naftos perdirbimo įmonė 2007m. atliko kurą deginančių įrenginių modernizacijos darbus, tad nuo 2008 m. atitinka ES keliamus reikalavimus į aplinką išmesti žymiai mažesnius sieros dioksido kiekius. Į Mažeikių miestą atvestas gamtinių dujų dujotiekis; tai leido pasistatyti gamtinėmis dujomis kūrenamus katilus: UAB „Mažeikių šilumos tinklams“, AB „Pieno žvaigždės“ filialui, Mažeikių pieninei. Nemažai orą teršia ir automobilinis transportas, tad 2007-2009 metais įvykdyta pagrindinių miesto gatvių rekonstrukcija ir eismo sureguliuavimas ženkliai pagerino aplinkos oro kokybę. Pagrindiniai uždaviniai oro taršai mažinti Mažeikių rajone būtų:

- geriausių gamybos būdų ir technologijų diegimas naftos perdirbimo gamykloje bei kitose smulkesnėse įmonėse (naftos perdirbimo įmonė yra parengusi veiklos planą 2009–2013 metams, kuriame numatytos didelės investicijos taršą mažinančioms priemonėms įdiegti pagal atskirai parengtas ir rengiamas programas);
- kuo didesnis autotransporto priemonių, atitinkančių ES standartus, įsigijimas įmonėse;
- viešojo transporto atnaujinimas, naudojant ekologišką biodyzeliną, gaminamą Mažeikių rajono įmonėje „Rapsoila“;
- tolesnis gatvių rekonstrukcijos ir eismo sureguliuavimas,
- dviračių takų tinklo tolesnė plėtra ir rekonstrukcija (Mažeikių rajono agentūros veiklos ataskaita, 2007).

Nors oro taršos požiūriu Mažeikių rajonas nepalankus turizmo plėtrai ir formuoja užteršto pramoninio rajono įvaizdį, tačiau, būdama vienintele Baltijos šalyse, naftos perdirbimo įmonė yra patraukli įvairių šalių investuotojams, tad dažnai sulaukia nemažai užsienio šalių specialistų, ilgą laiką gyvenančių ir dirbančių Mažeikių rajone. Tad turizmo požiūriu tikslinga jiems sudaryti

palankias sąlygas poilsiui, supažindinti su poilsio ir pramogų potencialu, su vietos kultūra, gamta, paveldo objektais, folkloru, tradicijomis ir liaudies amatais.

Pramoninės kultūros bruožai galėtų būti plačiau pritaikyti formuojant savitą ir gana ryškų rajonui *pramoninį turizmą*. Ši įmonė vaidina svarbų vaidmenį šalies ekonomikoje ir Mažeikių rajono gyvenime. Joje naudojamos pažangios gamybos technologijos, kurios domina jaunimą, moksleivius ir studentus. Kadangi naftos produktų gamyba susieta su gamtos saugos problemų sprendimu, ekskursijos į šią įmonę, diskusijos ir disputai darniojo vystymo bei aplinkos išsaugojimo klausimais galėtų būti rengiami ir susilauktų dėmesio ne vien iš Lietuvos, bet ir užsienio šalių.

Apibendrinant šią darbo dalį, galima teigti, kad rajone siekiama įvairiomis priemonėmis plėsti saugią, nekenksmingą ir tausojančią aplinką produktų ir paslaugų vartojimą, tačiau būtina regiono mastu rengti vartotojų švietimo ir informavimo programas, taip didinti vartotojų kompetenciją šioje srityje ir gerinti visuomenės ekologinę kultūrą. Veiksmingas ekologinis ugdymas turėtų apimti įvairių jaunimo organizacijų, įmonių, viešojo sektoriaus bei valstybės administravimo institucijų darbuotojus, tuo pačiu versdamas verslo atstovus ir valstybines institucijas veikti kryptingai šioje srityje.

1.3. Regioninį turizmą reglamentuojančių įstatymų, teisės aktų ir kitų dokumentų analizė

Lietuvos Respublikos turizmo sektoriaus valdymas ir planavimas yra pagrįstas reglamentuojančiais įstatymais, teisiniais dokumentais. Turizmo planavimas yra viena iš turizmo sektoriaus valdymo ir politikos įgyvendinimo funkcijų priemonių.

Turizmo veiklą koordinuoja ir reguliuoja Turizmo įstatymas ir poįstatyminiai aktai. Pirmasis turizmo įstatymas priimtas 1998 kovo 19 d., nauja jo redakcija – Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas 2002 m. gruodžio 03 d. (įsigaliojo nuo 2003 m. balandžio 01 d.). Turizmo įstatymas reglamentuoja turizmo verslo ir savaveiksmio turizmo organizavimo principus bei prioritetus, turizmo paslaugų teikimo reikalavimus, turizmo verslą kontroliuojančių valstybės ir vietos savivaldos institucijų kompetenciją, turizmo išteklių naudojimo sąlygas. Pagal šį įstatymą kaip valstybės turizmo politikos ir planavimo priemonė numatyta Nacionalinė turizmo plėtotos programa bei regioniniai projektai. Įstatymas valstybės prioritetu numato vietinį ir atvykstamąjį turizmą (Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas, 1998).

Regioninio turizmo sektoriaus valdymas ir planavimas yra pagrįstas jį reglamentuojančiais įstatymais, teisiniais ir kitais dokumentais, pateiktais 5 lenelėje.

Regioninį turizmą reglamentuojantys teisiniai dokumentai

Teisinio dokumento pavadinimas, data	Komentarai
Nacionalinė turizmo plėtros 2007-2010m. programa (2007, Nr. 944).	Šiame dokumente turizmas buvo išskirtas kaip prioritetinga ūkio šaka, ir tai lėmė aktyvią privačių turizmo bei rekreacijos paslaugas teikiančių organizacijų bei institucijų veiklą. Pagal tai valstybės turizmo politikos ir planavimo priemone numatyta Nacionalinė turizmo plėtros programa bei regioniniai projektai. Įstatyme, valstybės prioritetu skiriamas vietinis ir atvykstamasis turizmas.
LR Turizmo įstatymas (2002, Nr. IX-1211)	Įstatymu siekiama numatyti palankesnes sąlygas užsiimti kaimo turizmu, nustatytas privalomas apgyvendinimo įstaigų klasifikavimas; Šis Įstatymas nustato turizmo verslo organizavimo principus, reikalavimus turizmo paslaugų teikimui ir turistų (vartotojų) teisių apsaugai bei valstybės, savivaldybių institucijų kompetenciją turizmo reguliavimo, planavimo ir turizmo išteklių naudojimo srityje.
LR ūkio ilgalaikės plėtros strategija 2015 metams(Žin., 2002, Nr. 35-1271);Turizmo plėtros strategija iki 2015 metų(2002, Nr. 17-505)	Šiose strategijose numatomos ilgalaikės prioritetingos turizmo plėtotės kryptys, būtinos šalies ir jos regionų turizmo verslo plėtočiai skatinti ir efektyviai panaudoti šalies turistinių potencialą (gamtinius, kultūrinius, rekreacinius, žmoniškuosius bei verslo infrastruktūros išteklius). Savivaldybėms, neturinčioms turizmo informacinių centrų rekomenduojama tokius įkurti. Šiame dokumente numatoma parama tiesiant pėsčiųjų ir dviračių takus regioniniuose parkuose, neįgaliesiems pritaikytos infrastruktūros plėtra ir kt. svarbūs aspektai.
Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (2002, Nr. IX-1154)	LR teritorijos bendrajame plane išskirta rekreacijos bei turizmo teritorijos vystymo tendencija, kuri numato: 1. Plėsti gamtinėje aplinkoje rekreacijos specializuotų teritorijų tinklą ir plėtoti infrastruktūrą; 2. Intensyvuoti turizmo, ypač pažintinio-kultūrinio, plėtrą ir stiprinti potencialą; 3. Užtikrinti gamtinių ir kultūrinių rekreacinių išteklių naudojimo ir apsaugos efektyvumą bei optimizavimą; 4. Išnaudoti poilsio kaimiškoje aplinkoje potencialą ekonomiškai silpnų šalies rajonų gaivinimui; 5. Perorientuoti įvažiuojamąjį turizmą ir, orientuojantis į vakarų šalis, sukurti atitinkamą rekreacinės infrastruktūros kokybę; 6. Sukurti valstybinę rekreacijos rėmimo sistemą ir užtikrinti jos regioninį diferencijavimą;
Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumentas(Žin. 2004, Nr. 123-4486), bei Lietuvos 2007–2013 m. bendrojo programavimo dokumentas	Šie dokumentai tvirtinami Vyriausybės ir teikiami aprobuoti Europos komisijai, numatant Lietuvos turizmo sektoriaus perspektyvas ir apibrėžiant jo vaidmenį šalies ūkyje. Juose pabrėžiama turizmo infrastruktūros vystymo svarba. Šios turizmo srities vystymas traktuojamas kaip viena iš keturių pagrindinių priemonių įgyvendinant šalies gamybinio sektoriaus ir paslaugų plėtros strategiją. Remiantis šiais dokumentu skiriama ES parama turizmo objektų pritaikymui turistų poreikiams.
Nacionalinė darnaus vystymosi strategija (2003, Nr. 1160).	Dokumente pateikiami darnaus vystymosi koncepcijos pagrindai, analizuojami aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi prioritetai. Pateikti pagrindiniai turizmo ir rekreacijos subalansuoto vystymo principai, nustatyti trumpalaikiai ir

Teisinio dokumento pavadinimas, data	Komentarai
	ilgalaikiai šios veiklos plėtros strateginiai tikslai ir uždaviniai. „Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės“ bei „Turizmo“ skyriuose dėmesys kreipiamas turizmo vystymui valstybiniuose parkuose, tad daugelis šiame dokumente nurodytų uždavinių ir jų įgyvendinimo priemonių yra privalomi vykdyti ir šalies valstybiniuose parkuose.
Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (Žin.2004, Nr. 153-5571)	Šio įstatymo paskirtis - išsaugoti Lietuvos nekilnojamąjį kultūros paveldą ir perduoti ateities kartoms, sudaryti sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis
Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymas, (2001, Nr. 108-3902)	Analizuojama teritorija yra Ventos regioninio parko teritorijoje, kur ūkinę veiklą reglamentuoja šis įstatymas. Jo pagrindu išleisti poįstatyminiai aktai, kurie gali labai suvaržyti rekreacinę plėtrą šiame objekte.
Specialiosios miško ir žemės naudojimo sąlygos (1992, Nr.343)	Šis dokumentas įtakoja veiklą saugomose teritorijose: draustiniuose, valstybiniuose parkuose (Žemaitijos nacionalinis parkas, Ventos regioninis parkas).
Ventos upių baseinų rajono priemonių programos projektas (2009, ruošiamas)	Minėtas dokumentas parengtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos vandens įstatymo reikalavimus, pagal kuri vandens telkinių apsauga ir valdymas šalyje bus vykdomas ne pagal administracines, bet pagal geografiškai ir hidrologiškai apibrėžtas natūralias upių baseinų ribas. Įgyvendindama LR vandens įstatymo reikalavimus Lietuva iki 2015 m. turės pasiekti „gerą“ visų šalies vandens telkinių būklę. „Gera“ būklė laikoma artima natūraliai, žmogaus veiklos nedaug pakeista vandens telkinio būklė. Tikėtina , kad patvirtintame projekte bus apribota rekreacinė veikla, siekiant išsaugoti vandens ekosistemas.
Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo (1992, Nr. I–2913)	Regioninio parko paskirtis yra išsaugoti Ventos slėnio kraštovaizdį su raiškiais šlaitais, atodangas su jūros periodo suakmenėjusios faunos kompleksais, Ventos ir jos intakų - Virvytės, Uogio, Avižilio, Dabikinės upelių - natūralų hidrografinį tinklą; išsaugoti kultūros paveldo vertybes.
Žemaitijos Nacionalinio Parko apsaugos reglamentas (2002, Nr. 87-3756)	Reglamente numatytas parko funkcinis zonavimas, numatytos rekreacinės zonos. Siūlomos prioritetinės veiklos: pažintinio turizmo organizavimas, prioritetą teikiant dviračių, pėsčiųjų; vandens turizmui; poilsiaviečių įrengimas rekreacinio prioriteto zonose, kitose teritorijų planavimo dokumentuose (planavimo schemose, specialiuosiuose planuose) nustatytose vietose rekreacinės infrastruktūros kūrimas, mokomųjų ir pažintinių takų projektavimas ir įrengimas specialių apžvalgos bokštų įrengimas ir naudojimas pagal nustatyta tvarka parengtus projektus.
Programiniai dokumentai, skirti atskiroms turizmo rūšims.	Turizmo subalansuotos plėtros metodinės rekomendacijos (2005 m.);Kaimo turizmo ir tradicinių amatų plėtojimo kaimo gyvenamosiose vietovėse 2007-2013 metų programa (2007); Konferencijų turizmo vystymo galimybių studija (2003); Nacionalinių dviračių maršrutų ir turizmo informacijos ženklų galimybių studija (2007); Lietuvos Respublikos dvarų paveldo išsaugojimo ir jo integravimo į visuomenės gyvenimą koncepcija (2002) ir kt.

Sudaryta autoriaus: remiantis LR Ūkio ministerijos bei Valstybinio Turizmo departamento prie Ūkio ministerijos duomenimis.

Akivaizdu, kad tiek šalies, tiek atskirų regionų mastu yra parengta pakankamai daug įvairių dokumentų, kuriais remiantis Mažeikių rajone galima inicijuoti ir įgyvendinti turizmo bei rekreacijos išteklių plėtros projektus. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, parengta gan stipri teisinė aplinka ES struktūrinių fondų paramos gavimui ir administravimui. Atlikus pagrindinių turizmo sektorių reglamentuojančių dokumentų analizę, kuriais remiantis Mažeikių rajono savivaldybė bei kitos įmonės/organizacijos turėtų planuoti projektus turizmo bei rekreacijos išteklių plėtrai rajone bei galimai ES fondų paramai gauti, galima išskirti *tris pagrindinius dokumentus*, kuriais turėtų vadovautis Mažeikių rajono įmonės plėtojant turizmo sektorių: *LR teritorijos bendrasis planas, Bendrasis programavimo dokumentas, Nacionalinė darnaus vystymosi strategija*. Be minėtų dokumentų, savivaldybė, kitos rajono įmonės ar organizacijos, planuodamos ateities projektus, turi atsižvelgti ir į kitas priemones, numatytas apskrities plėtros plane, kuriame išdėstyti pagrindiniai rajono prioritetai.

Kadangi Mažeikių rajonas priklauso Telšių apskričiai, rajono savivaldybė, rengdama savo strategiją ir planuodama ES struktūrinių fondų paramą, turi atsižvelgti ir į Telšių apskrities strateginius planus bei kitus vidutinės trukmės apskrities strateginius veiklos planus, parengtus remiantis Lietuvos regioninės politikos principais bei kitais Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintais teisės aktais bei dokumentais.

Valstybinio turizmo departamento vykdoma veikla ir strategijos iki šiol buvo kuriamos sparčiai augančios ekonomikos sąlygomis, todėl prasidėjus krizei pakoreguotos. Dabartinėje Vyriausybės programoje turizmo plėtrai numatyti šie prioritetai:

- valstybės turizmo plėtros strategijos tikslinimas, atsižvelgiant į pasaulinės finansinės krizės lemiamus tarptautinio turizmo rinkos pokyčius;
- biurokratinių formalumų ir reikalavimus mažinimas turizmo paslaugų ir verslo plėtros skatinimui;
- atvykstamojo ir vietos turizmo skatinimas;
- internetinės rinkodaros bei kitų mokslinių technologijų panaudojimas Lietuvos ir jos turistinio potencialo žinomumui gerinti;
- efektyvesnis ES paramos lėšų, skirtų turizmo infrastruktūros kūrimui, panaudojimas;
- konferencijų turizmo plėtros skatinimas;
- Lietuvos pasiekiamumo oro ir jūrų transportu gerinimas. (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, 2008).

Darbe išvardinti pagrindiniai turizmą reglamentuojantys teisės aktai ir kiti dokumentai. Didžiulės apimtys teisės aktų siejami ir su kiekviena turizmo sritimi (kultūros, paveldo, gamtos apsaugos, kaimo plėtros ir t.t.) Dažna jų kaita ir nepakankamas suderinimas sudaro prielaidas skirtingam jų interpretavimui. Darbo eigoje teko skaityti ne vieną dokumentą, akivaizdžiai

atitrūkusį nuo realaus turizmo plėtros proceso ir atspindintį tik centrinių valdžios institucijų požiūrį. Juose neatsižvelgiama į sudėtingą šiąndieninę ekonominę šalies situaciją (bedarbystė, migracija ir kt.), vietos bendruomenių poreikius, dažnai neužtikrinamas konkrečių programų finansavimas.

2. MAŽEIKIŲ RAJONO IŠTEKLIŲ VERTINIMAS IR TURIZMO SITUACIJOS ANALIZĖ

Lietuvos šiaurės vakaruose esantis Mažeikių kraštas kupinas dar nepanaudotų gamtos, kultūros galimybių turizmui bei žmogaus poilsiui plėtoti. Šioje darbo dalyje analizuojami rajono gamtiniai, geografiniai, istoriniai ir kultūriniai ypatumai, sporto ir gamtos infrastruktūros galimybės, siekiant pateikti savitą šio krašto turizmo galimybių paletę.

Mažeikių rajonas pasižymi savo išskirtinumu dėl jame įsikūrusios naftos perdirbimo įmonės veiklos, be to, tai yra pasienio rajonas, turintis gerus verslo ryšius su kaimynine Latvija. Dėl aktyvios ekonominės veiklos Mažeikių mieste daugelį metų būrėsi aukštos kvalifikacijos specialistai ir darbuotojai, todėl rajonas vis dar turi didelį intelektualio kapitalo potencialą, nors emigracijos banga palietė ir Mažeikių rajoną.

Mažeikių turizmo ir verslo centro parengtame leidinyje „Kaip pradėti verslą Mažeikių rajone“ (2007) pabrėžiama, kad šiandieninis Mažeikių rajono įvaizdis apskrityje ir Lietuvoje išimtinai susijęs ne tik su viena didžiausių Lietuvos ir Rytų Europos bendrovių. Taip pat geras ir Mažeikių rajono verslininkų įvaizdis, jis tapatinamas su sėkminga veikla ir iniciatyvumu. Kiekvienas lietuvis žino, kad Mažeikiai yra Lietuvos šiaurės vakaruose, ribojasi su Latvijos siena bei pritraukia nemažai darbininkų iš užsienio valstybių. Deja, retas kuris Lietuvos gyventojas žino, kad Mažeikių rajonas yra rašytojos Šatrijos Raganos ir Dionizo Poškos gimtinė. Mažeikių rajone galima aplankyti Ventos regioninį parką, garsėjantį įspūdingomis upėmis, atodangomis, piliakalniais ir vandens malūnais.

2.1. Gamtos išteklių vertinimas ir pritaikymas turizmui

Gamtiniams ištekliams priskiriami vandens telkiniai ir jų pakrantės, gyvūnija, rekreaciniai miškai, rekreacinės ir saugomos teritorijos bei saugomi rajono objektai, kurių vertybės sudaro galimybes naudoti juos profesiniam, pažintiniam, rekreaciniam ir kitokiam turizmui. Vietinių gamtinių vertybių ir biologinės įvairovės tyrimai įvertino rajono teritorijoje iki šių dienų išlikusias natūralias gamtines vertybes, kurios gali būti panaudojamos kuriant turizmo produktus. (Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas, 1998)

Mažeikių rajono savivaldybės administracijos internetiniame tinklalapyje pateikiama pagrindinė informacija apie gamtinius ir geografinius ypatumus: rajonas išsidėstęs šiaurės vakarų Lietuvoje, per jį teka Ventos upė. Rajono teritorija yra dviejų baltų tautų – lietuvių ir latvių – paribys. Šiaurėje Mažeikių rajonas ribojasi su Latvijos Respublika, rytuose – su Akmenės, pietryčiuose – su Telšių, pietvakariuose – su Plungės, vakaruose – su Skuodo rajonais. Rajono teritorija iš vakarų į rytus tęsiasi 43,5 km, o iš šiaurės į pietus – 38 km. Rajono plotą sudaro 1220,2 km², iš jų 32 km² užima miestai ir gyvenvietės, 22 km² – pramonės įmonės ir keliai, 614 km² – žemdirbystės plotai, 273 km² – miškai ir 68 km² – kitos paskirties plotai. Yra 8 kaimiškos ir viena miesto seniūnija. Statistikos departamento duomenimis 2009 metų pradžioje Mažeikių rajone gyveno 64 907 žmonės, t. y. 210 žmonių daugiau negu 2008 metų pradžioje. 68 proc. rajono gyventojų gyvena mieste, 32 proc. – kaime.

Kaip ir daugelis Lietuvos rajonų Mažeikių kraštas nepasižymi ypatingais gamtiniais ir geografiniais dariniais – kalnų slidinėjimui tinkančiais kalnais bei vandens poilsiui pritaikomais vandens telkiniais. Rajono **kraštovaizdžiui** būdingos lygumos, miškai, tankus upių ir kanalų tinklas. Lygumų paviršius vietomis kalvotas, ypač rytinėje rajono dalyje. Kalvų aukštis siekia nuo 5 iki 30 metrų (Kadūnas, V., Gudavičius, R., Katinas, V., 2001)

Mažeikių rajono kraštovaizdis buvo nuskurdintas sovietmečio žemės ūkio plėtros, pramonės ir urbanizacijos politikos, todėl dabar daugelyje vietų jis yra monotoniškas, neįvairus. Rekreacinio lankomumo potencialas Mažeikių rajone yra mažiausias Telšių apskrityje. Saugomose ir rekreacinėse teritorijose nepakankamai išplėtotą rekreacinę infrastruktūrą.

Mažeikių rajone yra nedidelė Ventos regioninio parko dalis. Jis buvo įkurtas 1992 m., siekiant išsaugoti Ventos slėnio kraštovaizdį, gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes. Jo plotas yra apie 10 600 ha, iš kurių pusę užima miškai. Regioniniame parke yra Purvėnų geomorfologinis draustinis, kuris priklauso Mažeikių rajonui, o kiti draustiniai jau yra gretimo Akmenės rajono teritorijoje. Unikaliais gamtos paminklais rajone laikomi: Geidžių akmuo, dar vadinamas Trobele, Pirtele pagal to paties pavadinimo kaimą; Storasis ažuolas Gargždų kaime, kuris beveik nelankomas, nes yra toli nuo bendro naudojimo kelių, Storoji eglė Renavo parke. Šie gamtos paminklai 2005 m. gegužės 23 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-255, įrašyta į Valstybės saugomų gamtos paveldo objektų sąrašą (botaniniai objektai). Tačiau šie objektai, nors ir prižiūrimi, turizmo požiūriu nėra patrauklūs. Juos tikslinga įtraukti į turistinį maršrutą, lankant Sedos apylinkes, labiau patrauklius Plinkšių kraštovaizdžio draustinio objektus (Mažeikių krašto enciklopedija, 2009).

Rajono vandens telkinių rekreaciniai išteklių nėra gausūs, lyginant su ežeringomis šalies vietovėmis. Rajone yra tik 5 ežerai. Didžiausias ir gamtiniu požiūriu vertingiausias yra 346 ha Plinkšių ežeras. Kiti – Sedos, Medžialenkės, Maigų ir Meižių ežerai nedideli, taip pat ir 8 tvenkiniai

turizmo požiūriu mažiau patrauklūs. Savita ir įdomi didesnė Raudonoji pelkė. Tačiau upių tinklas yra gana tankus ir grafiškas. Visi rajono vandenys priklauso Ventos baseinui, kuriam tai pat priklauso Varduvos bei Luobos intakai. Vandens telkiniai yra švarūs ir jų rekreacinės galimybės – tai rekreacinė žūklė, aktyvaus poilsio veiklos, maudymasis. Pakankamai riboti ištekliai bei ypač poilsio infrastruktūros trūkumas, formuoja nepatrauklaus poilsio gamtoje rajono įvaizdį, tačiau tai daugiau realių galimybių nepanaudojimo pasekmė. Hidrografinio tinklo turistines galimybes savitai papildoma rajono gyventojų ir svečių lankomi 12 piliakalnių. Suprantama, kad jie istorinėje praeityje turėjo svarbią gynybinę funkciją, kurią turėjo stiprinti gamtos ir žmogaus sukurti pasipriešinimai prieš užkariautojus ir tai didina turistinį patrauklumą.

1992 m. rugsėjo 24 d. nutarimu Nr. I-2913 „Dėl regioninių parkų ir draustinių įsteigimo“ (Žin., 1992, Nr. 30–913) Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo įsteigtas Ventos regioninis parkas, kurio tikslai išsaugoti Ventos slėnio kraštovaizdį, kultūros paveldo vertybes, atkurti sunaikintus ir pažeistus gamtos, kultūros kompleksus bei objektus, sudaryti sąlygas plėtoti pažintinį turizmą ir poilsioavimą tam skirtose zonose bei vietose ir kt. 2006 metais vyko Ventos regioninio parko plano rengimas su konservacine, apsaugos, rekreacine, ūkine, gyvenamąja zonomis sistema. Ventos regiono parko internetinėje svetainėje www.ventosparkas.lt patalpinta informacija apie kultūros paveldą, gamtą, nurodyti turistiniai maršrutai, kurių apibendrinta informacija pateikiama 6 lentelėje.

5 lentelė

Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių saugomų teritorijų panaudojimo turizmo plėtroje galimybė

Objekto pavadinimas	Panaudojimo turizmo plėtroje galimybės	Už turizmo plėtrą atsakingos institucijos
Ventos regioninis parkas	Nemaža dalis Ventos regioninio parko yra Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje. Svarbiausios gamtos vertybės yra Ventos, Virvytės, Dabikinės, Uogio, Avižlio upės ir upeliai, jų natūralus hidrografinis tinklas, slėniai su retomis Lietuvoje natūraliomis pievomis, senomis giriomis ir giraitėmis. Upėms būdingos didelės išraiškingos kilpos, slėniams – statūs šlaitai su unikaliomis atodangomis. Europos mastu ypač vertinga Papilės atodanga (Akmenės raj.) kurioje atidengti jūros periodo suakmenėjusios faunos kompleksai, buvę žemės paviršiuje prieš 155-130 milijonų metų. Tai unikalus geologinis paminklas. Šiuo metu siūlomi jau suformuoti turistiniai maršrutai automobiliu, dviračiais, baidarėmis, bei pėsčiųjų takais.	Ventos regioninio parko direkcija, Mažeikių rajono savivaldybės administracija
Plinkšių ežeras, įeinantis į Plinkšių kraštovaizdžio draustinį	Tai pats didžiausias rajono draustinis, pasižymintis landšaftų ir biologinės įvairovės gausumu. Labai turtinga ir įvairi draustinio ornitofauna. Čia aptiktos 103 paukščių rūšys, iš kurių 10 įrašytos į Lietuvos raudonąją	Mažeikių rajono savivaldybės administracija

	<p>knygą</p> <p>Turizmo požiūriu tai gana perspektyvus objektas vystyti gamtinį pažintinį turizmą bei edukacinę veiklą, įrengiant pažintinius takus bei kitą reikalingą infrastruktūrą.</p>	
Geidžių akmuo	<p>Šis mitologinis akmuo - respublikinės reikšmės geologijos paminklas – pats didžiausias riedulys Mažeikių rajone. Valstybės saugomas nuo 1964 m. Kadangi apie akmens atsiradimą sukurta keletą padavimų, turizmo prasme tinkamas vystyti edukacinę mokomąją veiklą rajono jaunesnių klasių moksleiviams.</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija
Šerkšnės hidrografinis draustinis	<p>Draustinyje saugoma Šerkšnės atkarpa su slėnio natūraliomis pievomis, paties upelio ir sraunių intakų vingiai, miškų masyvai, gausi ir įvairi augalija bei gyvūnija.</p> <p>Pagrindinės rekreacinės vertybės – kraštovaizdis. Tačiau šios teritorijos įtaka Mažeikių raj. turizmo plėtrai turėtų būti mažesnė nei Ventos regioninio parko. Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – gamtinis pažintinis turizmas, poilsio gamtoje įvairios formos, kaimo turizmas.</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija
Varduvos kraštovaizdžio draustinis	<p>Varduvos kraštovaizdžio draustinis išsidėstęs 470 ha teritorijoje. Jo paskirtis - išsaugoti raiškų Varduvos slėnio kraštovaizdį nuo Kušlėnų iki Renavo dvaro, kuris su savo senoviniu parku patenka į saugomą teritoriją. Šiame draustinyje prieglobstį randa daugelis gyvūnų rūšių, yra gana įvairių natūralių jų buveinių. Botaniniu požiūriu draustinis yra labai turtingas ir vertingas.</p> <p>Turizmo požiūriu tai labai įdomi vieta pažintinei mokomajai veiklai, kadangi draustinio augmenija skiriama į dvi ryškias dalis: Renavo dvaro aplinkos, jo parko augmenija su didele vietinių ir introdukuotų augalų, tarp kurių dalis natūralizavosi, įvairove ir natūrali Varduvos upės pakrančių augmenija, kurios didelę įvairovę sąlygoja raižytas reljefas ir palyginti minimali netinkama žmogaus ūkinė veikla.</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija
Daubarių piliakalniai	<p>Du respublikinės reikšmės archeologijos paminklai 1997-12-31 įrašyti į Lietuvos respublikos kultūros paveldo objektų registrą.</p> <p>2008-2009 m. atlikti piliakalnių konservavimo darbai; sutvirtintas vieno piliakalnio Viešetės upelio ardomas šlaitas, iškirsti krūmai ir išretinti želdiniai. Lankytojų patogumui apie piliakalnius įrengti pėsčiųjų takai, užlipti į jų viršūnę galima laiptais. Viešetės krantus sujungė medinis tiltas. Prie piliakalnių įrengti suoliukai ir informacinis stendas, automobilių stovėjimo aikštelė.</p> <p>Dėl kraštovaizdžio didelės estetinės vertės ši teritorija yra labai patraukli rekreacinei plėtrai. Tinkamas vystyti gamtinį, pažintinį turizmą, poilsį gamtoje, stovyklavimą, taip pat edukacinę veiklą (švenčiama baltų vienybės diena ir kt .)</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal internetinę Mažeikių krašto enciklopediją: <http://www.mke.lt/>

Piliakalniai yra svarbiausias pagoniškos baltų kultūros palikimas, tad pagrindinės turizmo plėtros kryptys – jų pritaikymas pažintiniam turizmui, įtraukiant šiuos paminklus į pažintinius

maršrutus, rekreacinės zonos formavimo darbai bei šių vietų pritaikymas tradicinių renginių organizavimui.

2010 m. numatoma atlikti. Gyvolių piliakalnio konservavimo darbus ir archeologinius tyrimus. Šiam tikslui iš valstybės biudžeto planuojama skirti 174 tūkst.Lt , dar 50 tūkst. Lt skiria objekto valdytojas, t.y. Telšių apskrities viršininko administracija ir Mažeikių rajono savivaldybė (Dėl kultūros paveldo departamento 2010 metų paveldosaugos programų projekto, 2009). Konkrečia veikla prisidėti prie istorijos, gamtos išsaugojimo tikslinga organizuoti visuomeninių bendruomenių, moksleivių bei organizacijų talkas.

Kai kurios paminėtos vertingiausios vietovės turi saugomų teritorijų statusą pagal Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymą (2001): tai Plinkšių ir Varduvos kraštovaizdžio, Šerkšnės hidrografinis, Ventos regioninis parkas. Saugomose teritorijose turizmo infrastruktūros objektų statyba teisės aktais yra ribojama. Tačiau šios teritorijos tinka ekologiniam švietimui, žmonių lankymui (gamtos takai, informaciniai stendai, apžvalgos bokšteliai ir kt.). Tad sutvarkytos saugomos teritorijos atitiktų darnios plėtros koncepcijos nuostatas išsaugoti gražiausius gamtos kampelius ateities kartoms.

Apibendrinant pateiktą informaciją, pateikiamas Mažeikių rajono gamtos išteklių stipriųjų ir silpnųjų pusių bei galimybių ir grėsmių sąrašas, kaip SSGG analizės rezultatas.

6 lentelė

Gamtos išteklių SSGG

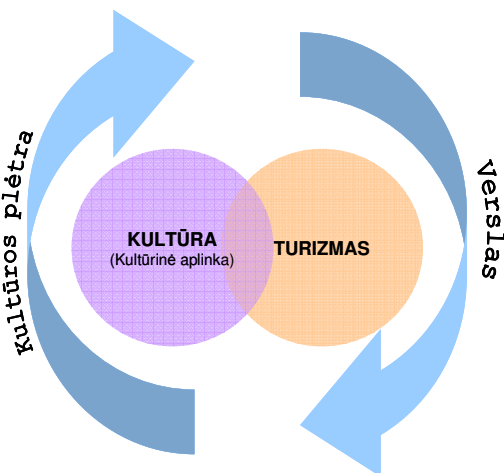
Stiprybės	Silpnybės
<ol style="list-style-type: none"> 1.Pakankamai daug vertingų gamtinių – rekreacinių išteklių. 2.Didžiausias aplinkos teršėjas Mažeikių naftos įmonė diegia naujas efektyvesnes aplinkos apsaugos sistemas. 3.Paruošta ir tinkamai įgyvendinama aplinkos monitoringo programa. 4.Švarūs vandens telkiniai tinkami naudoti rekreacijai ir turizmui. 5.Saugomose teritorijose turizmo infrastruktūros objektų statyba teisės aktais yra ribojama 	<ol style="list-style-type: none"> 1.Didelis užterštumas mažųjų rajono gyvenviečių, esančių šalia Mažeikių naftos perdirbimo įmonės, kur oro kokybei didelę įtaką turi vieno stambaus teršėjo išmetimai, pučiant tam tikros krypties vėjui. 2.Visuomenė menkai informuojama apie oro užterštumo būklę 3.Silpnai išvystytas kaimo turizmo sektorius – veikia tik viena kaimo turizmo sodyba. 4.Nepakankamai išplėtotą gamtinio turizmo infrastruktūra ir paslaugos. 5.Rekreacinio lankomumo potencialas Mažeikių rajone yra mažiausias Telšių apskrityje. 6.Trūksta iniciatyvos, kvalifikuotų turizmo verslo konsultantų, projektų rengimo gebėjimų.
Galimybės	Grėsmės
<ol style="list-style-type: none"> 1.Vykdyti griežtesnę transporto priemonių išmetamųjų dujų kontrolę. 2. Ruošiamos vandens trasų panaudojimo turizmo reikmėms sektorinės studijos. 3. Tęsti ir inicijuoti naujas aplinkosauginio švietimo programas, naudojant šiuolaikines priemones. 4. Įtraukti vietos bendruomenę į aplinkos, kurioje gyvena, tvarkymo veiklą. 5.Saugomų teritorijų panaudojimas ekologiniam 	<ol style="list-style-type: none"> 1.Nepakankamas finansavimas rekreacinių išteklių pritaikymui turizmo reikmėms. 2.Neigiamas išaugusio turistų srauto poveikis gamtai. 3.Neigiama visuomenės reakcija į padidėjusius turistų srautus. 4.Aplinkiniai regionai daugiau dėmesio skiria gamtos išteklių panaudojimui turizmo reikmėms, todėl gali mažėti esami turistų srautai.

švietimui, žmonių lankymui. 6. Bendrų projektų su kitų šalies regionų ir užsienio šalių partneriais kūrimas.	
--	--

2.2. Kultūros išteklių vertinimas ir pritaikymas turizmui

Šiandien vis globalesniame pasaulyje kultūros paveldas darosi itin svarbus. Paveldas formuoja vietos gyventojų tapatybę, o drauge žavi ir traukia svečius iš svetur. Todėl kultūros paveldo naudojimu grindžiamas **kultūrinis turizmas** – vienas sparčiausiai augančių pasaulio verslų. Žmonės trokšta patirti kitą vietą ir laiką, fiziškai ir dvasiškai pasinerti į praeitį ir palyginti tai su savo įprastu gyvenimu (Lehtimäki, M., 2009).

Tai, kad kultūra susijusi su turizmu, yra suprantama, kadangi bet kuris dėmesio vertas kultūros objektas tampa turizmo objektu. Ir jei kultūra pati savaime nėra komercinis objektas, tai turizmas yra grynai verslo sritis. Tokiu būdu kultūrinis turizmas susieja minėtas dvi skirtingas sferas ne vien turinio prasme. Šioje kultūrinio turizmo sąvokoje pasireiškia, viena vertus, kultūros puoselėjimo, paveldo išsaugojimo, kita vertus, kultūros marketingo bei turizmo verslo derinys (5 pav.).

5 pav. Kultūros ir turizmo sinergija: kultūrinis turizmas

Šaltinis: Nagrinėjamų regionų kultūros ir turizmo situacijos analizė: problemos, ekspertinės išvalgos ir vizija. Galimybių studijos rezultatai, 2 d

Nacionalinėje turizmo plėtros 2007-2010m. programoje Lietuvos kultūros paveldas vertinamas kaip santykinai gausus ir tolygiai išsidėstęs visuose šalies regionuose. Šioje programoje nurodyta pagrindinė valstybės misija – išsaugoti Lietuvos kultūros paveldą ir perduoti ateities kartoms kaip tautos savasties išlikimo garantą, kraštovaizdžio sudėtinę dalį bei Lietuvos įvaizdžio formavimo priemonę, sudaryti sąlygas visuomenei pažinti kultūros paveldą ir juo naudotis formuojant traukos centrus, apie kuriuos plėtojasi privataus verslo teikiamos paslaugos, kuriamos darbo vietos, tokiu būdu skatinant vietos ekonominę ir socialinę plėtrą.

Turizmo kultūriniais ištekliams priskiriami archeologijos, istorijos, meno, mokslo ir technikos, urbanistikos paveldo objektai, folkloras, tradicijos ir liaudies amatai, meno kūriniai ir mokslo laimėjimai, kolekcijos, kiti kultūros objektai ir saugomos teritorijos, kurių vertybės sudaro galimybes naudoti juos profesiniam, pažintiniam, kultūriniam ir kitokiam turizmui. (Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas, 1998)

2007m. rugsėjo 25–27 d. Vilniuje vyko III Baltijos jūros regiono šalių kultūros paveldo ir turizmo forumas. Kvietime į šį forumą sakoma: „Šiandien gera kultūros paveldo objektų ir kraštovaizdžių turizmo vadyba reikalauja bendros atsakomybės ir didesnių valdymo įgaliojimų. Reikia lygiai pasidalyti ir išlaidas, ir turizmo objektų teikiamą naudą, matyti ilgalaikę paveldo objektų tvarkymo perspektyvą ir atsižvelgti į vietos bendruomenės ekonominę bei socialinę gerovę.“ Pagrindinis žodis šiuo atveju turėtų būti paveldo apsaugos institucijų, vietos bendruomenės ir turizmo organizacijų tarpusavio bendradarbiavimas (Lehtimaki, M., 2009).

Mažeikių rajone yra pakankamai įvairių kultūrinių išteklių, kurie vienaip ar kitaip atspindi sudėtingą šio krašto istorinę raidą bei galėtų įtakoti turizmo plėtrą rajone. Daugiausia tai yra memorialinės vietovės ir istoriniai objektai, dalis kurių yra neeksploatuojami ir apleisti. Etnografinėmis sodybomis Mažeikių rajonas pasigirti negali, rajone yra tik viena paminklinė sodyba Tirkšlių miestelyje, tačiau ir jos autentiškumas yra gerokai nukentėjęs.

Mažeikių rajono 2008-2013 metų kultūros plėtros strategijoje nurodyti svarbiausi rajono kultūros politikos uždaviniai:

- tinkama parama bei organizuojamais renginiais užtikrinti kultūros paveldo ir tradicijų išsaugojimą, jų tęstinumą;
- užtikrinti bendruomenei profesionalaus meno prieinamumą;
- plėtoti ir remti vaikų, jaunimo, atskirų socialinių grupių dalyvavimą kūrybinėje veikloje.
- įgyvendinti ilgalaikes kultūros vertybių išsaugojimo programas, paremtas aiškiais kriterijais ir prioritetais;
- sukurti infrastruktūrą kultūros paveldo pritaikymo turizmui ir kitiems kultūros poreikiams;
- nuolat supažindinti regiono, šalies visuomenę su rajono kultūriniais ir kūrybiniais pasiekimais;
- užtikrinti tinkamą muziejų apsaugą, tęsti Renavo dvaro rūmų restauraciją.
- plėsti rajono muziejų reikšmę ir galimybes teikti visuomenei kokybiškas paslaugas, atitinkančias šiuolaikinių muziejų tikslus, uždavinius ir paskirtį;
- remti rajono seniūnijose puoselėjamas etnines kultūros tradicijas.

Įgyvendinti šiuos uždavinius buvo numatytos priemonės bei finansavimo nuostatos. Pagrindinės priemonės rajono kultūros politikai įgyvendinti:

- norminiai teisės aktai – rajono Tarybos ir Savivaldybės administracijos sprendimai kultūros srityje;
- rajono biudžeto lėšos;
- rėmėjų, įvairių fondų, atskirų asmenų įnašų ir t.t. lėšos;
- organizacinė struktūra ir valdymo sistema;
- informacijos kaupimas ir skleidimas.

Kultūros politiką formuoja miesto savivaldybė (taryba), ją įgyvendina ir koordinuoja Kultūros skyrius per pavaldžias rajono kultūros įstaigas bei kultūrine veikla užsiimančias organizacijas. Kultūros skyriuje įsteigtos 3 viešojo administravimo valstybės tarnautojų pareigybės, seniūnijose kultūros paslaugas teikia kultūros tarnautojai. Pagal rajono Valdybos patvirtintus nuostatus patvirtinta rajono Kultūros ir meno taryba, turinti patariamojo balso teisę, atliekanti konsultanto bei eksperto funkcijas, tačiau sprendžiant svarbias kultūros problemas nėra aktyvi.

Šiame darbe, vertinant kultūrinius išteklius, išskirti kultūros paveldo objektų tipai, kurie galėtų būti pritaikyti turizmo rekmėms:

- urbanistinės vertybės;
- kultūros ir architektūros paveldas
- muziejai, memorialinės vietos ir istoriniai paminklai;
- tradicijos ir liaudies amatai, folkloras.

Urbanistinės vertybės. Telšių apskrities Mažeikių rajone yra 3 gyvenvietės, kurių istorinė urbanistinė struktūra yra saugoma. Tai Sedos ir Žemalės kultūros paveldo urbanizuotos vietovės bei Vieکشnių urbanistinis draustinis, kurie yra įteisinti saugomų teritorijų planavimo dokumentuose, tačiau jų nėra urbanizuotų vietovių kultūros paveldo apskaitoje (plačiau apie urbanistines vertybes lentelėje Nr.7 „Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių urbanistinių vertybių panaudojimo turizmo plėtroje galimybės“).

7 lentelė

Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių urbanistinių vertybių panaudojimo turizmo plėtroje galimybės

Objekto pavadinimas Panaudojimo turizmo plėtroje galimybės		Už turizmo plėtrą atsakingos institucijos
Urbanistinės vertybės		
Mažeikių miestas	Mažeikių mieste jau dabar geriausiai rajone išvystyta infrastruktūra. Mažeikiuose susikerta pagrindiniai rajono keliai, geležinkelis, šiame mieste yra nemažai kultūrinių ir gamtinių vertybių. Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – Mažeikių rajono rekreacinių erdvių kūrimas (parkai, poilsio zonos šalia vandens	Mažeikių rajono savivaldybės administracija,

	<p>telkinių, pėsčiųjų alėjų sutvarkymas ir pan.) Svetingumo paslaugų plėtra orientuojant jas tiek vietinių gyventojų, tiek ir atvykstančių turistų poreikių tenkinimui.</p> <p>Turizmo plėtros kryptys - Mažeikių miesto kaip rajono turizmo centro formavimas, jame koncentruojant turizmo informacijos valdymo centą, bei išnaudojant kaip regioninės svarbos tranzitinį centrą (apgyvendinimo paslaugos, nukreipiančiosios turizmo infrastruktūros plėtra, maitinimo paslaugos, pramogų centrai).</p> <p>Senamiesčio parke įrengti smulkiųjų amatų, suvenyrų bei svetingumo paslaugų zoną, skirtą gyventojams ir svečiams. Tačiau norint tai įgyvendinti, perspektyvūs pasiūlymai turėtų atsispindėti Mažeikių miesto bendrajame plane.</p>	
Viešnių miestelis	<p>Viešnių seniūnijos centras, esantis arčiausiai rajono centro-Mažeikių. Yra Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, senosios kapinės, įsikūrusi Ventos regioninio parko direkcija, įkurtas aviacijos pradininko Lietuvoje Aleksandro Griškevičiaus ir vaistininko Vincento Aleksandravičiaus muziejai, stovi Stebukladario Sergiejaus Radoniešio cerkvė, paminklai Vytautui Didžiajam, broliams Biržiškoms, Gudų vandens malūnas. Nuo 2009 gavo kultūros paveldo statusą.</p> <p>Turizmo plėtros kryptys – kaip lokalaus turizmo centro formavimas, išnaudojant jo apylinkėse esančias gamtines vertybes, ypač Ventos upės prieigos tinka vandens pramogų, poilsio gamtoje, pirčių plėtrai. Miestelio centre tikslinga formuoti rekreacijai patrauklią aplinką (želdynus, aplinkos estetinio vaizdo, smulkios rekreacinės infrastruktūros įrenginius: suolų, pavėsinių, lauko arbatinės, kurioje gaminama vaistinė – provizorės J. Balvočiūtės arbatos, didelis būrys tautodailininkų eksponuotų savo gaminius).</p> <p>Kaimo turizmo paslaugų centro įkūrimas padėtų kaimo turizmo papildomų paslaugų infrastruktūros formavimui. Dėl patogaus susisiekimo automobilių ir geležinkelio transportu, galėtų būti gausiai lankomas vietos ir užsienio turistų.</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Ventos regioninio parko direkcija, Viešnių seniūnija
Žemalės miestelis	<p>Žemalė – turtingą istorinę praeitį turintis miestelis, skaičiuojantis beveik pusę tūkstantmečio, senoji dalis – urbanistikos vertybė; saugoma. 1554 m. minimas Žemalės dvaras, 1568m. – kaimas, 1713 m. suteikta miestelio privilegija. Miestelio panoramoje išsiskiria kulto pastatų ansamblis: klasicistinės skulptūros ir romantizmo architektūrai būdingų formų bebokštė Viešpaties Apreiškimo Švč. M.Marijai bažnyčia (1826).</p> <p>Pagrindinė turizmo kryptis – istorinė- pažintinė, išnaudojant apylinkėse esančias vertybes ir etninius elementus. Regiono mastu eksponuoti ir skleisti miestelyje kuriančių tautodailininkų darbus, taip išsaugant etninę kultūrą.</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Šerkšnėnų seniūnija
Sedos miestelis	<p>Seda – seniūnijos centras Mažeikių rajone. Pro miestą teka upė Varduva, rytiniame miesto pakraštyje telkšo Sedulos ežeras. Urbanistikos paminklas. Stovi dvi medinės bažnyčios: Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų (nuo 1770 m.) ir Šv. Jono Nepomuko (nuo 1783 m.). Poeto Vytauto Mačernio gimtinė. Minima nuo XIII amžiaus. XV a. Seda pradėjo garsėti kaip judrus pasienio su Livonija prekybos centras</p> <p>Sedos miestelio, kaip istorinio – pažintinio bei poilsio gamtoje turistų centro formavimas, čia plėtojant turizmo informacijos paslaugas bei vandens pramogų centrą (nardyti, pliažo pramogos, plaukimo ežere paslaugų plėtra). Turizmo plėtrą planuoti siekiant ne tik pritraukti kuo daugiau turistų, bet ir kuo</p>	Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Sedos seniūnija

	ilgiau juos išlaikyti.	
Židikų miestelis	Židikų senoji dalis – urbanistikos paminklas valstybės saugoma: gatvių tinklas ir aikštės planas. Čia gyveno ir kūrė lietuvių rašytoja Šatrijos Ragana. Iš Židikų yra kilę: poetas A. Bukontas, rašytojas L. Inis, nepriklausomybės akto signataras K. Inta, režisierė L. Pocevičienė, architektas ir dailininkas P. Šadauskas, profesorius V. Urbutis, ŠU docentė L. Liukinevičienė, VPU docentė I. Urbonienė, fotomenininkas J. Strazdauskas ir kt. Turizmo plėtros kryptys – turtinga vietovė iškiliais ir garsinančiais rajoną žmonėmis, turėtų didelę mokomąją pažintinę reikšmę rajono moksleiviams, bendruomenei, organizuojant susitikimus su bei teminius renginius.	Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Židikų seniūnija

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal internetinę Mažeikių krašto enciklopediją: <http://www.mke.lt/>

Didžiausios problemos yra kelis šimtus ar apie tūkstantį gyventojų turinčiuose rajono miesteliuose. Dažnam jų trūksta rekreacinių bei poilsio zonų, sporto aikštelių, bendruomenės, kultūros centrų, bibliotekų. Prastesnė nei miestuose gyvenimo kokybė slopina vietos žmonių aktyvumą, trukdo plėtotis amatams, paslaugų ir kitam smulkiam verslui.

Taisyti tokią padėtį padeda Europos Sąjungos (ES) struktūrinių fondų parama. Vidaus reikalų ministro 2010 m. vasario 5 d. įsakymu skirtas finansavimas keturiems Mažeikių rajono savivaldybės administracijos projektams, įgyvendinamiems pagal 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos 1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ priemonę „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ (Vaičiulienė, A., 2010).

Įgyvendinus šiuos projektus, bus sutvarkyti Sedos, Vieکشnių, Tirkšlių ir Židikų miestelių centrai bei juose esančios viešosios erdvės. Didžioji lėšų dalis šiems projektams (iki 92,5 proc. bendros vertės) bus skirta iš ES struktūrinių fondų ir valstybės biudžeto. Tai yra daugiau nei 6,3 mln. Litų (8 lentelė). Likusią dalį savo pinigais padengs savivaldybė (8 lentelė).

8 lentelė

Urbanistinių vietovių plėtros finansavimo pasiskirstymas 2010-2012m.

	ES struktūrinių fondų lėšos	Vyriausybės lėšos	Viso
Seda	979 200	86 400	1 065 600
Vieکشniai	2 432 870	214 665	2 647 535
Tirkšliai	1 780 070	157 065	1 937 135
Židikai	621 925	54 875,77	676 801
Viso:	5 814 065	513 005,77	6 327 070,77

Sudaryta autoriaus remiantis šaltiniu: Vaičiulienė, A. (2010).

Visuose keturiuose miesteliuose iš viso gyvena beveik šeši tūkstančiai žmonių, taigi po maždaug porą metų trukusių darbų viešosios erdvės šiems gyventojams regimai turės pagerėti. Sukūrus patrauklią turizmo infrastruktūrą, pagerinus turizmo vadybą ir administravimą, tikslinga būtų ugdyti vietinių žmonių gebėjimus kurti ir plėtoti savo verslą - kaimo turizmo, ekologinio turizmo, regiono kulinarinį paveldą. Tai tinkamos priemonės išsaugoti ir atkurti nykstančias

kultūrinės vertybės, pritaikant jas turizmo reikmėms ir leidžianti tobulinti turizmo valdymo procesą. Tačiau, atsižvelgiant į dabartines realijas – ar sunkmečio sąlygomis Mažeikių rajono savivaldybė bus pajėgi pridėti tuos likusius 7,5 proc. lėšų ir tinkamai užbaigti plėtrą, parodys ateitis.

Kultūros ir architektūros paveldas. Kultūros paveldo apsauga ir naudojimas yra glaudžiai susiję tarpusavyje. Kultūros vertybių naudojimas švietimo, ekonominiiais (ypač turizmo), visuomeniniais, religiniais ir kt. tikslais gali padėti išsaugoti paveldo objektą ir jo kultūrinės vertės požymius.

Lietuvoje kultūros paveldo apsaugą reglamentuoja du pagrindiniai įstatymai: Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas⁴ ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas⁵. Vadovaujamosi LR Vietos savivaldos (1994 m. liepos 7 d. Nr.I-533) ir Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos (1999 m. liepos 8 d. Nr. VIII-1316) įstatymais.

Kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucija yra Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos (KVAD). Departamentas įsteigtas 1995 m., reorganizavus Lietuvos Respublikos paveldo inspekciją ir Paminklotvarkos departamentą. Rajone Kultūros vertybių apskaitą, propagavimą, leidybą organizuoja ir tvarko Kultūros skyrius, vyr.specialistas paminklotvarkai (1 etatas). Pagrindinės specialisto funkcijos nekilnojamųjų ir kilnojamųjų Kultūros vertybių apsaugos srityje:

- prižiūri nekilnojamųjų Kultūros vertybių valdymą, naudojimą ir disponavimą, šių vertybių priešavarinius, remonto, pritaikymo, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kitus darbus; kontroliuoja, kaip laikomasi kilnojamųjų kultūros vertybių restauravimo ir konservavimo tvarkos;
- organizuoja nekilnojamųjų Kultūros vertybių mokslinius tyrimus bei šių vertybių propagavimą;
- kaupia ir skleidžia informaciją apie nekilnojamąsias Kultūros vertybes rajone;
- kaupia, tvarko ir saugo archyvinis dokumentus apie nekilnojamąsias Kultūros vertybes ir jų apsaugą;
- rengia valstybinės nekilnojamųjų Kultūros vertybių saugojimo programas, disponuoja šioms programoms skirtomis valstybės ir savivaldybės biudžeto lėšomis; Kultūros vertybių apsaugos programos finansuojamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų. Nekilnojamųjų Kultūros vertybių saugojimo darbai paprastai atliekami savininkų ar valdytojų lėšomis;

---

⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas, 2004-09-28 Nr. IX-2452.

⁵Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2008-07-03 Nr. X-1682.

- vykdo Kultūros vertybių pirminę apskaitą, renka mokslinę-istorinę medžiagą apie Kultūros vertybes, išaiškina Kultūros paveldo objektus, atlieka kultūros vertybių fiksuojamą inventorizaciją;
- rajono taryboje patvirtinti dokumentai savivaldybės vietinio Kultūros vertybių registro nuostatai ir saugojimo tvarka;
- nuo 1995 metų kasmet rengia Europos Tarybos programos „Europos paveldo dienos“ renginius (2009m. renginio tema “Istoriją kuriame kartu”, 2008 metais “Istoriniai vargonai Lietuvoje”, 2007 metais – “Europa. Bendras paveldas .Kultūros keliai”)

2010 m. rugsėjo 17-26 dienomis Lietuvoje vyks kasmetiniai Europos Tarybos programos „Europos paveldo dienos“ renginiai. Šiais metais pasirinkta tema „Šeima ir kultūros paveldas“ siekiama aktualizuoti iki šiol visuomenėje nepakankamai atpažįstamą didikų giminių išlikusį kultūrinį palikimą, jo reikšmę Lietuvos kultūrai ir istorijai. Mažeikių savivaldybė skyrė 6 tūkst. litų kultūriniais renginiais, dar 4 tūkst. litų pateikta paraiška Kultūros vertybių apsaugos departamentui (informacija iš 2010-04-22 rajono savivaldybėje vykusios spaudos konferencijos, skirtos “ Europos paveldo dienai” skirtų renginių pristatymui, kurioje dalyvavo šio darbo autorė).

Mažeikių miesto bendrojo plano (2008) kultūros paveldo dalies sprendiniai atitinka Lietuvos Respublikos ratifikuotų Pasaulio ir gamtos paveldo (Žin., 1997, Nr.19-411), Europos kraštovaizdžio (Žin. 2002, Nr. 104-4621) konvencijų tikslus ir nuostatas.

Atsižvelgiant į mažesnius valstybės biudžeto asignavimus, 2010 metais buvo sumažinta lėšų suma, skiriama įvairioms paveldosaugos programoms. Pagal strateginį Kultūros Paveldo Departamento prie Kultūros ministerijos (KPD) veiklos planą, 2010 metais Lietuvoje numatomas atskirų programų, susijusių su paveldosauga, finansavimas, lyginant su 2009 metais, pateiktas 9 lentelėje.

9 lentelė

Valstybinio biudžeto lėšų paskirstymas paveldosaugos programoms finansuoti

Valstybinio biudžeto lėšos, skirtos paveldosaugos atitinkamai programai finansuoti, pasiskirstymas	2010 metai	2009 metai
1. Nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo, sklaidos ir atgaivinimo programa	800.000 Lt	1.450.000 Lt
2. Paveldotvarkos programa	5.799.000 Lt	12.903.000
3. Kultūros paveldo apskaitos programa.	2.443.000 Lt	2.923.000 Lt

Šaltinis: Dėl kultūros paveldo departamento 2010 metų paveldosaugos programų projekto, 2010

2010 metais valstybės biudžeto lėšomis Lietuvoje vykdomi darbai 35 kultūros vertybėse. Šiam tikslui skirta 7, 9 mln. Lt. Katalikų religinėms bendruomenėms priklausančių kultūros paveldo objektų tvarkymui bus panaudota 57 % visų konkretiems objektams tvarkyti skirtų lėšų. 2010 m.

tvarkomi 25 nekilnojamojo kultūros paveldo objektai (įvairūs statiniai ir piliakalniai), kuriems skirta 6,3 mln. Lt. Mažeikių rajonui lėšų pagal šią programą skiriama 174 tūkst. Lt. minėtam Gyvolių piliakalnio sutvirtinimui užbaigti. 2010m. tvarkoma 10 interjerų, priklausinių ir dailės vertybių, kuriems skirta 1,6 mln. Lt. Mažeikių rajonui pagal šią programą lėšos nėra skirtos (Dėl kultūros paveldo departamento 2010 metų paveldosaugos programų projekto, 2010).

Pagal 2006-2008 m. Mažeikių rajono Kultūros paveldo Kultūros vertybių apsaugos programą atlikti kai kurie kultūros paveldo apsaugos, tvarkymo, remonto ir restauracijos bei viešinimo darbai: sutvarkytas ir surestauruotas Pievėnų bažnyčios centrinis altorius, Biržiškų namas Viekšniuose, Daubarių piliakalniai. Lėšų remontui ir restauracijai skyrė Kultūros ir Paveldo Departamentas, Telšių apskrities administracija, Mažeikių rajono savivaldybė. Pavyzdžiui, Renavo dvaro sodybos pritaikymas turizmo reikmėms t.y. statybos pagrindimas, galimybių studija, investicinio projekto 2006-2008 finansavimui skirta apie 10 mln. Lt. Iš jų Europos sąjungos lėšos sudarė apie 9 mln. Lt, Rajono savivaldybės 1 mln. Lt (t.y. apie 10 % viso projekto vertės) (2006-2008 metų Mažeikių rajono kultūros paveldo, kultūros vertybių apsaugos programa).

Pagrindinis *Kultūros vertybės apsaugos dokumentas yra jo apsaugos reglamentas*, nustatantis Kultūros vertybės sudėtį, apimtį, saugojimo, naudojimo ir priežiūros tvarką.

Mažeikių rajone privatiems savininkams priklauso tik apie 10 procentų visų žinomų Kultūros vertybių: AB „Šiaulių Gubernija“ priklauso Plinkšių dvaras, Krakių vandens malūnas, Purplių vėjo, Viekšnių vandens malūnai, Dautarų dvaro savininkai yra privatūs asmenys, vykdančios ūkinę veiklą. Visų kitų, iš jų vertingiausių objektų savininkas yra Savivaldybė (2006-2008 metų Mažeikių rajono kultūros paveldo, kultūros vertybių apsaugos programa). (žr. 10 lentelę „Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių architektūros paminklų, muziejų, memorialinių vietų, istorinių paminklų panaudojimo turizmo plėtroje galimybės“)

10 lentelė

Rekreacijai ir turizmui vystyti potencialių architektūros paminklų, muziejų, memorialinių vietų, istorinių paminklų panaudojimo turizmo plėtroje galimybės

Objekto pavadinimas Panaudojimo turizmo plėtroje galimybės		Už turizmo plėtrą atsakingos institucijos
Kultūros ir architektūros paveldas		
Renavo dvaras	Tai vienas iš įdomiausių ir geriausiai išlikusių prižiūrimų dvaro ansamblių Žemaitijoje. 1990 m. restauruotuose 19 a. dvaro rūmuose atidarytas Mažeikių muziejaus filialas, čia veikia nuolatinė Renavo rūmų reprezentacinio interjero ekspozicija, supažindinanti lankytojus su Lietuvos dvarų kultūra (interjeru, baldais, paveikslais ir kt.), keičiamos dailės, keramikos, tautodailės, medžioklės trofėjų ir kt. parodos. 1999 m. Renavo dvaro sodyba įrašyta į Lietuvos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Rūmuose išsaugota autentiška dvaro laikų bibliotekos aplinka. Joje buvo daugiau kaip 1000 tomų knygų. Renavo	Kultūros ministerija, Mažeikių rajono savivaldybė

	<p>dvaras garsėja ne tik savo statiniais, bet ir unikaliu 19a. įkurtu parku.</p> <p>Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – kultūrinių paslaugų plėtra, kultūros ekspozicijų plėtra, infrastruktūros, skirtos kultūriniams renginiams bei įvairių projektų įgyvendinimui plėtra, minimalių šio centro lankytojų plėtra (maitinimo paslaugos, prekyba suvenyrais, kultūros informacijos paslaugos), o dvaro parką formuoti kaip rekreacinę erdvę išlaikant jos tiek dendrologinę, tiek ir kultūrinę vertę.</p>	
Plinkšių dvaras ir parkas	<p>Plinkšių dvaras įsikūręs Mažeikių rajone Plinkšių ežero pakrantėje. Dvare esančius vėlyvojo klasicizmo stiliaus rūmus apie 1870-1880 metais pastatė Konstantinas Pliateris. Iki šių dienų geriausiai išlikusi reprezentacinė dvaro dalis - rūmai, peizažinis parkas ir pagrindiniai vartai. Šiuo metu centriniai Plinkšių dvaro rūmai priklauso privačiam savininkui, pradėti restauruoti, planuojant įrengti muziejų, teikti turizmo paslaugas, organizuoti įvairius renginius, tačiau dėl lėšų trūkumo darbai jau kuris laikas nutraukti.</p>	Privatūs asmenys
Vieکشنیų vandens malūnas, Gudų vandens malūnas	<p>Vieکشنیų vandens malūnas su technologine įranga įrašytas į Lietuvos Respublikos kultūros paveldo objektų registrą.</p> <p>Gudų vandens malūnas – medinės konstrukcijos, pastatytas 1897 m. dešiniajame upės Virvytės krante.</p> <p>Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – privačios iniciatyvos palaikymas, vykdant turizmo plėtros projektus.</p>	Privatūs asmenys
Purplių vėjo malūnas	<p>Malūnas 1995-06-12 įrašytas į Lietuvos Respublikos kultūros paveldo registrą kaip turintis technologinę, istorinę ir architektūrinę vertę. Šiuo metu puikiai atrestauruotos malūno patalpos nuomojamos įvairiems pokyliams, šventėms.</p> <p>Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – įtraukimas į pažintinius maršrutus bei teikti ypatingą paramą pritaikant juos kaimo turizmo plėtrai, kulinarinio paveldo puoselėjimui.</p>	Privatūs asmenys
Muziejai, memorialinės vietos ir istoriniai, sakraliniai paminklai		
Aviacijos pradininko Lietuvoje Aleksandro Griškevičiaus memorialinis muziejus	<p>Aviacijos pradininko Lietuvoje Aleksandro Griškevičiaus memorialinis muziejus atidarytas 1981 metais. Muziejuje eksponuojamas A. Griškevičiaus „garlėkio“ maketas, Lietuvos aviacijos istoriją bei lakūnų Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gyvenimą atskleidžiančios fotonuotraukos, paveikslai, knygos, filatelijos kolekcija, įrengta etnografinė ekspozicija, pasakojanti apie Vieکشنیų krašto žmonių buitį, papročius ir tradicijas.</p> <p>Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – pritaikymas pažintiniam turizmui bei edukacinei veiklai, įtraukiant muziejų į pažintinius maršrutus bei pritaikyti organizuojant mokomąsias išvykas.</p>	Mažeikių rajono savivaldybė, Vieکشنیų seniūnija
Rašytojos Šatrijos Raganos memorialinis muziejus	<p>Rašytojos Marijos Pečkauskaitės – Šatrijos Raganos memorialiniame muziejuje supažindinama su rašytojos vaikyste, jaunystės metais, rodamos jos šeimos narių ir draugų nuotraukos, dokumentai ir užrašai, išlikę autentiški daiktai. Muziejaus prižiūrėtoja, pageidaujant lankytojams, palydės priekalo ir įleis į koplyčią.</p> <p>Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – pritaikymas pažintiniam turizmui bei edukacinei veiklai, įtraukiant muziejų į pažintinius maršrutus moksleiviams bei pritaikyti organizuojant mokomąsias išvykas.</p>	Mažeikių rajono savivaldybė, Židikų seniūnija

Viekšnių vaistinė - muziejus	<p>Tai išlikusi autentiška XIX a. II pusės kaimo vaistinė su pilnu oficinios (recept kambario) apstatymu, įranga, rūbais, prietaisais, vaistiniais preparatais bei žaliava, apskaitos knygomis, receptais, signatūromis bei kita vaistinės dokumentacija. Neatsiejama vaistinės muziejaus dalis – atkurtas vaistininko vaistažolių sodas, kuriame auginama apie 200 vaistingųjų augalų</p> <p>Šiuo metu rengiamos meno, istorijos, kraštotyros parodos. Muziejuje vyksta poezijos popietės, knygų pristatymai, kameriniai koncertai, susitikimai su įdomiais žmonėmis ir kita švietėjiška veikla, prekiaujama provizorės Jadvygos Balvočiūtės augintomis ekologinėmis vaistažolių arbatomis, organizuojamos ekskursijos</p> <p>Pagrindinės turizmo plėtros kryptys- įvairiomis vadybos ir rinkodaros priemonėmis skatinti ekologinį turizmą bei švietėjišką veiklą.</p>	Mažeikių rajono savivaldybė, Viekšnių seniūnija
Tautodailininkės Sniegenos Chriščinavičienės muziejus, Skulptoriaus Broniaus Pundziaus muziejus, Režisieriaus Juozo Vaičkaus gimtinė-muziejus Mažeikių miesto muziejus	<p>Ekspozicijoje eksponuojami S. Chriščinavičienės kuriami unikalūs paveiksai iš natūralių medžiagų: smėlio, žemės, molio, akmens, visiškai nenaudojant dažų; žvakidės ir daugybė akmenų bei akmenėlių.</p> <p>Ekspozicija atspindi skulptoriaus gyvenimą ir kūrybą</p> <p>Ekspozicija pasakoja apie lietuvių profesionaliojo teatro kūrėjo gyvenimą ir kūrybą.</p> <p>Mažeikių muziejus įkurtas 1928 m. jame saugomi ir eksponuojami Žemaitijos krašto archeologijos, etnografijos ir liaudies meno rinkiniai.</p> <p>Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – pritaikymas pažintiniam turizmui bei edukacinei veiklai, įtraukiant šiuos muziejus į pažintinius maršrutus bei pritaikyti juos organizuojant mokomąsias išvykas. Taip pat šiuos objektus būtina pritaikyti paminėjimų ir kitų proginių renginių, organizavimui.</p>	Mažeikių rajono savivaldybė, privatus asmenys, švietimo įstaigos
Mažeikių Šv. Jėzaus širdies (1935), Viekšnių Šv. Jono krikštytojo (1854) ir kiti rajono sakraliniai objektai	<p>Pagrindinės turizmo plėtros kryptys – pritaikymas religiniam turizmui, bei įtraukimas į pažintinius maršrutus, kurie labiausiai domina religinio paveldo mėgėjus bei piligrimus.</p>	Telšių vyskupijos Mažeikių dekanatas

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal internetinę Mažeikių krašto enciklopediją: <http://www.mke.lt/>

Nors turizmo statistikos departamento duomenimis (2008) lietuviai atostogų metų mėgsta keliauti svetur (Lietuvos gyventojų, apsilankiusių užsienyje 2007 metais – 253,4 tūkst., 2008 metais – 318,7 tūkst.), tačiau vis daugiau Lietuvos gyventojų domisi laisvalaikio praleidimo galimybėmis savo šalyje, savo rajone. Dauguma jų savaitgalio poilsį planuoja gamtoje. Tad tikslinga Lietuvos saugomose teritorijose kurti ir plėsti turizmo infrastruktūrą, sudarant galimybes keliautojams patogiau susipažinti su savo krašto gamtos vertybėmis, unikaliu kraštovaizdžiu, biologine įvairove.

Visuomenėje viešosiose informacinėse erdvėse vis dažniau kyla diskusijų dėl netinkamai saugomo ar niokojamo šalies kultūrinio paveldo, pinigų paskirstymo finansuojant kultūros paveldo vertybes. Keletas 2009 metais įvykdytų vagysčių iš Renavo dvaro ir Vieکشنیų muziejaus pademonstravo, kad valstybė visiškai nesirūpina brangiais eksponatais ir mūsų istorijos išsaugojimu. Iš prastai saugomų objektų vagys išnešė senovinį laikrodį, devynis paveikslus bei penkias statulėles; padaryta žala Renavo dvarui įvertinama 350 tūkst. litų (Stankus, V., 2009).

Visuomenei taip pat turėtų rūpėti savojo regiono dvarų pastatų ir šalia esančio žaliojo paveldo apsauga. Gražią asmeninę iniciatyvą kasmet rodo Mažeikių naftos perdirbimo įmonės darbuotojai, kurie kiekvieną balandžio mėnesį kartu su šeimos nariais talkos metu sodina medelius, geni tujas, šluoja lapus, renka šiukšles.

Apibendrinant tenka konstatuoti, kad Lietuva iki šiol neturi patvirtintos kultūros paveldo išsaugojimo strategijos. kurioje būtų tiksliai apibrėžta, kokius objektus, kodėl ir kaip valstybė turi saugoti, kokiais kriterijais (prioritetais) remiantis skelbti objektus valstybės saugomais. Šiuo metu tėra vienintelis kriterijus objektus skelbti valstybės saugomais – galima žala vertingosioms objekto savybėms.

Pagrindiniame šalies įstatyme – LR Konstitucijos 42 st. - yra įtvirtintas valstybės įsipareigojimas „remti kultūrą ir mokslą, rūpintis Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga (Valstybinio audito ataskaita “Kultūros paveldo išsaugojimas“, 2010).

Apibendrinant galima teigti, kad Mažeikių rajonas turi pakankamai įdomių ir vertingų istoriniu požiūriu kultūros paveldo objektų, kuriuos atrestauravus ir pritaikius turizmui, juose sukuriant turizmo paslaugų įvairovę, padidėtų objektų lankomumas, sumažėtų sezoniškumas, būtų papildomai pritraukiama daugiau pajamų į rajono biudžetą. Akivaizdu, kad lėšų, reikalingų rajono kultūros paveldo objektams tvarkyti, skiriama nepakankamai.

Šiuo metu prastai prižiūrimuose kultūros paveldo objektuose lankytojų srautai yra maži, jiems padidinti trukdo objektų neparengtumas lankymui (trūksta viešosios ir turizmo paslaugų infrastruktūros), objektai nėra įtraukti į svarbesnius turizmo maršrutus. Atsiradus galimybei, renovuojami objektai galėtų tapti atvira amatininkų mokymo ir dalijimosi įgūdžiais vieta. Išsaugoti statybos amatus ne mažiau svarbu, nei pačius dvarų statinius. Parengus svarbiausius kultūrinio paveldo objektus lankymui ir veiklai, jie galėtų formuoti turistinę trauką ir tapti Mažeikių turistinio įvaizdžio savastimi.

Tradicijos ir liaudies amatai, folkloras, etninis paveldas. Regioniniai Lietuvos kultūros skirtumai atspindi sudėtingą valstybės istoriją: jau nuo XIII a. dabartinėje šalies teritorijoje yra istoriškai susiformavusios penkios etnografinės sritys arba regionai: *Aukštaitija, Žemaitija, Dzūkija arba Dainava, Sūduva arba Suvalkija ir Mažoji Lietuva*. Šie etnografiniai regionai ir šiandien

skiriasi savitomis kalbos tarmėmis, kai kuriais gyvenamosios, elgsenos bruožais, o iki XIX a. pabaigos – XX a. pradžios ryškiai skyrėsi apranga bei sodybų ir kaimų stiliais.

Lietuva pagrįstai gali didžiuotis neišsemiamais folkloro klodais: įvairiaspalviais rūbais, dainomis, pasakų ir sakmių gausybe, tarmių skambumu ir įvairove, o senąjį palikimą puoselėja etnografiniai ir folkloriniai ansambliai, kluono teatrai. Pastaraisiais metais vis labiau atgyja ir tradiciniai etnoregionų amatai bei kulinarinis paveldas. Liaudies amatų mugės ar gyvosios amatų dienos – daugelio švenčių palydovai.

Žemaitija - etninis regionas dabartinėje Šiaurės vakarų Lietuvoje. Žemaičių regiono sostine laikomas Telšių miestas. Darbe analizuojamas Mažeikių rajonas randasi Telšių apskrityje, tad žemaičių papročiai ir tradicijos būdingos visai apskričiai. Nuo seno Žemaitijoje klestėjo amatai - dailidės statydavo namus, gamindavo baldus, siūlams verpti ratelius; darbo turėjo kubilų gamintojai, klumpadirbiai, batsiuviai, siuvėjai, audėjos, račiai, kalviai, kailiadirbiai. Ypač populiaru buvo puodininkystė; amato paplitimu ir darbų gausa žemaičių puodžiai lenkė visus kitus Lietuvos regionus. Mažeikių rajone esantis urbanistinis miestelis Vieکشniai - ir dabar tikras puodžių centras. (Lietuvos etnografiniai regionai. Žemaitija, 2009).

Amatus lydėjo ir mažosios architektūros paminklai. XIX-XX a. pirmoje pusėje Žemaitijoje buvo gausu tik šiam regionui būdingų ant žemės statomų ar medžiuose kabinamų medinių koplytėlių, koplytstulpiai, stogastulpiai, kryžiai, papuošti šventųjų figūrėlėmis.

Žemaičių gyvenimo būdą prieš vieną-du šimtmečius galima pamatyti Telšiuose Žemaičių kaimo buties muziejuje ar Lietuvos liaudies buties muziejaus Žemaitijai skirtoje ekspozicijoje po atviru dangum.

LR Kultūros ministras 2008m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. IV-557 (Žin., 2008, Nr. 133-5149) “Dėl 2009 metų etninės kultūros projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų skyrimo”, skirta 2009 m. valstybės biudžeto lėšų šiems etninės kultūros projektams Mažeikių rajone (11 lentelė)

11 lentelė

Valstybės biudžeto lėšos Etninės kultūros projektams Mažeikių rajone 2009 m.

Projekto vykdytojo pavadinimas	Projekto pavadinimas	Skirta suma , Lt
Mažeikių rajono savivaldybės kultūros centras	“Mažeikiai – kalvių sostinė”	4000
Mažeikių rajono Sedos kultūros centras	Sedos krašto etninio paveldo fiksavimas, kaupimas ir sklaida	3000
Mažeikių rajono Vieکشnių kultūros centras	“Molio šventė 2009	2000
Mažeikių rajono Urvikių kultūros centras	Etnokultūrinio ugdymo stovykla “Jokubynė”	2000

Šaltinis: sudaryta autoriaus pagal LR kultūros ministro įsakymą” Dėl 2009 metų etninės kultūros projektų dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto skyrimo”, Vilnius

Viena populiariausių turizmo rūšių – kaimo turizmas, sunkiai skinasi kelią Mažeikių rajone. Vienintelė sodyba “Ašvos malūnas” 2009 m. pelnė antrąją vietą Valstybinio turizmo departamento paskelbtame konkurse “Sėkmingiausias 2009 metų turizmo projektas”, kuriuo skatinama turizmo plėtra ir apdovanojimus pelno labiausiai prisidedantys prie sektoriaus paslaugų kokybės gerinimo.

Tačiau kaimo turizmo sodybų teikiamos standartinės paslaugos: apgyvendinimas, maitinimas, valčių, vandens dviračių, dviračių nuoma, pirčių kompleksai (Valančiauskaitė, Končiūtė, 2002). Dažnai vartotojai pageidauja kuo didesnės paslaugų įvairovės. Jiems trūksta organizuojamų žygių, ekskursijų po apylinkes, masažo kabinetų, kaimo darbų atlikimo, šokių vakarų (Ramanauskienė, Gargasas, 2007).

Viena iš priemonių sezoniškumo mažinimui siūlomas konferencinis turizmas. Mažeikiuose Konferencijos dažniausiai organizuojamos viešbučiuose (“Palma”, “Astrum Palace”, “Valina”), kur dalyviams siūloma papildoma infrastruktūra - nakvynė, maitinimas. Tačiau šito jau nebepakanka, plečiant paslaugų spektrą, konferencijų dalyviams tikslinga pasiūlyti ekskursijas po lankytinas vietas, kultūrinių renginių, įvairių pramogų. Tokiu būdu konferencinis turizmas kurtų didesnę pridėtinę vertę ir skatintų papildomos infrastruktūros plėtrą.

Rajone visiškai neskatinamos nematerialiojo paveldo sritys: uogavimas ir grybavimas, bitininkystė, kalvystė, tradicinė žvejyba, kulinarinis paveldas ir pan. Jas būtų galima laikyti kaimo turizmo arba tradicinių menų ir amatų plėtros programos dalimi. Įsigaliojus Tautinio paveldo produktų įstatymui (2007, Nr. X-1207) šias sritis globoja Žemės ūkio ministerija. Savivaldybės vaidmuo, remiant kaimo verslą, turėtų būti stipresnis. Ji galėtų mažinti jos jurisdikcijoje esančius mokesčius, taikyti kitas lengvatas. To pasėkoje miesteliuose, pirmiausiai, atsirastų reikalingos paslaugos, naujos darbo vietos, tvarkingai mokami mokesčiai.

Iš šios rajono kultūros politikos glaustos apžvalgos galima daryti išvada, kad skirtingoms programoms įgyvendinti būtinas tolimesnis kultūros plėtros strategijos suformavimas, atitinkantis esamas naujas ekonomines sąlygas. Kadangi Mažeikių rajonas yra stipriai inžinerinis, tai netiesiogiai turi įtakos ir rajono kultūros raidai. Procesas palietė ir kitas bendruomenės raidos sritis – turizmo produktų ir paslaugų plėtrą. Verslininkų veikla taip pat labiau nukreipta į techninį profilį, tad pastebimas žemas inžinerinės srities specialistų interesas kultūros sferai, menkas domėjimasis renginiais ir silpnokas bendrų kultūros reikalų supratimas. Privatus verslo sektorius nėra suinteresuotas investuoti į kultūros, turizmo ir laisvalaikio paslaugas. Vertingų rajono kultūros paveldo objektų atstatymui ir pritaikymui trūksta privačių lėšų, menkai naudojamos ES fondų parama. Prasidėjus ekonominiam sunkmečiui daug rajono verslininkų priversti nutraukti savo veiklą, tad atsiranda prielaidos, kad išeinant iš rinkos neefektyviems verslams, rajone vyksta

natūralus įmonių prisitaikymo prie rinkos sąlygų procesas, sąlygojantis geresnes galimybes kooperuotis, planuoti bendrus renginius, plėsti turizmo paslaugų ir produktų sferą.

12 lentelėje pateikiamas Mažeikių rajono kultūros sektoriaus stipriųjų ir silpnųjų pusių bei galimybių ir grėsmių sąrašas, kaip SSGG analizės rezultatas.

12 lentelė

Kultūros SSGG

Stiprybės	Silpnybės
<p>1. Vertingi kultūros paveldo objektai: dvarai ir jų parkai, malūnai, regioninis parkas, geros gamtinės sąlygos kultūros veiklai.</p> <p>2. Stiprėja ir aktyvėja urbanistinių miestelių bendruomenės</p> <p>3. Geri kultūros ryšiai su švietimo ir mokymo įstaigomis.</p> <p>4. Dirba kvalifikuoti kultūros specialistai.</p> <p>5. Yra parengti teisiniai aktai, gera teisinė bazė.</p> <p>6. Įkurtas mieste Turizmo ir verslo informacijos centras</p>	<p>1. Skurdi kultūros įstaigų materialinė bazė.</p> <p>2. Nepakanka dėmesio etninės kultūros tradicijoms rajone</p> <p>3. Kultūros savivalda neįtakoja lėšų skirstymo,</p> <p>4. Kultūros ir meno taryba neįtakoja sprendžiant svarbias kultūros problemas, turi tik patariamojo balso teisę.</p> <p>5. Mieste neteikiamos kino paslaugos.</p> <p>6. Daug memorialinių ir istorinių objektų neeksponuojami, nes apleisti.</p> <p>7. Prastesnė rajono miestelių gyventojų kokybė slopina vietos žmonių aktyvumą, trukdo plėtoti amatams, turizmo paslaugų ir kitam smulkiam verslui.</p> <p>8. Tik 10% kultūros paveldo objektų valdo ir prižiūri privatūs asmenys</p> <p>9. Lankomi objektai nėra įtraukti į vietinius turizmo maršrutus</p>
Galimybės	Grėsmės
<p>1. Sparti informacijos ir komunikacijų technologijų plėtra sudaro sąlygas skleisti kultūrinio pobūdžio informaciją.</p> <p>2. Paveldo apsaugos institucijų, vietos bendruomenės ir turizmo organizacijų tarpusavio bendradarbiavimas</p> <p>3. ES struktūrinių fondų parama mažiesiems rajono miesteliams</p> <p>4. Vietinių žmonių gebėjimai kurti ir plėtoti savo verslą - kaimo turizmo, ekologinio turizmo, regiono kulinarinį paveldą.</p> <p>5. Dėl ekonominio sunkmečio dauguma gyventojų laisvalaikį leidžia gimtinėje.</p> <p>6. Atrestauravus ir pritaikius turizmui kultūros paveldo objektus, sukuriama turizmo paslaugų įvairovė, padidėja objektų lankomumas, sumažėja sezoniskumas.</p> <p>7. Papildomai pritraukiama daugiau pajamų į rajono biudžetą.</p> <p>8. Renovuojami objektai - atvira amatininkų mokymo ir dalijimosi įgūdžiais vieta.</p> <p>9. Bendradarbiavimas kultūros srityje su kitų regionų ir užsienio partneriais</p> <p>10. Kultūros paveldo, gamtos sąlygų panaudojimo ir privataus verslo interesų suderinimas</p> <p>11. Didėjantis užsienio specialistų iš ES valstybių srautas.</p>	<p>1. Nepakankamas finansavimas visoms kultūros sritims.</p> <p>2. Gabių žmonių išvykimas gyventi į kitus šalies regionus arba į užsienį.</p> <p>3. Bendruomenių žinių trūkumas pasinaudoti ES teikiamomis galimybėmis.</p> <p>4. Mieste ir rajone didelis nedarbas</p> <p>5. Mieste dominuoja techninė inteligentija</p> <p>6. Verslo sektorius pasyvus kultūros atžvilgiu</p> <p>7. Vidurinės mokyklos neskatinama moksleivių pažinti savo rajono istoriją, lankyti turistinius objektus, muziejus.</p> <p>8. Rajono bendruomenė neskatinama įvairiomis priemonėmis domėtis rajono istorija.</p>

2.3. Sporto potencialo vertinimas ir pritaikymas turizmo reikmėms

Sportinio turizmo įtaka tiek šaliai, tiek regiono lygmeniu yra neabejotina. Valdžios institucijos naudoja sporto renginius siekdamas politinių tikslų, formuojant palankesnę žmonių nuomonę. Sportas ir sportinis turizmas yra puikus patriotizmo generatorius, vienijantis bendruomenę. Sportiniai renginiai stiprina bendruomenės tradicijas ir vertybes, stimuliuoja savivaldybės institucijų, vietos verslininkų, rėmėjų bendradarbiavimą (Grecevičius, P., Armaitienė, A., Junevičienė, O., 2002).

Pagal mastą sportinis turizmas gali būti tiek vidaus, tiek ir užsienio. Gali būti tam tikros organizacijos parengta ir pasiūlyta sporto programa, bet galima keliauti ir individualiai. Sportinis turizmas gali būti siejamas su turistų dalyvavimu sportinėje veikloje arba keliaujama ne sportuoti, bet stebėti varžybas ar sporto renginius. Šioje darbo dalyje analizuojama sportinio turizmo situacija Mažeikių rajone. Pagrindinės kryptys – auto/moto turizmas, vandens, dviračių infrastruktūros situacija rajone.

Mažeikių rajone sporto sritį koordinuoja Mažeikių rajono savivaldybės sporto taryba, dirbanti visuomeniniais pagrindais bei sprendžianti jos kompetencijai priskirtus klausimus. Taryba sudaroma iš 9 narių, iš kurių 8 – klubų nariai pagal atskiras sporto šakas iš prioritetinio sporto šakų sąrašo, 1 narys – Mažeikių rajono savivaldybės vyr. specialistas sportui, kuris skiriamas sporto tarybos pirmininku. Taryba kelia sau šiuos uždavinius (Mažeikių rajono savivaldybės sporto tarybos nuostatai, 2008):

- skatinti per klubus, sporto įstaigas ir švietimo sistemą rajono gyventojus nuolat sportuoti;
- sudaryti sąlygas sporto organizacijoms rengti aukšto meistriškumo sportininkus, kurie atstovautų rajoną ir respubliką;
- skatinti sporto ir kūno kultūros propagavimą seniūnijose, teikti metodinę pagalbą organizuojant varžybas ir sportinius renginius;
- informuoja visuomenę apie vykstančius sporto renginius;
- rekomenduoja savivaldybės biudžete sportui numatytų lėšų paskirstymą daliniam sporto klubų veiklos finansavimui;
- teikia pasiūlymus lėšų skyrimui sporto aikštynų ir salių renovacijai bei naujų sporto infrastruktūros objektų sukūrimo finansavimui (Mažeikių rajono savivaldybės sporto tarybos nuostatai, 2008).

Siekiant įgyvendinti iškeltus uždavinius bei pagyvinti rajono sportinį gyvenimą, 2008m. birželio mėn. buvo įsteigtas VšĮ „Mažeikių sporto centras“. Į įstaigą susibūrė keturiolika rajono privačių bendrovių, jos sumanymams pritarė ir veikloje sutiko dalyvauti Mažeikių rajono

savivaldybė ir akcinė bendrovė „ORLEN Lietuva“, kuri tapo generaliniu futbolo ir krepšinio komandų rėmėju.

Vienas pagrindinių įstaigos tikslų – suburti reprezentacinių krepšinio ir futbolo komandų „Mažeikiai“ dalyvavimas šalies pirmenybėse, taip pat prisidėti prie jaunųjų sportininkų ugdymo, kitų sporto šakų, reprezentuojančių Mažeikius, rėmimo (Stankus, V., 2009).

2008 m. Mažeikių rajone sporto varžybų dalyvių skaičius išaugo vos ne dvigubai – 2007 m. įvairiose sporto varžybose dalyvavo 3780 sportininkų, 2008 m. – 6078. Renginiuose „Sportas visiems“ 2007 m. varžėsi 1384 dalyviai, 2008 m. – 1409 (Mažeikių krašto enciklopedija, 2009)).

Šiuo metu sporto plėtra orientuota labiau į regioninį/respublikinį lygmenį. Norint skatinti sporto turizmą, Mažeikių rajonui reikia tinkamos sporto infrastruktūros - šiuolaikinės uždaros universalios sporto arenos bei šalies futbolo federacijos reikalavimus atitinkančio stadiono. Taip gimė Mažeikių rajono sporto, poilsio ir pramogų parko idėja. Parkas turėtų nudžiuginti ne tik sporto mėgėjus: planuojama statyti universalią 2–4 tūkstančių vietų krepšinio areną su papildoma krepšinio treniruočių sale, kurias būtų galima pertvarkyti kitų sporto šakų varžyboms bei kultūriniais renginiais organizuoti; visus reikalavimus atitinkantis tiek pat vietų futbolo stadionas su persirengimo kambariais, dušais ir techninėmis patalpomis; mažesnis stadionas treniruotėms bei mėgėjų lygio futbolo rungtynėms; riedlentininkų, riedutininkų ir BMX dviratininkų aikštynas; universali krepšinio, tinklinio bei lauko teniso aikštė mėgėjiškiems turnyrams ir gyventojų laisvalaikiui. Be planų sportininkų ir sirgalių patogumui statyti viešbutį, laisvalaikio ir pramogų komplekso bei automobilių stovėjimo aikštelės įrengimo, pagalbota ir apie gyventojų kultūringą poilsį. Aplink Juodpelkio tvenkinius numatyta įrengti apšviečiamus pėsčiųjų ir dviratininkų takus, poilsio zonas su žaidimų aikštelėmis vaikams, mini golfo aikštę. Miestiečių patogumui planuota įrengti prieplauką su vandens dviračiais, sekiausioje įlankoje įrengtas lyninis plaustas bei tvenkinio viduryje vasarą veikiantis fontanas. Teritorija pasipuoštų dekoratyviniais augalais, meno dirbiniais, skulptūromis, saugumui užtikrinti ją stebėtų vaizdo kameros. Šiems projektams įgyvendinti numatyta siekti panaudoti Europos Sąjungos fondų, šalies Vyriausybės investicijų programų bei vietos verslo struktūrų lėšas, žada padėti ir rajono Savivaldybė (Stankus, V., 2009).

Be abejo, dėl susiklosčiusios nepalankios ekonominės situacijos, sporto arenos ir stadiono statyba nukeliama neribotam laikui, tačiau vienas iš suplanuotų sporto objektų – didžiausias regione riedlentininkų, riedutininkų ir BMX dviratininkų aikštynas („Skate“ parkas) jau baigtas statyti ir 2009 pabaigoje priėmė pirmuosius šios sporto šakos mėgėjus. Didžiausią lėšų, reikalingų riedutininkų parko aikštei, dalį skyrė AB „ORLEN Lietuva“. Tai rodo, kad spaudžiant ekonominiams sunkumams, dideli projektai įmanomi susivienijus viešajam ir privačiam sektoriui.

„ORLEN Lietuva“ viešųjų ryšių direktorius Rosvaldas Gorbačiovas akcentuoja, kad bendrovė remia ilgalaikius ir svarbius visai Mažeikių bendruomenei projektus. 2009 metais naftos gamykla

Mažeikiams skyrė milijoną litų, daugiausia pinigų atiteko sportui ir kultūrai. Nors bendrovė išgyvena ne pačius geriausius laikus, prie perspektyviausių projektų ketina prisidėti (Malūkienė, A., 2010).

2006-2008 metais buvo stebima lėšų didinimo kultūros ir sporto reikmėms tendencija. Iki šiol rajono biudžete šioms reikmėms kasmet būdavo numatoma apie 110–120 tūkst. litų. 2009 metais išlaidos sportui sumažintos iki 100 tūkst. (Mažeikių rajono savivaldybės sporto tarybos nuostatai, 2008). 2010 metais Taryba balsavo už biudžetą, kuriame rajono sporto reikmėms skirta tik 70 tūkst. litų. Sportui iš biudžeto skirti pinigai naudojami viso rajono ir seniūnijų sporto renginiams organizuoti, prizams, medaliams pirkti, taip pat sportininkams pavėžėti ar pagerbti (Malūkienė, A., 2010).

Anot Mažeikių savivaldybės mero V. Džiugelio, pinigų yra tiek, kiek jų yra. Kitas klausimas, pasak mero, kaip racionaliai jie naudojami, kiek papildomų lėšų sugebės pritraukti už sportinę veiklą atsakingi žmonės. Pinigai esanti tik viena medalio pusė, kita – šios sferos organizavimas, galimybių ieškojimas, dalyvavimas įvairiose programose ir projektuose. Dabartinį Savivaldybės sportinės veiklos koordinavimą vertinu labai prastai. Gal Savivaldybei šioje srityje dabar reikalingas ne tiek sporto, kiek vadybos specialistas“, – sakė meras (Malūkienė, A., 2010).

Siekiant rajono darnios plėtros, būtina skirti dėmesį tokių sporto sektorių kaip vandens, dviračių, automobilinio, aviacinio turizmo vystymui, kurie svarbūs rajono ekonominei plėtrai. Nenumatytos šių sektorių vystymo galimybės gali stabdyti viso Mažeikių rajono plėtrą. Norint didinti rajono sanglaudą ir užtikrinti tolygią plėtrą, būtinos investicijos į tinkamų strateginių dokumentų ir galimybių studijų parengimą. Tuo tikslu Mažeikių rajono savivaldybės administracija dalyvauja projekte ES struktūrinei paramai 2007-2013m. gauti. Pagal šį projektą planuojama parengti strateginį veiklos planą ir sektorines studijas vandens trasų, dviračių, automobilių ir aviacinio turizmo plėtrai.

Apibendrinus pateiktą informaciją, 13 lentelėje pateikiamas Mažeikių rajono sporto sektoriaus stipriųjų ir silpnųjų pusių bei galimybių ir grėsmių sąrašas, kaip SSGG analizės rezultatas.

Sporto SSGG

Stiprybės	Silpnybės
<p>1.Įkurta sporto Taryba. 2.Daug stiprių sporto klubų. 3.Sporto plėtra orientuojama į regioninį/respublikinį lygmenį. 4.Skiriamas didelis dėmesys jaunimui. 5.Rajono sportininkų laimėjimai ir pasiekimai pritraukia daugiau privačių rėmėjų. 6.Augantis sporto varžybų dalyvių skaičius. 7.Įrengtas didžiausias regione riedlentininkų, riedutininkų ir BMX dviratininkų aikštynas („Skate“ parkas).</p>	<p>1.Skurdi sporto įstaigų materialinė bazė. 2.Nepakankamai naudojamos ES teikiama struktūrinių fondų parama. 3.Sporto vadybos specialistų trūkumas. 4.Bendradarbiavimas su smulkiais verslo įmonių rėmėjais. 5.Nepakankamas sporto aikštynų ir salių renovacijai bei naujų sporto infrastruktūros objektų sukūrimo finansavimas.</p>
Galimybės	Grėsmės
<p>1.Aktyviai veikiančios jaunimo sporto organizacijos skatina jaunimo užimtumą, kuris gali turėti įtakos jaunų žmonių apsisprendimui likti gimtajame rajone. 2.Tarptautinius standartus atitinkančios sporto arenos bei šalies futbolo federacijos reikalavimus atitinkančio stadiono statybos. 3.2007-2013m.ES struktūrinė parama parengti strateginį veiklos planą ir sektorines studijas vandens trasų, dviračių, automobilių ir aviacinio turizmo plėtrai. 4. Naujų sporto renginių organizavimas, galimybių ieškojimas, dalyvavimas įvairiose programose ir projektuose.</p>	<p>1.Nepakankamas finansavimas visoms sporto sritims. 2.Gabių žmonių išvykimas gyventi į kitus šalies regionus arba į užsienį. 3. Mažėjantis institucinis dėmesys sportui regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu. 4. Mažėjantis rajoninis finansavimas. 5.Sporto arenos ir stadiono statybų nukėlimas neribotam laikui.</p>

3. MAŽEIKIŲ RAJONO TURIZMO SEKTORIAUS SITUACIJOS IR PLĖTROS GALIMYBIŲ TYRIMO REZULTATAI IR ANALIZĖ

3.1. Tiriamojo metodo – ekspertų apklausos teorinis apibūdinimas

Šioje darbo dalyje aptariamas pagrindinis sociologinio tyrimo metodas, panaudotas siekiant darbo tikslo - ekspertų apklausa žodžiu (interviu). Atliekant ir analizuojant ekspertinį tyrimą buvo remtasi autorių Kardelio (2002), Merkio, Vaitkevičiaus ir kt. (2004), Valackienės, Mikėnės (2008) darbais. Apibendrinant šių autorių mintis, galima teigti, kad kokybinio metodo taikymas ir analizavimas sociologiniuose tyrimuose iš esmės nesiskiria.

Kokybinis tyrimas – toks empirinis tyrimas, kai duomenys nėra pateikiami kiekybine išraiška – skaičiais. Kokybinio sociologinio tyrimo atveju tiriama nedidelė aibė (keli atvejai), tačiau analizuojama daug kintamųjų. Kokybinio tyrimo metodai: atvejo studija, fokusinės grupės, biografinės analizės, tiriamasis pokalbis, mokslinis stebėjimas, eksperimentas, ekspertinis vertinimas (Valackienė, Mikėnė, 2008). Kokybiniai tyrimai naudingi siekiant išsiaiškinti esamą reiškinių (požiūrio, elgsenos) kokybę ir nustatyti ją ne išoriškai (kaip atrodo), o tarsi iš vidaus – per žmogaus asmeninio santykio su tuo reiškiniu prizmę. Todėl darbo autorė, vadovaudamasi šia nuostata ir siekdama išsamiau pateikti tiriamą objektą, pasirinko kokybinio tyrimo metodą – ekspertų apklausą (interviu).

Ekspertų apklausa – interviu. Socialiniuose moksluose apklausa yra plačiai paplitęs tyrimo metodas (Kardelis, 2002). Viena vertus, tai gali rodyti metodo patikimumą, o antra – jo populiarumą sąlygoja tariamas paprastumas, manant, jog apklausą atlikti yra gan lengva. Ekspertų apklausa, anot Kardelio (2002), tai specifinės rūšies apklausa, kurios metu apklausiama specialiai parinkta žmonių grupė, turinti kurios nors srities žinių. Merkio, Vaitkevičiaus ir kt. autorių (2004) požiūriu ekspertai – tai specifinė respondentų kategorija, t.y. specialistai, turintys kokioje nors srityje ypatingą kompetenciją. Šiuo metodu gautos žinios yra subjektyvios, susijusios su asmeniška nuomone ir su vertybių, jausmų, pasaulėžiūros sritimi. Pasirinkto kokybinio tyrimo tikslas – ištirti, kaip suvokiama turizmo situacija Mažeikių rajone skirtingą patirtį turinčių žmonių, turizmo srities specialistų. Kokybinio tyrimo duomenys rinkti pateikus ekspertams klausimus pagal tyrėjos sudarytą struktūruotą interviu protokolą. Struktūrizuotas interviu – toks interviu, kai iš anksto numatoma klausimų eilės tvarka ir jų formuluotės.

Anot Kardelio (2002), apklausą galima žiūrėti kaip į komunikacijos procesą, kuris apima šiuos pagrindinius kintamuosius:

- asmuo, atliekantis apklausą, vadinamas interviu gavėjas arba apklausėjas;
- žmogus arba grupė, kuriuos apklausia, vadinami respondentais;

- apklausos dažniausiai atliekamos standartizuotomis metodikomis;
- apklausa atliekama įvairiomis sąlygomis, galinčiomis turėti įtakos jos eigai bei rezultatams;
- apklausa - vienus pusė komunikacija, kurią valdo interviu gavėjas.

Apibendrinant galima teigti, kad tyrime naudoto metodo pasirinkimą lėmė metodo savybės: galimybė išsamiai pažinti ir atskleisti tyrimo objektą, papildyti ir interpretuoti jau žinomus duomenis ar informaciją, galimybė tyrimu pateikti išsamias prognozes.

3.2. Tyrimo instrumento pagrindimas

Tyrime buvo naudojamas pagrindinis metodas - apklausa žodžiu pagal tyrimo vykdytojos sukurtą tyrimo instrumentą – struktūrizuotą interviu protokolą (žr.1 priedą). Taikyta metodika leido ne tik užfiksuoti atskiras ekspertų nuomones apie turizmo aplinką, veiklos funkcijas, jų suderinamumą, pritaikymą, bet ir plėtros perspektyvas ekonomikos atsigavimo laikotarpiui (ekspertais buvo parinkti Mažeikių rajono savivaldybės darbuotojai, kurių funkcijos tiesiogiai susiję su turizmo veikla, jos valdymu ir organizavimu).

Ekspertų atranka buvo vykdoma remiantis darbo autorės kompetencijos pagrindu. Šis ekspertų atrankos būdas reikalauja sudaryti aiškius kriterijus, kuriais remiantis būtų atrenkami tyrimo dalyviai. Formuojant kriterijus buvo siekiama atsižvelgti į tai, kad tyrimui atrinkti dalyviai užimtų valstybės tarnautojo postą, turėtų skirtingą patirtį ir patirties įgijimo aplinkybės galėtų padėti suprasti, kaip yra suvokiamas tiriamas objektas.

Tačiau tyrimo vykdytoja susidūrė su problema interviu metu su vyriausiu specialistu sporto klausimais. Pokalbio pradžioje specialistas paaiškino, kad jo kompetencijai nėra priskirtos sportinio turizmo vykdymo funkcijos, kad sporto infrastruktūros klausimai savivaldybės lygmenyje sprendžiami projektų valdymo skyriaus specialistų, kurie koordinuoja smulkaus ir vidutinio verslo bei turizmo programas rajone; rengia paraiškas ES programoms, fondams bei projektus įgyvendinančioms institucijoms dėl lėšų pritraukimo savivaldybės investiciniams projektams ir ekonominės plėtros programoms (Mažeikių rajono savivaldybės administracijos projektų valdymo skyriaus nuostatai, 2008). Kita vertus, anot sporto specialisto, realią situaciją geriausiai gali atskleisti Mažeikių turizmo klubo atstovai. Tai nulėmė tyrimo vykdytojos sprendimą palyginimui pasirinkti visuomeninį ekspertą - turizmo klubo vadovą.

Ekspertų interviu protokolą sudaro 4 diagnostiniai blokai, kurių kiekvienas sudarytas iš 3 – 6 „atviro“ tipo klausimų, padedančių išsiaiškinti Mažeikių rajono turizmo vadybos problemas. Tik pirmajame „uždaro“ tipo klausime ekspertų buvo prašoma įvertinti bendrą Mažeikių rajono turizmo įvaizdį Lietuvos mastu.

14 lentelėje pristatoma interviu protokolo (anketos)specifikacija.

Anketos specifikacija

Diagnostinis blokas	Teiginiai ir klausimai	Teiginių (klausimų) skaičius
Mažeikių rajono turizmo situacija	Turizmo įvaizdžio vertinimas ir formavimas	2 (iš jų 1 uždaras)
	Strategijų, programų ir veiklos planų taikymas įmonės/ organizacijos veikloje	4 (iš jų 1 uždaras)
Bendradarbiavimas ir rinkodara	Bendradarbiavimas su kitų apskrities/rajono/šalies/užsienio analogiškais turizmo institucijomis	1
	Bendradarbiavimas turizmo srityje su rajono verslininkais	1
	Informacijos sklaida	2
	Turizmo segmentai	1
	ES lėšų ir kitų fondų paramos galimybių išnaudojimas	1
Turizmo produktai/paslaugos ir infrastruktūra	Turizmo produktų ir paslaugų paklausa	2
	Turizmo infrastruktūros situacija	2
Turizmo plėtros perspektyvos	Trūkstančių turizmo formų identifikavimas	1
	Papildomos veiklos galimybės populiarinant turizmą	1
	Įmonės/ organizacijos patiriami sunkumai, įgyvendinant plėtros planus	1
Viso klausimų		19

Rengiant interviu protokolo grafines formas buvo paliekamos eilutės ekspertų atsakymams, informacijai užrašyti.

3.3. Tyrimo organizavimas

Tyrimas vyko keliais etapais. Pirmiausia buvo apibrėžti ekspertų atrankos kriterijai: viešojo sektoriaus darbuotojai, kurių darbas tiesiogiai siejamas su turizmo veiklos organizavimu bei informacijos sklaida. Antrajame etape su kiekvienu ekspertu telefonu suderintas susitikimo laikas, data, pristatytas tyrimo tikslas.

Buvo bendraujama su vienu respondentu, visą dėmesį sutelkiant į jį patį. Interviu metu buvo surinkta išsami informacija apie respondento patirtį, požiūrį, nuostatas, motyvus. Interviu metu respondentas buvo skatinamas pateikti savo interpretaciją tol, kol pradeda kartotis, taigi pasiekiamas momentas, kai gaunama visapusiška informacija apie tai, kaip respondentas vertina ir suvokia turizmo situaciją.

Klausimai buvo suformuluoti taip, kad apimtų keturias pagrindines tyrimo kryptis: esamą Mažeikių rajono turizmo situaciją, bendradarbiavimą, turizmo produktų/paslaugų ir infrastruktūros situaciją bei plėtros perspektyvas. Interviu metu gauti duomenys buvo fiksuojami ir vėliau pertvarkomi (tekstas suvedamas į kompiuterį), paruošiant juos sekančiam duomenų analizės etapui.

Analizė buvo atliekama keliais etapais:

- kiekvieno eksperto interviu metu gauti duomenys analizuojami ir struktūrizuojami, išskiriant pagrindinę mintį ir rezultatus. Po to vykdoma antrinė analizė, lyginimo būdu analizuojama, kurie dalykai kartojasi, ieškoma skirtumų;
- antrajame etape atskirai analizuojama kiekviena tema, kurią pagrindžia teiginių pavyzdžiai;
- trečiajame etape braižoma schema (paveikslas), vaizduojanti jungtis tarp elementų: temos, konteksto ir rezultatų. Sudarius schemą, ši aprašoma.

Turint tikslą gauti kuo nuoširdesnius ir patikimesnius atsakymus, respondentams buvo pažadėta, kad tyrimo ataskaitoje bus skelbiami tik apibendrinti duomenys, t.y. asmeniniai ekspertų duomenys nebus atskleidžiami. Tačiau respondentai, nereikalavo iš tyrėjos anonimiškumo.

Kokybinio tyrimo rezultatų pagrindu buvo braižoma turizmo problemų identifikavimo schema, pagrįsta tarpinstitucinės veiklos ir turizmo verslo sąveikos su institucijomis principais, tyrimų rezultatai leido suformuoti ir pagrįsti galutines darbo išvadas.

3.4. Tyrimo imtis ir dalyvių charakteristika

Tyrimo metu sutiko dalyvauti visi atrinkti 5 ekspertai. Kadangi tyrimas nėra visiškai anoniminis, ekspertų vardai ir pavardės perkoduoti į pirmąsias abėcėlės raides: ekspertas A, ekspertas B ir t.t. Tyrimo dalyvavusių ekspertų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas tam tikroje institucijoje ir pateiktos 15 lentelėje.

15 lentelė

Tyrimo imtis (N=5) ir dalyvių charakteristika

Nr.	Eksperto kodas	Eksperto užimamos pareigos	Institucija
1.	A	Vyr. specialistė paminkloaugai	Mažeikių rajono kultūros skyrius
2.	B	Mažeikių rajono muziejaus direktorė	Mažeikių rajono kultūros skyrius
3	C	Mažeikių turistų klubas	Visuomeninė organizacija
4.	D	TVIC turizmo vadybininkė	Ūkio ministerija
5.	E	Ventos regioninio parko direktorius	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie LR Aplinkos ministerijos

3.5. Kokybinio tyrimo rezultatai ir analizė

Mažeikių rajono gyventojų tarpe egzistuoja neformali nuomonė, kad „turizmo Mažeikiuose nėra“. Remiantis atlikta „Mažeikių rajono turizmo plėtros galimybių studija“ (Paulauskas, 2004), kurioje respondentų apklausa parodė „ne itin aukštą turizmo kultūros būklę Mažeikių rajone, kurią lemia tiek tradicinis sėslus Lietuvos kaimiškų rajonų gyventojų gyvenimo būdas, tiek nesuformuota turizmo pasiūla, paklausa ir jo infrastruktūra... Mažeikiškiai mano, kad rajone sąlygos turizmui yra

nepalankios“, nes „esamas gamtinis ir geografinis Mažeikių rajono potencialas nepasižymi išskirtiniais turizmo traukos objektais, reljefas čia lygus, vandens telkinių nedaug, tačiau rajonas turtingas istoriniu ir kultūriniu paveldu, kuris sudaro pakankamas galimybes vietas ir atvykstamajam turizmui plėtoti“.

Šio darbo autorė, siekdama ištirti Mažeikių rajono turizmo sektoriaus valdymo problemas ir pasitelkusi turizmo specialistų – ekspertų pagalbą, bando patvirtinti arba paneigti hipotezę, kad Mažeikių rajone turizmo plėtros perspektyvos neskatinamos aktualiomis turizmo paslaugų organizavimo ir valdymo priemonėmis. Ekspertas D atsisakė teikti interviu, bet sutiko užpildyti anketą.

3.5.1. Mažeikių rajono turizmo situacijos ekspertinė analizė

Kalbant apie Mažeikių rajono turizmo situaciją, respondentų buvo paprašyta įvertinti bendrą Mažeikių rajono turizmo įvaizdį Lietuvos mastu. Į pateiktą uždaro tipo klausimą su 5 atsakymų variantais, 3 respondentai atsakė, kad turizmo įvaizdis „patenkinamas“, po vieną atsakymą „gan geras“ (ekspertas A) ir „gan blogas“ (ekspertas B).

Analizuojant respondentų atsakymus į klausimą *kokiomis priemonėmis ar būdais Jūsų įstaiga/organizacija prisideda prie turizmo įvaizdžio formavimo*, išryškėjo ekspertų profesionalumas ir savo asmeninės veiklos vertinimas.

Ekspertas A : „*Mažeikių rajone pakankamai daug kultūros paveldo objektų, tad mūsų tikslas jį išsaugoti, įtraukti į saugomų objektų registrą ir populiarinti tarp turistų*“;

Ekspertas B: „*rengiame parodas, edukacinius užsiėmimus miesto gyventojams ir turistams*“;

Ekspertas C: „*Renginiuose svarbu ne tik dalyvauti, bet ir tinkamai organizuoti. Rudenį, sumažėjus sporto renginiams, organizuojame sezono uždarymą, į kurį kviečiame įdomius žmones, keliavusius į egzotiškus kraštus, pasidalinti kelionių išpūdžiais. Susitikimų metu žiūrimos nuotraukos, skaidrės, filmuota medžiaga. Keliauti mėgstantys mažeikiečiai pasakojo apie Palestiną, Izraelį, Islandiją, Vietnamą, Kiniją, vienas mažeikietis pasakojo apie kelionę motociklu iš Mažeikių į Sachaliną, Mongoliją.*“

Ekspertas E pagrindiniu įstaigos tikslu formuojant įvaizdį turi „*sutvarkyti Ventos upės pakrantes, pritaikant rekreaciniam naudojimui, kaip vieną iš svarbiausių Mažeikių rajono aplinkos ir kraštovaizdžio elementų, sudaryti sąlygas pažintiniam gamtiniam turizmui, formuojant tinkamą infrastruktūrą – pėsčiųjų ir dviračių takus, mažąją architektūrą, automobilių stovėjimo aikšteles, kad pavieniai turistai neniokotų gamtos turtų*“. Toks įvaizdžio formavimas atitinka darnios turizmo plėtros koncepciją.

Ekspertas D tarsi apjungia visų kitų įstaigų veiklą ir turizmo įvaizdį formuoja per „*informacijos sklaidą, pristatant poilsio galimybes, lankomas vietas*“.

Lietuvoje daugybė įstatymų, strategijų, programų reglamentuoja turizmo veiklą: *LR teritorijos bendrasis planas(2002), Bendrasis programavimo 2007-2013 dokumentas, Nacionalinė darnaus vystymosi strategija(2003) ir kt.*, ekspertų atsakymai į klausimą **kokios viešojo sektoriaus strategijos naudingai pritaikomos Jūsų veikloje?**

Ekspertas A: „*mano veiklą reglamentuoja rajono kultūros paveldo, kultūros vertybių apsaugos programa ir kiti teisės aktai ir kultūros paveldo specialieji planai*“;

Ekspertas B savo veikloje „*netaiko jokių strategijų*“, o bendra veikla su savivaldos institucijomis pasireiškia kaip „*rajoninių renginių programų kūrimas ir organizavimas, renginių datų derinimas, kad nesidubliuotų*“;

Ekspertas C: „*Esame visuomeniniais pagrindais veikiantis entuziastų klubas, todėl „iš viršaus“ strategijų niekas nenuleidžia, vadovaujamės kiekvienais metais sudarytu klubo veiklos planu*“.

Ekspertas D: „*vadovaujamės Nacionaline turizmo plėtros 2007-2010m. programa (2006), kur vietinis ir atvykstamasis turizmas išskirtas kaip prioritetinga ūkio šaka. Pagal tai dalyvaujame rengiant regioninius ir rajoninius projektus (konkrečiai kokius – paminėti negalėjo); bendra veikla su savivaldybe vykdoma remiantis Mažeikių rajono 2003-2010m. strateginiu veiklos planu (konkrečiau komentuoti atsisakė, pasiūlė paskaityti dokumentą).*

Ekspertas E: „*Mažeikių miesto bendrasis planas (2008) yra mūsų veiklos pagrindas, juo remiantis rengiami visi kiti, pateikti šioje informacinėje nuorodoje: <http://www.vstt.lt>. Pagrindinis veiklos kryptys – Ventos regioninio parko tvarkymo plane (2009).*

Kalbant apie įstaigos ir rajono savivaldybės veiklos planų derinimą, dialogas vyksta lygiagrečiai, yra išklausoma mūsų nuomonė ir į ją atsižvelgiama pagal galimybes. Labiausiai džiugina, kad rajono savivaldybė pagaliau atkreipė dėmesį į unikalų urbanistinį Vieکشnių miestelį (Vieکشniuose įsikūrusi VR parko direkcija) ir inicijavo „Vieکشnių bendrojo plano“ kūrimą.“

Analizuojant respondentų teiginius, galima daryti prielaidą, kad būtent **vizijos ir strategijos trūkumas arba formalus vertinimas** gali lemti tai, kad nėra sistemos, kuri leistų atitinkamai reaguoti į pasiūlymus „iš apačios“, o reikalingiems pokyčiams pritrūksta žmoniškųjų ir finansinių resursų.

Ekspertų atsakymai į klausimą verčia pasvarstyti ne tik apie tų programų žinojimą, bet ir taikymą profesinėje veikloje, bent jau tam, kad nusibrėžti aiškesnes veiklos gaires visiems turizmo institucijų dalyviams, **aiškesnių strateginių nuostatų** veiklos kokybei gerinti įtvirtinimą.

Tyrimė dalyvavę ekspertai, vertinant **konkrečias priemones, naudojamas turistus pritraukti ir sudominti, ir kaip tos priemonės pasiteisino**, tikino kad deda daug pastangų populiarinant savo įstaigos/ organizacijos turizmo paslaugas/produktus.

Ekspertas C: „*turėdami pagrindinį tikslą – pirmiausia išsaugoti nekilnojamojo kultūros paveldo vertybes*“ (ekspertas A), „*išsaugoti gamtos kraštovaizdį, gamtinės ekosistemos stabilumą,*

savitą augaliją ir gyvūniją, ir tik po to vystyti bei, skatinti naujų turizmo formų atsiradimą, poilsiavimą tam skirtose zonose bei vietose, vykdyti švietėjišką ir kultūrinę veiklą, nes dviratį minti ar irkluoti baidarę smagiau gražioje, sutvarkytoje gamtoje.“

Ekspertas E: *„tam, kad turistui kažką parodyti, reikia vertybes visų pirma išsaugoti ir išpuoselėti, tik tada organizuoti ekskursijas, renginius ir visą kitą veiklą. Mūsų darbe labai svarbus dalykas – išsaugoti Ventos slėnio unikalumą. Daugelyje Europos ar Pasaulio geologinių parkų vyrauja vieno ar dviejų geologinių sluoksnių atodangos. Dalis šių atodangų yra Latvijos teritorijoje, kita dalis – Lietuvos. Nederinant veiksnių tarp valstybinių institucijų, Ventos slėnis prarastų savo unikalumą, nepavyktų atskleisti mūsų Žemės formavimosi etapų, nepavyktų sudaryti pilnų edukacinių ir pažintinių programų.*

*Eksponavimui parengtoje Papilės atodangoje moksliniai tyrimai nevykdomi, tai ekskursijoms skirta atodanga, tuo tarpu Juros periodo uolienos, atsidengiančios kitose slėnio vietose, turėtų būti prieinamos ir moksliniams tyrimams. Siekiam vystyti naujovišką turizmo kryptį - **geoturizmą**, tam, kad padidinti vietinių gyventojų ir turistų ar lankytojų žinias ir susidomėjimą geologija, parodyti ryšį tarp geologijos ir kitų sričių. Niekur kitur Lietuvoje, o tik čia galima pasirinkti 150 milijonų metų amžiaus fosilijas (suakmenėjusios gyvų organizmų liekanos).*

Ypatingą turistų susidomėjimą kelia ir vandens malūnai, pastatyti ant Ventos krantų. Lietuvoje tokių malūnų išlikę 4, 2 iš jų – Vieکشnių; žymios farmacininkės Jadvygos Balvočiūtės ekologiniame žolių ūkyje galima įsigyti įvairių vaistažolių, gauti profesionalią konsultaciją apie jų naudojimą. Vieکشniuose galima aplankyti vieną seniausių vaistinių Žemaitijoje, Biržiškų muziejų, vaikams šalia Virvytės upės vasaros metu įrengtos Balsių ir Virvytės poilsio stovyklos“.

Atsakyme į klausimą **kaip tos priemonės pasiteisina?** ekspertui netrūko optimizmo: *„padidėjo turistų srautai ir mokslinis susidomėjimas, leidžiantis keistis informacija ir patyrimu tarp partnerių, galimybė leisti naudotis sukaupta patirtimi“.*

Tyrimo vykdytoja, remdamasi Ventos regioninio parko ekskursijų statistiniais rodikliais, nustatė, kad turistų srautai vis tik mažėjo: 2007 metais – VR parką aplankė 831 lankytojas, 2008m. – 516 lankytojų, 2009m. – 441 lankytojas (žr. 2 priedą). Tikėtina, kad tai laikinos socialinių – ekonominių problemų pasekmės. Kita vertus, statistiniai duomenys ne visais atvejais atspindi realią padėtį. Pavieniai turistai, ar nedidelės keliautojų grupės paprastai nesiregistruoja direkcijoje, nes jiems nereikia turizmo gido paslaugų, informaciją gauna iš internetinio tinklapio ar kitų šaltinių.

Ventos regioninio parko ir Vieکشnių miestelio, kurio beveik visa teritorija 2009 m. gavo kultūros paveldo statusą, bei kitų rajono urbanistinių vietovių plėtra yra Mažeikių miesto teritorijos bendrojo plano (2008) dalis (p.6.3), kuriame numatyta, kad Mažeikių miesto rekreacinė ir turizmo sistema turėtų būti plėtojama taip, kad **užtikrintų aplinkui esančių mažesnių gyvenviečių bei**

kaimiškosios teritorijos gyventojų trumpalaikių rekreacinių poreikių („shopping‘as“, socialinės ir kultūrinės (koncertai, spektakliai, sporto renginiai ir pan.) paslaugos, pramogos ir t.t.) **tenkinimą**.

Mažeikių rajono 2008-2013 metų kultūros plėtros strategijoje⁶ numatyti svarbiausi rajono kultūros politikos uždaviniai, tarp jų - tinkama parama bei organizuojamais renginiais užtikrinti kultūros paveldo ir tradicijų išsaugojimą, jų tęstinumą:

Ekspertas A: *„nuo 1995 metų kasmet dalyvaujame rengiamuose Europos Tarybos programos „Europos paveldo dienos“ renginiuose. Šiomet vyks renginiai tema „Šeima ir kultūros paveldas“. Mažeikių rajono savivaldybėje 2010 rugsėjo 17 d. Renavo dvare vyks konferencija, skirta supažindinti Europos paveldo dienų dalyvius su garsiomis didikų giminėmis, gyvenusiomis dabartinio Mažeikių rajono teritorijoje bei jų palikimu. Bendradarbiaujant su istorinio paveldo specialistais, Renavo dvaro rūmuose paskaitas skaitys lektorai istorikai Neringa Češkevičiūtė – Lietuvos valstybės istorijos archyvo Rusijos imperijos dokumentų skyriaus vedėja ir Povilas Šverebas – Vilniaus Dailės akademijos leidyklos redaktorius. Renavo dvaro rūmuose veiks fotografijos paroda „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikus menantis Mažeikių rajono kultūros paveldas“, į kurią nuotraukas gali siųsti visi pageidaujantys, bus pristatytas kulinarinis paveldas, Klaipėdos dramos teatro aktoriai su senovine bajorų apranga, remdamiesi istorija, perteiks senojo dvaro dvasią.“*

Vadovaujantis Mažeikių rajono 2008-2013 metų kultūros plėtros strategija (2008), kurioje numatyta „plėsti rajono muziejų reikšmę ir galimybes teikti visuomenei kokybiškas paslaugas, atitinkančias šiuolaikinių muziejų tikslus, uždavinius ir paskirti“ ir „Mažeikių muziejaus 2010m. veiklos planu“.

Ekspertas B: *„muziejaus lankytojus stengiamės sudominti įvairiomis parodomis, ekspozicijomis, edukacinėmis programomis. Šiomet organizuosime pavasarinę paukščių sutikimo šventę Renavo parke (bendradarbiaujant su Renavo m-kla); renginyje „Šikšnosparnių naktis – 2010“ Renavo parke rugpjūčio mėn. bus stebimi šikšnosparniai, surinkti duomenys nusiųsti į Europinę šventės būstinę Bonoje (Vokietija). Kartu su rajono politinių kalinių sąjungą organizuosime eilėraščių ir dainų popietę – „Sibiro dvelksmas“, kitus renginius, numatytus 2010 veiklos plane. Renginių metų padidėja lankytojų srautai“*

Ekspertas D: *„leidžia leidinius apie rajoną, organizuoja šventes, ekskursijas tam, kad žmonės daugiau sužinotų apie Mažeikių kraštą“.*

Apibendrinus Mažeikių rajono turizmo ekspertų vertinimus, susijusius su strategijų, programų „iš viršaus“ taikymu praktinėje veikloje, galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje pakanka turizmo sektorių reglamentuojančių dokumentų, tačiau yra svarbu ir įgyvendinti jų nuostatas. Kai kurie

---

⁶ Mažeikių rajono 2008-2013m. strateginis plėtros planas, (2008). Mažeikių rajono savivaldybės administracija, UAB „Sophus“.

dokumentai pasikeitus ekonominėms sąlygoms, nebeatitinka šiandienos reikalavimų, pvz. Ilgalaikė kultūros paveldo išsaugojimo programa (2002). Įstrigęs Pasaulio kultūros paminklų Lietuvoje apsaugos įstatymas turėtų padėti **suderinti valstybės ir savivaldybių siekius** saugant paveldą, už kurį atsakinga valstybė.

Mažeikių savivaldybėje prie kultūros skyriaus veikia Kultūros paveldo komisija, kuri sprendžia kilnojamojo ir nekilnojamojo Kultūros paveldo klausimus.

Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2004 m. lapkričio 19 d. priimtame sprendime „Dėl nacionalinės integralios paveldosaugos strategijos metmenų“⁷ teigiama, kad paveldosauga apima visuomenės švietimą, paveldo pažinimo ir apsaugos įtraukimą į edukacines programas, turinčias formuoti visuomenę, suvokiančią paveldo svarbą, jį branginančią ir juo besirūpinančią, o vienas tikslų yra **užtikrinti visuomenei teisę dalyvauti, rengiant ir priimant sprendimus** visais paveldo bei kraštovaizdžio apsaugos klausimais, ginti viešuosius paveldosaugos ir aplinkosaugos interesus.

Kadangi sporto, kultūros, paveldo ir turizmo sektorių veikla bent iš dalies sutampa, visų šių sričių ekspertų atsakymams būdinga bendra mintis: trūksta realių plėtros strategijos idėjų bei vizijų, 2004 metais parengta „Mažeikių rajono plėtros galimybių studija“ vertinama formaliai, realiai įgyvendinama tik fragmentiškai, nesilaikant kompleksinių rekomendacijų bei pasiūlymų, be to nebeatitinka šiandienos ekonominių sąlygų.

3.5.2. Bendradarbiavimo ir rinkodaros turizmo srityje analizė

Bendradarbiavimas – demokratiškos valstybės reiškinys. Jos supratimas, kultūra, tradicijos tiesiogiai priklauso nuo demokratiškos šalies tradicijų. Atlikto kokybinio tyrimo rezultatai leido sudaryti schemą (6 pav.) kurioje išryškintos pagrindinės bendradarbiavimo turizme problemos bei šių problemų pasekmės (rezultatai).

Darbe bendradarbiavimas analizuojamas dviem kryptimis - tarpinstitucinis bei institucijų ir privataus verslo įtaka turizmo plėtrai. Pateiktose analizėse aptariami šie pagrindiniai aspektai: galimybės, partnerystė ir valdymas. Ekspertų interviu aptariami turizmo valdymo bei bendradarbiavimo su kitomis rajono ar šalies turizmo institucijomis variantai.

Ekspertas E išskyrė regiono vaidmens stiprėjimą tarpinstituciniam ir tarptautiniam bendradarbiavimui: „*prie Ventos regioninio parko direkcijos yra sudaryta regioninio parko jungtinė taryba, kuri yra direktoriaus patariamoji institucija. Tarybą sudaro Akmenės, Mažeikių ir Šiaulių rajonų savivaldos institucijų, Šiaulių apskrities, Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departemento, Kultūros ministerijos teritorinio padalinio, Mažeikių miškų urėdijos, regioninio*

---

⁷ Valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimas „Dėl nacionalinės integralios paveldosaugos strategijos metmenų“, 2004-11-19 Nr.105.

parko direkcijos, taip pat nevyriausybinų organizacijų atstovai. Taryba analizuoja regioninio parko būklę ir teikia atitinkamus pasiūlymus direkcijai bei departamentui, kitoms valstybės ir savivaldos institucijoms parko teritorijos apsaugos, naudojimo ir tvarkymo klausimais.

Dalyvaujame tarptautinio projekto „Ventos upės geologija – tiltas jungiantis šalis“ įgyvendinime kartu su Latvijos ir kitais užsienio partneriais. Lietuva ir Latvija nuo 1994 metų yra aktyviai įsijungusios į Europos Asociaciją Geologinio Paveldo Išsaugojimui (ProGEO) Šiaurės Europos darbo grupę, formuoja Baltijos šalių reprezentatyviausių geovietovių sąrašus. Įgyvendinus projektą, bus įvertinti svarbiausi geologiniai Ventos upės slėnio objektai. Tokių objektų įtraukimas į sąrašus leistų sustiprinti Lietuvos ir Latvijos, kaip valstybių kuriose yra unikalių geologinių objektų, žinomumą, pagerintų Ventos upės slėnio įvaizdį, sukurtų naujas tarptautinio bendradarbiavimo galimybes ir, pritrauktų užsienio lankytojus (tiek specialistus, tiek turistus).

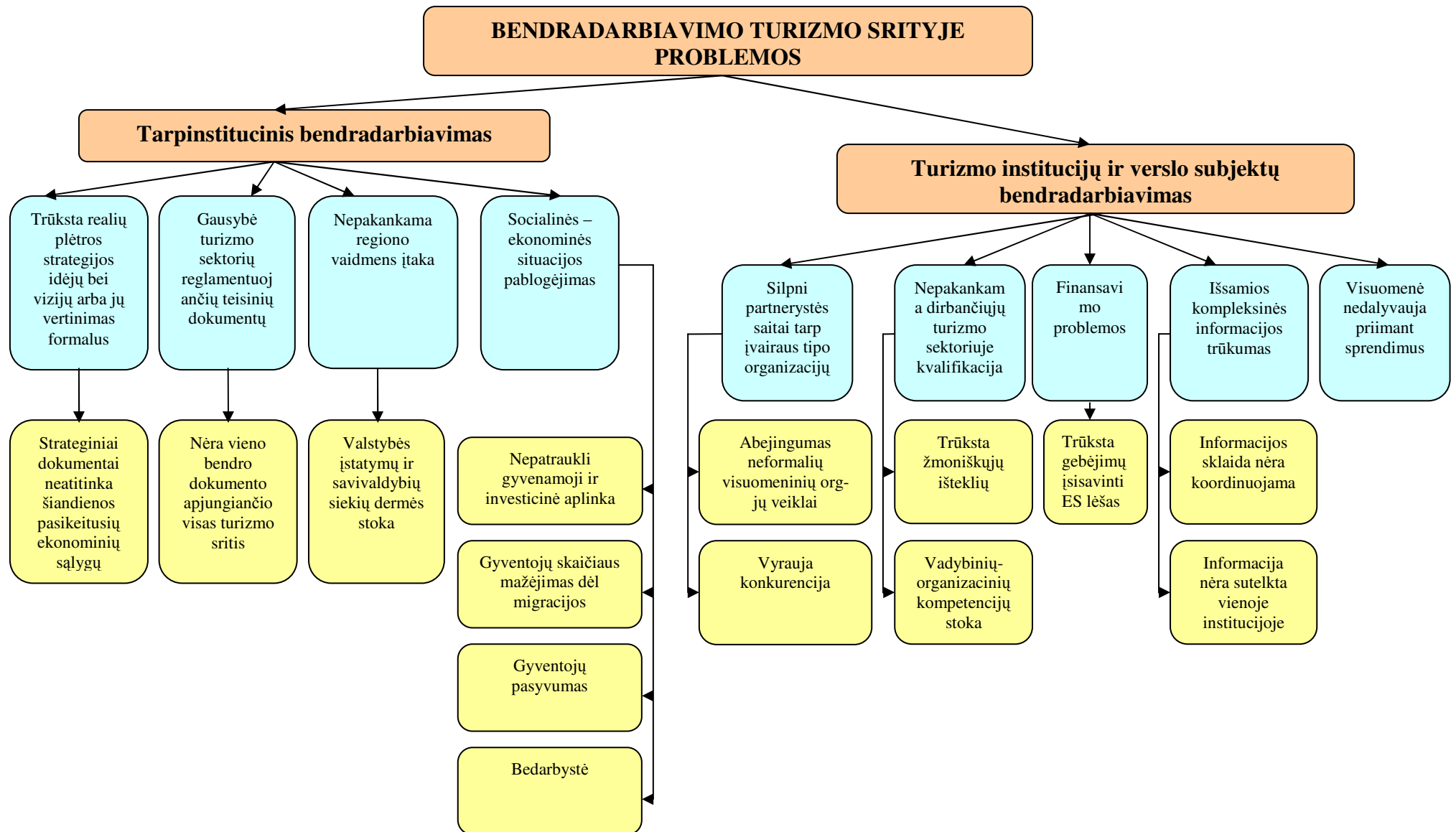
Vyksta **bendradarbiavimas tarp muziejų** - Ventos upės slėnyje įvairių tyrinėtojų rinktos gausios fosilijų kolekcijos yra patekusios į Karaliaučiaus, Miuncheno, Tiubingeno universitetų, Peterburgo Kalnakasybos instituto muziejų ekspozicijas. Nemažai paleontologinių radinių yra sukaupę Vilniaus universitetas, Lietuvos geologijos ir geografijos institutas, Papilės vidurinės mokyklos muziejus.

Numatoma skatinti dar glaudesnę **mokslinį bendradarbiavimą ir informacinius mainus tarp mokslinių renginių organizatorių** (Lietuvos ir Latvijos geologijos tarnybos, Vilniaus universitetas, Geologijos ir geografijos institutas) ir partnerių. Šis bendradarbiavimas didintų Ventos slėnio žinomumą ir savo ruožtu teiktų naujos mokslinės informacijos, skatintų tarptautinius ryšius ir užsienio mokslininkų susidomėjimą. **Bendradarbiaujant su turizmo agentūromis, turizmo informacijos centrams** būtų pateikiama naujausia informacija apie maršrutus ir eksponatus, kartu ruošiami bukletai ir reklaminiai leidiniai“

Kadangi bendradarbiaujant regioniniu (vietiniu) lygmeniu aiškiau suvokiamas ir įvertinamas miesto, rajono ar visos apskrities poreikis, išryškėja partnerystės nauda. Tyrime dalyvavęs ekspertas A pažymi, kad „bendraujant regioniniu lygiu, bendradarbiavimas supaprastėja. Urbanistinių miestelių seniūnai puikiai tvarkosi patys, mano misija – pateikti medžiagą finansavimo galimybėms pasinaudoti, pateikti aukštesnių institucijų rekomendacijas, plėtros galimybių variantus“.

Savivaldybės institucijų „atvirumas“ ir „uždarumas“ priklauso nuo daugelio priežasčių, tačiau neabejotina, kad aktyviam bendradarbiavimui didelę įtaką daro institucijos gebėjimas „atsiverti“ išoriniam pasauliui, aktyviai bendradarbiauti su visais socialiniais partneriais.

Eksperto C vertinimu, „pasigendame **glaudesnio bendradarbiavimo tarp viešojo sektoriaus ir verslo partnerių, tarp įvairaus tipo organizacijų**. Pavyzdžiui, vykstant Lietuvos tūkstantmečio renginiams, 2009 m. buvo organizuotas žygis pėsčiomis aplink Lietuvą. Mažeikiečiai aktyviai

6 pav. Bendradarbiavimo turizmo srityje problemų identifikavimo schema

Šaltinis: sudaryta autorė, remiantis tyrimo rezultatais

įsijungė į šį projektą (www.siluetas.lt.), kurio tikslas per istoriją, etninę kultūrą ir tradicijas atverti Lietuvos duris visam pasauliui, parodyti lietuvių tautos unikalumą. Vienu metu į visumą buvo sujungti: valstybė, tauta, istorija, kultūra. *Grupė žygeivių kelionę pradėjo nuo rajono savivaldybės kiemo ir keliavo iki Biržų, kur vietos gyventojų ir savivaldos atstovų buvo šiltai ir nuoširdžiai sutikti. Nuoskauda liko dėl Mažeikių savivaldybės atstovų abejingumo šiam respublikinės reikšmės renginiui, niekas neišėjo į kiemą, nepasveikino žygio dalyvių šia proga. Gal būt tai smulkmena, bet vietos valdžios abejingumas respublikinės reikšmės akcijai labai nuvylė“.*

Ekspertas D anketoje bendradarbiavimo su rajono verslininkais situaciją vertino sekančiai: *“platiname rajono verslininkų teikiamų paslaugų bukletus, kviečiame pristatyti savo paslaugas įvairiuose renginiuose“.*

Darbo autorė, dirbanti viename miesto viešbučių, apibendrindama profesinį patyrimą, gali teigti, kad dauguma viešbutyje gyvenančių užsieniečių aktyviai domisi galimybe susipažinti su šalimi, miestu ir rajonu, į kurį atvyko. Šiandien patogiausia galimybė tokiai pažinčiai - pasinaudoti viešbučio teikiama paslauga – automobilio nuoma (arba nuosavu automobiliu) ir keliauti savo nuožiūra aplankant artimiausius miestus ar norimus objektus. Dažniausiai viešbučio svečiai vyksta į Klaipėdą, Palangą, taip pat į kaimyninės Latvijos sostinę Rygą. Tačiau toks būdas nėra informatyvus, tikėtina, kad daug įdomios ir vertingos informacijos apie šalį, regioną verslo turistai be gido pagalbos nesužino ar nepamato. Viešbučio darbuotojai dažnai padeda turistams įsigyti suvenyrų, pasakoja apie rajono lankytinas vietas, braižo kelionių schemas, nes neturi pakankamai rajono žemėlapių, lankstinukų ir bukletų apie lankytinas vietas, kitos reikiamos informacijos.

Šiuo metu savivaldybėje rinkodarą vykdo VŠĮ „Turizmo ir verslo informacijos centras“, kur turizmo vadybininko funkcijos (žr. 4 priedą) atitinka bendrus centro uždavinius:

- palaikyti nuolatinius ryšius su klientais, rūpintis naujų ryšių su potencialiais klientais užmezgimu, inicijuoti ir organizuoti susitikimus su turizmo verslininkais;
- organizuoti ekskursijas;
- organizuoti turistinių leidinių leidybinę veiklą, prekybą suvenyrais ir leidiniais.

Taigi, centro veiklos trūkumus, susijusius su informacijos sklaida, ekskursijų organizavimu, prekyba suvenyrais, galima vertinti kaip **nepakankamą dirbančiųjų turizmo sektoriuje kvalifikaciją.**

Siekiant atgaivinti vietos turizmą svarbu kaupti ir teikti išsamią kompleksinę informaciją apie kultūrą ir kultūros paveldą: architektūrą, meno ir istorijos paminklus, nematerialųjį paveldą, muges, religines bei kitas šventes, įvairiausių festivalius.

Vertinant Mažeikių rajone vykdomą turizmo produktų ir paslaugų reklamą, ekspertams buvo pateiktas klausimas: **kokiu būdu gaunate ir kokią informaciją apie savo įmonės veiklą pateikiate Jūs patys?**

Ekspertas A: „per spaudos konferencijas savivaldybėje“.

Ekspertas B: „savivaldybės internetinėje svetainėje, muziejaus tinklapyje, vietiniame laikraštyje „Santarvė“, vietinėje televizijoje, TIC“.

Ekspertas C: „klubo nariai – sporto entuziastai, tad veikla grįsta visuomeniniais pagrindais, finansavimas - 2% klubo narių ir rėmėjų pajamų mokesčio neleidžia išlaidauti reklamai. Renkamės pigiausias variantus - turgaus dieną per garsiakalbį; per vietinį radiją „Ventus“, „Radijo aidas“; vietinę televiziją „Roventa“ - jie yra mūsų rėmėjai“.

Ekspertas D: „internetinė svetainė, rajono laikraštis, kartais pačių įmonių atstovai atneša į centrą informaciją, kurią galėtume pateikti turistams.“

Ekspertas E: „šiuo metu informacijos mainai tarp užsienio ir Lietuvos kolegų vyksta internetu. Turistams išsami informacija taip pat pateikta mūsų tinklapyje. Artimiausi planai – „Lankytojų centro“ steigimas Ventos gyvenvietėje (Akmenės raj.), kur kiekvienas atvykęs turės galimybę gauti norimą informaciją, vyks mokslinės konferencijos. Naujausi mūsų leidiniai „Vadovas po Ventos regioninį parką“ (Rozga, L., 2008), „Praktinis fosilijų ieškotojo vadovas“(Almanis,A., Satkūnas, J., ir kt.,2008).

Šiuo metu rajone turizmo informacijos sklaidos ir rinkodaros funkcijos priskirtos TIC. Tačiau tik vienas ekspertas paminėjo šią įstaigą kaip partnerį.

Apibendrinant galima teigti, kad turizmo **informacijos sklaida šiuo metu nėra koordinuojama**, paslaugų teikėjai individualiai pagal finansines galimybes pristato savo paslaugas. Be kooperacijos bei koordinacijos neįmanoma pasiekti gerų rezultatų turizmo paslaugų reklamos srityje. Todėl, organizuojant reklaminę veiklą, į savo kolegas paslaugų teikėjai turi žiūrėti ne kaip į konkurentus, o kaip į partnerius.

Atsiranda vis daugiau **neformalių bendradarbiavimo formų**. Reikėtų ypač pabrėžti ekspertų įvardytą savanoriškumo principą, kuris parodo visuomenės brandos laipsnį, kai bendradarbiavimas inicijuojamas ne tik „iš viršaus“, bet ir jungiantis vietos bendruomenėms.

Ekspertas A : „kiekvienas paveldo objektas yra artimiausias tai bendruomenei, kurios teritorijoje jis yra. Paveldu suinteresuotos bendruomenės savivaldos institucijos privalo rūpintis jo priežiūra, kadangi tai lemia bendruomenės kultūrinius saitus. Mokyklų mokytojai organizuoja moksleivių talkas aplink paveldo objektus, tuo pačiu praveda istorijos pamokėlę. Butų ūkis padėjo įsigyti statybinių medžiagų seniausios Žemaitijoje vaistinės stogo remontui. Vakarų skirstomieji tinklai 3 metus finansuoja masinių žudynių kapaviečių tvarkymą”.

Ekspertas C: “atgaivinta tradicija organizuoti renginius Mažeikių rajono bendruomenei. Mažeikiečiai buvo pakviesti į „Snaigės“ žygį, bei prisijungti prie Tarptautinės dienos be automobilio paminėjimo.”

Ne visais atvejais bendradarbiavimas pagrįstas geranoriškumo principu.

Ekspertas E: „*didžiulė kliūtis turizmo infrastruktūros plėtrai – privačios teritorijos. Tiesiant sveikatingumo taką, kurio dalis eina per privatininko žemę, reikalaujama nepagrįstai didelių kompensacijų iš valstybės.*

Privatūs savininkai apleido kultūros paveldo objektą – Gudų malūną. Pagrindinis jų tikslas – asmeninių poreikių tenkinimas - pasigaminti elektros energiją, o investuoti į paveldo restauraciją atsisako, esą, tai valstybės reikalas.“

Apibendrinant bendradarbiavimo prielaidas, galima teigti, kad formaliųjų ir neformaliųjų struktūrų sąveika ir plėtra rodo, kad **bendradarbiavimo dalyviai ieško priimtinausių bendradarbiavimo formų ir būdų**, kuriais būtų tenkinamas visų dalyvių poreikis.

Analizuojant ekspertų atsakymus, į klausimą **kokioms turistų grupėms patrauklios Jūsų teikiamos paslaugos?**, dauguma respondentų akcentavo jaunimą ir moksleivius:

Ekspertas A: „*kaip specialistė esu kviečiama į mokyklą skaityti paskaitų, važiuoju kaip ekskursijos gidė su moksleiviais ir jų tėveliais į keliones, pasakoju apie rajono kultūrinį paveldą, istoriją...“*

Ekspertas B: „*ikimokyklinukams, moksleiviams, suaugusiems“.*

Ekspertas D: „*mūsų teikiamos paslaugos nėra segmentuotos kuriai nors turistų rūšiai, jos tinka visiems turistams“.*

Ekspertas E: „*esame parengę keturis turistinius maršrutus, pritaikytus ir suaugusiems, ir jaunimui, ir vaikams: automobilių, ypač pastaruju metu išpopuliarėjęs vandens turizmas (baidarės su vaikams skirtomis vietomis), dviračių ir pėsčiųjų maršrutai (žr. priedą VR parko turizmo maršrutai) traukia jaunus žmones. Individualūs turistai, užsieniečiai keliauja automobiliais. Tyrimo tikslais atvyksta Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkai“.*

Remiantis eksperto E pateiktais duomenimis, (žr. 2 priedą) sudaryta turistų pasiskirstymo lankomame objekte pagal segmentus 16 lentelė. Pasitvirtina ekspertų teiginiai, kad pagrindiniai turizmo produktų ir paslaugų vartotojai yra moksleiviai, tačiau ir jų srautai pernai ženkliai sumažėję, lyginant su 2007 metais.

16 lentelė

Ventos regioninio parko turistų pasiskirstymas pagal segmentus 2007- 2009 m.

Segmentai		Metai	2007	2008	2009
Moksleiviai			600	189	225
Mokytojai			75	38	35
Studentai			55	-	36
Moksliniai darbuotojai	Užsienio		-	-	39
	Lietuvos		-	17	-

Lietuvos turistai (senjorai, įmonių darbuotojai, rajono svečiai)	66	230	60
Užsienio turistai (projektų dalyviai, rajono įmonių, savivaldybės svečiai)	35	42	46
Viso:	831	516	441

Šaltinis: sudaryta autoriaus remiantis VR parko ekskursijų statistiniais duomenimis (žr. 2 priedas).

Tikėtina, kad **turistų srautams įtakos turi pablogėjusi socialinė- ekonominė situacija**. Tai rodo faktas, kad dėl prastos socialinės infrastruktūros būklės, nepatrauklios gyvenamosios ir investicinės aplinkos, gyventojų ir ypač jaunimo skaičiaus mažėjimo dėl migracijos, didelės bedarbystės rajonas pripažintas problemine teritorija (Mažeikių rajono savivaldybės – probleminės teritorijos plėtros 2008- 2010 metų programa, 2008).

Tokiai prielaidai artimas eksperto C vertinimas: „*Mažeikiečiai labai pasyvūs, nežinome kokiais būdais pritraukti jaunimą į savo gretas. Dabar mūsų klube dauguma narių 35 – 50 metų amžiaus. Raginame prisijungti prie mūsų veiklos savo draugus, giminaičius, jų vaikus. Tačiau visi tik prižada atvykti į mūsų organizuojamus sportinius renginius, kai ateina laikas, randa įvairių priežasčių atsisakyti. Mūsų renginiuose noriai dalyvauja tik 9-10 metų amžiaus vaikai ir internatinės mokyklos auklėtiniai, gal dėl to, kad nėra lepinami pramogomis, o mes dar ir suvenyrų, ir košės pasiūlome... “*

Į klausimą **ar naudojatės įvairiais ES fondais bei kitomis finansavimo galimybėmis, dauguma** ekspertų atsakyti vengė, kalbėjo nekonkrečiai, tad interviu metu šios temos nebuvo giliau paliestos.

Ekspertas E: „*planavimo dokumentų nebuvimas – konkrečiai nėra bendrojo Viešnių plano – užkerta kelią lėšų įsisavinimui. Pateikta paraiška finansavimui pagal EDEN 2010 projektą „Lietuvos turizmo traukos vietovė 2010. Darnusis vandens turizmas“ (žr. 3 priedą).*

Ekspertas C: „*savivaldybė parėmė visuomeninį projektą „Snaigės žygis“, skyrė lėšų informacinių skelbimų gamybai“ .*

Galima daryti prielaidą, kad įmonių finansiniai klausimai nėra aptarinėjami arba trūksta gebėjimų įsisavinti fondų lėšas. Kaip viena iš kliūčių finansavimo klausimams spręsti įvardijamas **vangus savivaldybės planavimo skyriaus darbas**.

Apibendrinant turizmo bendradarbiavimo bei informacijos sklaidos prielaidas, galima pastebėti, kad esamą situaciją nulemia kompleksas sąlygų. Sunku būtų išskirti vieną pagrindinį veiksnį, kadangi visos bendradarbiavimą ir rinkodarą lemiančios sąlygos turi įtakos viena kitai, dažnai veikia kartu. Ekspertų atsakymai apie partnerystės įtaką turizmo valdybos klausimams spręsti, leidžia daryti sekančias išvadas:

- trūksta glaudesnio bendradarbiavimo tarp viešojo sektoriaus ir verslo, nors bendradarbiavimo dalyviai ir ieško priimtinausių bendradarbiavimo formų ir būdų;

- silpni partnerystės saitai tarp įvairaus tipo organizacijų, vyrauja konkurencija;
- vietos verslo struktūrų aktyvumas bei investicinė motyvacija yra sąlyginai menka;
- trūksta žmoniškųjų išteklių, vadybinių-organizacinių kompetencijų;
- socialinės – ekonominės situacijos pablogėjimas, gyventojų migracija;
- trūksta biudžetinio finansavimo, gebėjimų įsisavinti ES lėšas.

3.5.3. Turizmo produktų/ paslaugų ir infrastruktūros analizė

Teorinėje darbo dalyje išsamiai išdėstyta medžiaga apie Mažeikių rajone esamus turizmo produktus ir paslaugas. Į klausimą, **kokie, Jūsų manymu, rajone šiuo metu populiariausi turizmo produktai/paslaugos?**, sekantys atsakymai:

Ekspertas A: „*rajonas turi vertingo kultūros paveldo – Renavo ir Plinkšių dvaras, Dautartų sodyba ir malūnas, Sedos ir Viekšnių miesteliai turtingi paveldo objektais.*“

Ekspertas E: „*šiandien turizmas siejamas ne tik su kultūros paveldo, bet ir pramogų turizmu: trūksta geros kavinės, motelio, konferencijų salės, vandens trąsų ir šiuolaikiškai įrengtos prielaukos*“

Ekspertas E pabrėžia „*infrastruktūros trūkumą kaimo vietovėse ir mažose gyvenvietėse. Geriausia šį klausimą spręsti seniūnijų ir savivaldybių lygmenyje, nes tik jos gali užtikrinti tinkamą infrastruktūros priežiūrą*“.

Bet esama turizmo infrastruktūra gali būti pritaikyta ir siekiant naudotis kultūros paveldu. Šią problemą galima išspręsti tik imantis vietinių iniciatyvų informuoti ir nukreipti tinkama linkme kad ir kaimo turizmu besiverčiančius verslininkus.

Ekspertas D: „*Mažeikių rajone yra vienintelė kaimo turizmo sodyba „Ašvos malūnas“, įkurta 2009 metais, jau pelniusi respublikinį apdovanojimą. XIXa. Malūnas apipintas legendomis, jį savo eilėse mini ir poetas Henrikas Nagys. Naujųjų malūno šeimininkų V. ir J. Knitų iniciatyva ir pastangomis nutiestos asfaltuotų kelių dangos, vedančios link sodybos, puikiai sutvarkyta infrastruktūra*“

Tikslinga skatinti Mažeikių rajono vietinį turizmą, grindžiamą vietos ištekliais: vietos gamta, kultūriniu kraštovaizdžiu, paveldu, tradicijomis, amatais ir įgūdžiais, etniniais kultūriniais įvykiais ir renginiais.

Ekspertas B: „*ketiname rengti išvykas po Mažeikių rajoną su profesionaliu fotografu A. Baltėnu, fiksuojant reikšmingiausius sakralinio paveldo objektus. Ekspedicijos metu fiksuoti sakralinį paveldą (kapinaites, kryžius, koplytstulpius) Tirkšlių, Šerkšnėnų seniūnijose.*“

Rajone plėtojami netradiciniai verslai: žirgų auginimas, vaistažolių auginimas, dekoratyvinių žvakių liejimas, skulptūros iš medžio ir molio, drožimas, pynimas iš vytelių, audimas staklėmis,

mezgimas ir nėrimas, gydymas liaudies medicinos metodais, dekoratyvinių puokščių darymas, unikalių paveikslų gaminimas, kalvystė, siuvinėjimas ir t.t. Nuo tradicinių amatų šie skiriasi tuo, kad gaminiai labai dažnai vienetiniai kūriniai (Vietos plėtros 2008 – 2014 m.m. strategija, 2008).

Ekspertas E: „Į *Jadvygos Balvočiūtės ekologinį vaistažolių ūkį dažnai užsuka lankytojai – įsigyti arbatų, sužinoti apie vaistažoles, žolelių rinkimą ir ruošimą, ekologinį ūkininkavimą. Ūkyje yra vaistinių augalų ekspozicija po atviru dangumi, norintiems pravedamos ekskursijos. Iš gatavos produkcijos lankytojai savo rankomis gali surinkti sau norimą arbatų mišinį.*“

Netradicinių verslų plėtros sėkmę lemia ne tik dirbančiųjų kvalifikacija ir naujų technologijų diegimas, bet ir gebėjimas savo gaminius pateikti vartotojui. Dauguma amatininkų savo produkciją reklamuoja internete, tačiau geriausia realizacijos ir reklamos vieta išlieka amatų mugės (Vietos plėtros 2008 – 2014 m.m. strategija, 2008).

Didelė parama, tuo pačiu ir galimybė kaimo verslų įvairinimui numatoma pagal Kaimo plėtros programos 2007 – 2013 metams trečioje kryptyje numatytas priemones, kurių pagrindu parengta vietos plėtros strategija.

Analizuojant kokybinio tyrimo metu gautus duomenis, išryškėjo pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos turizmo produktų bei paslaugų populiarumui:

- visų pirma reikia suvokti, kad auga nauja turistų karta ir kultūros paveldas, senieji amatai ir verslai ne taip domina jaunuosius lankytojus; tam, kad sudominti jaunuosius turistus reikia kurti naujoviškas populiaris turizmo koncepcijas;
- turistai lankomą vietą ir joje gyvenančius žmones ir jos kultūrą turėtų ne tik apžiūrėti, bet ir „pagyventi“ joje; turistui reikia leisti pačiam susirinkti norimas vaistažoles, nulieti žvakę, padaryti dekoratyvinę puokštę;
- kiekviena karta sukuria savo kultūrą, bet turizmo srities darbuotojai dar nemato viso jaunosios kartos kultūros potencialo – tai kelia grėsmę išnykti šiandieninėms kultūroms;
- nekuriant amatininkystės perdavimo iš karto į kartą, nyksta technologijų autentiškumas, nepuoselėjamos tradicijos ir gamybos kultūra – tikslinga kurti amatų mokyklas;
- kaimo turizmo ir amatų sąveika yra silpna; dėl žinių stokos ir rinkos nestabilumo neužtikrinamos tradicinių amatų gamintojų lygios galimybės dalyvauti rinkoje;

3.5.4. Rajono turizmo plėtros perspektyvos

Mažeikių rajono turizmo ekspertų atsakymų analizė leido šioje darbo dalyje pateikti kai kurias plėtros išvalgas.

Į klausimą **ko trūksta turiningam ir saugiam poilsiui Mažeikių rajone**, respondentai pateikė sekančius atsakymus:

Ekspertas A: „palei Ventos upę trūksta įrengtų poilsiaviečių su galimybe pasigaminti maistą, šiukšliadėžėmis, suolais ir kita infrastruktūra.

Būtina vystyti informacinę infrastruktūrą, kuri padėtų rajono lankytojams kuo lengviau orientuotis randant gamtos ir kultūros objektus. Svarbiausia, ko trūksta turiningam ir saugiam poilsiui – **jaunų žmonių entuziazmo**“.

Ekspertas B: „trūksta kaimo turizmo sodybų, vaikų žaidimų ir poilsio aikštelių, šeimos poilsio ir sveikatingumo takų, pramogų parko, mažosios architektūros elementų“.

Ekspertas C: „nebaigtas iki galo tiesti dviračių takas, vedantis link Tirkšlių miestelio, esančio 7 km. nuo Mažeikių – jis užsibaigia ties automobilių sankryža, tolesnė kelionė važiuojamąja dalimi kelia pavojų saugumui. Trumpai tariant – nėra nė vieno žiedinio dviračių tako, kad būtų galima surengti dviračių varžybas. Reikia tenkintis trumpom atkarpom Pavenčiuose, todėl dviračių varžybas organizuojam tik moksleiviams. Gegužės mėn. vyks MINI EKO maratonas, dviračių ralis ir dviračių technikos varžybos miesto mastu.

Ekspertas D: „trūksta meno galerijos, pramogų parko“.

Ekspertas E: „Viešniuose trūksta konferencijų salės, motelio, aukštos klasės maitinimo įstaigos, mažosios architektūros elementų“.

Į klausimą **kokia papildoma Jūsų įmonės veikla galėtų pritraukti turistus**, ekspertas E akcentavo „...švietėjišką veiklą, siekiant išsaugoti natūralią gamtos ekosistemą. Sveikintinas projektas „Darom 2010“ atskleidė ir liūdną realybę – kuo daugiau šiukšlių surenkam, vadinasi tuo daugiau šiukšlinam. Didžiuotis surinktų šiukšlių gausa nereikėtų – tai rodo tik mūsų visuomenės nebrandų požiūrį į aplinkosaugą. Reikia keisti visuomenės mąstymą – kad švariau gyventų, sudaryti palankias sąlygas šiukšlių rūšiavimui.“

Ekspertas A: „įvairių edukacinių programų kūrimas skatina moksleivių domėjimąsi savo krašto žymiais žmonėmis: tvarkant žymių žmonių kapavietes, vyksta gyvos istorijos pamokos. Išradingos mokytojos praveda literatūrines valandėles prie žinomų rašytojų atminimo ir poilsio vietų – vaikai skaito autorių kūrinius, tvarko ir puošia kapavietes.“

Ekspertas B: „darome viską, ką galime, ketiname mūsų ekspozicijose paskelbti lankytinų objektų sąrašą“.

Ekspertas C: „relaksacinis sveikatingumo maršrutas per Tirkšlių miestelio pušyną, su suolais, sporto inventoriumi, atrakcionais.“

Ekspertas D: „prekyba suvenyrais.“

Daugelio ekspertų minėtos infrastruktūros problemoms spręsti Telšių apskrities viršininko administracijos tinklapyje <http://www.telsiai.aps.lt/ava/> skelbiama, kad septyniems Telšių regiono projektams pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ 2010 m. skirta 25,63 mln. Lt ES fondų lėšų. Regioninių ekonomikos augimo

centrų plėtros projektai finansuojami iš 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos, valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšų. Pagal šios priemonės finansavimo sąlygų aprašą paraiškas teikė regioninių ekonomikos augimo centrų (Telšių ir Mažeikių rajonų) savivaldybių administracijos. Telšių regionui pagal šią priemonę 2007-2010 metų laikotarpiui iš ES fondų lėšų skirta 61 mln. Lt : Telšių rajono savivaldybei – 26 mln. Lt, Mažeikių rajono savivaldybei – 35 mln. Lt. (Žr. 5 priedą).

Į klausimą **su kokiais sunkumais susiduriate, norėdami įgyvendinti plėtros planus?**, sekė tokie atsakymai:

Ekspertas A: *“daug problemų kelia privatūs asmenys, pigiai dėl netobulų įstatymų įgiję teisę valdyti saugomus kultūros paveldo objektus, arba neformalios organizacijos, susigrąžinusios savo turtą, vertinamą kaip paveldo objektą. Sedos miestelio sinagogą atsiėmė žydų bendruomenė, tačiau patys nenaudoja kaip maldos namų ir turistų lankymui neįleidžia, nors Mažeikių rajono savivaldybės dėka sinagoga pritaikyta lankymui”.*

Ekspertas B: *„Mažeikių rajono problema - nuo regiono nutolusios centrinės institucijos: didelis atstumas nuo sostinės Vilniaus, kur randasi centriniai archyvai, o tenka dažnai vykti“.*

Ekspertas C: *„trūksta žmoniškųjų ir finansinių išteklių“.*

Ekspertas D: *„trūksta lėšų“.*

Ekspertas E: *„mūsų sėkmė priklauso nuo savivaldybės politikos, o savivaldybė – nuo gyventojų, nes ji yra įrankis mūsų tikslams pasiekti. Savivaldybė niekad nepasiūlo paramos, turime patys eiti ir prašyti finansavimo įvairiems projektams ir bet kokios kitos pagalbos. Didžiąją objektų dalį sutvarkė Akmenės savivaldybė iki prijungiant mus prie Mažeikių. “*

Apibendrinant galima teigti, kad ekspertai kaip didžiausią **sunkumą, siekiant įgyvendinti plėtros planus** įvardija **finansavimo problemas**, kai kurie pridėjo **vangų savivaldybės darbą, delsimą ruošiant įvairių planavimo projektų dokumentaciją**.

Mažeikių rajono turizmo ekspertų atsakymų analizė atskleidė turizmo plėtrą stabdančius veiksnius, bei įgalina ieškoti problemų sprendimo būdų.

- negaudami savivaldybės palaikymo, turizmo institucijos ir verslo subjektai negali įgyvendinti savo verslo sumanymų;
- ne tik investuoti į įvairių projektų ir studijų ruošimą, bet stengtis realiai įgyvendinti rekomendacijas;
- atsižvelgdama į nepakankamą turizmo paslaugų ir infrastruktūros būklę, Mažeikių rajono savivaldybė artimiausiu metu turėtų dėmesio skirti tikslingam ir savalaikiam ES lėšų panaudojimui infrastruktūros objektų įrengimui pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“;

- Mažeikių savivaldybei pravartu būtų pasinaudoti kitų savivaldybių patirtimi, nukreipiant verslininkų bei investuotojų iniciatyvą turizmo paslaugų bei produktų kūrimui;
- sukurti pagaliau efektyviai veikiančią turizmo rinkodaros centrą, teikiančią visapusišką informaciją visiems turizmo rinkos dalyviams, bei visiems turizmo segmentams;
- nuolat vykdyti rinkos tyrimus, kad jų pagrindu būtų tobulinami turizmo produktai;
- parengti studiją, kurios tikslas nurodyti gaires, siekiant išlaikyti jaunimą, nes be jo verslo plėtra neįmanoma.

IŠVADOS

Atlikta Mažeikių rajono turizmo ekspertų atsakymų analizė leidžia formuluoti sekančias išvadas:

1. Analizuojant regioninio turizmo plėtrą teoriniu aspektu, galima teigti, kad sparčiai augant šalies ekonomikai, didėjo dėmesys ir turizmo plėtrai, paslaugų ir produktų įvairovei, rinkodarai. Turizmas neišvengiamai veikia ekonominę, gamtinę ir socialinę – kultūrinę regiono aplinką. Būtent todėl, vadovaujantis darnios turizmo plėtros principais, regionui turizmo plėtra gali būti naudinga išsaugant gamtinius išteklius, unikalias vietas, vietos identitetą. Tačiau turizmo produktas ar paslauga nėra būtinausia prekė, tad žmonės šiuo produktu naudojami tik tada, kai yra užtikrinamos pajamos ir kai visuomenės pragyvenimo bei kultūros lygis yra pakankamai aukštas.
2. Analizuojant respondentų teiginius, galima daryti prielaidą, kad būtent turizmo **vizijos ir strategijos trūkumas arba formalus vertinimas Mažeikių rajone** gali lemti tai, kad nėra sistemos, kuri leistų atitinkamai plėtoti šią sritį. Ekspertų atsakymai į klausimą verčia pasvarstyti ne tik apie regioninių turizmo programų žinojimą, bet ir taikymą profesinėje veikloje, bent jau tam, kad nusibrėžti aiškesnes veiklos gaires visiems turizmo institucijų dalyviams, **aiškesnių strateginių nuostatų** veiklos kokybei gerinti įtvirtinimą.
3. Apibendrinus Mažeikių rajono turizmo ekspertų vertinimus, susijusius su strategijų, programų „iš viršaus“ taikymu praktinėje veikloje, galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje pakanka turizmo sektorių reglamentuojančių dokumentų, tačiau yra svarbu ir įgyvendinti jų nuostatas. Kai kurie **dokumentai, pasikeitus ekonominėms sąlygoms, nebeatitinka šiandienos reikalavimų.**
4. Savivaldybės institucijų „atvirumas“ ir „uždarumas“ priklauso nuo daugelio priežasčių, tačiau neabejotina, kad aktyviam bendradarbiavimui didelę įtaką daro institucijos gebėjimas „atsiverti“ išoriniam pasauliui, aktyviai bendradarbiauti su visais partneriais. Tačiau kai kurių ekspertų teigimu, trūksta **glaudesnio bendradarbiavimo tarp viešojo sektoriaus ir verslo partnerių, tarp įvairaus tipo organizacijų.**

5. Atsiranda vis daugiau **neformalių bendradarbiavimo formų**. Reikėtų ypač pabrėžti ekspertų įvardytą savanoriškumo principą, kuris parodo visuomenės brandos laipsnį, kai bendradarbiavimas inicijuojamas ne tik „iš viršaus“, bet ir jungiantis vietos bendruomenėms. Vertinant bendradarbiavimo prielaidas, galima teigti, kad formaliųjų ir neformaliųjų struktūrų sąveika ir plėtra rodo, kad **bendradarbiavimo dalyviai ieško priimtinausių bendradarbiavimo formų ir būdų**, kuriais būtų tenkinamas visų dalyvių poreikis.
6. Tikėtina, kad **vietinio turizmo plėtrai įtakos turi pablogėjusi socialinė- ekonominė situacija**. Tai rodo faktas, kad dėl prastos socialinės infrastruktūros būklės, nepatrauklios gyvenamosios ir investicinės aplinkos, gyventojų ir ypač jaunimo skaičiaus mažėjimo dėl migracijos, didelės bedarbystės Mažeikių rajonas pripažintas problemine teritorija.
7. **Silpnos verslo tradicijos** – sunkiai formuojasi smulkusis verslas; stokojama ekonominio švietimo; nekuriant amatininkystės perdavimo iš karto į kartą, nyksta technologijų autentiškumas, nepuoselėjamos etnokultūrinės tradicijos, kaimo turizmo ir amatų sąveika yra silpna; dėl žinių stokos ir rinkos nestabilumo neužtikrinamos tradicinių amatų gamintojų lygios galimybės dalyvauti rinkoje;
8. Siekiant plėtoti turizmo informaciją ir rinkodarą, 2004 metais pradėjo veikti Mažeikių verslo ir turizmo informacijos centras. Atvejo analizės metodo taikymas ir profesinio patyrimo apibendrinimas leidžia teigti, kad dėl **nepakankamos dirbančiųjų turizmo rinkodaros sektoriuje kvalifikacijos**, turizmo informacijos sklaida Mažeikių rajono savivaldybėje šiuo metu nėra koordinuojama. Turizmo paslaugų teikėjai individualiai pagal finansines galimybes pristato savo produktus bei paslaugas.
9. Apibendrinant ekspertų vertinimą, daroma prielaida, kad didžiausias sunkumas, siekiant įgyvendinti turizmo plėtros planus yra **vangus savivaldybės planavimo skyriaus darbas**, delsimas ruošiant įvairių planavimo projektų dokumentaciją, ko pasėkoje vėluojama pateikti paraiškas finansavimui iš ES struktūrinių ir kitų fondų.
10. Svarbu tai, kad Mažeikių rajono turizmo sektorius **nepilnai išnaudoja savo stiprybes**: gausų ir savitą kultūros paveldo ir gamtos potencialą, mažai urbanizuotą kraštovaizdį, turtingą kultūrinį ir etninį potencialą. Apibendrinant ekspertų vertinimus, galima teigti, kad investicijos į turizmo plėtrą gali atnešti ekonominę naudą, pagerinti Mažeikių miesto ir rajono estetinį įvaizdį, ne tik pritraukti, bet ir paskatinti kartas nuo karto grįžti verslo turistus, konferencijų dalyvius.
11. Mažeikių rajonui, kaip patrauklaus turistinio regiono įvaizdžiui **neigiamą įtaką dėl didelės oro taršos daro Mažeikių naftos perdirbimo įmonė**. Darnaus turizmo plėtrai ypač aktualūs aplinkos būklės rodikliai - oras, vanduo, dirvožemis. Todėl rajono ekologijai Mažeikių rajono savivaldybės administracija skiria pakankamai daug dėmesio: siekiant vertinti ir valdyti oro kokybę, Mažeikių mieste reguliariai atliekama oro užterštumo kontrolė – monitoringas, bei

taikomos kitos veiksmingos taršos mažinimo priemonės - geriausių gamybos būdų ir technologijų diegimas naftos perdirbimo gamykloje bei kitose smulkesnėse įmonėse, tolesnis gatvių rekonstrukcijos ir eismo sureguliuojimas, dviračių takų tinklo plėtra ir rekonstrukcija, gamtinių dujų į miestą atvedimas ir naudojimas.

12. Būdama vienintele Baltijos šalyse, naftos perdirbimo įmonė yra patraukli įvairių šalių investuotojams, tad dažnai sulaukia nemažai užsienio šalių specialistų (verslo turistų), ilgą laiką gyvenančių ir dirbančių Mažeikių rajone. Tačiau nei Mažeikių rajono turizmo ir verslo informacijos centras, nei jokia privati kelionių organizavimo įmonė nesiima organizuoti ekskursijų šalies arba regiono mastu tam, kad supažindinti su vietos kultūra, gamta, paveldo objektais, folkloru, tradicijomis ir liaudies amatais;
13. Lietuvai tapus Šengeno zonos nare, padidėjo keleivių srautas keliu Ežere-Mažeikiai ir Laižuva–Mažeikiai ruože. Mažeikiečiai dažniau vyksta poilsiauti į Latvijos Baltijos pajūrį, renkasi kelionių maršrutus per Rygos jūrų ir oro uostus. Latvijos pramogų verslai kuria gana stiprius Lietuvos turistų traukos centrus (Lido, vandens pramogų parkai ir kt.), kurių analogai mūsų šalyje stipriai nutolę nuo Mažeikių miesto. Latvijos piliečiai į Mažeikius dažniausiai vyksta apsipirkimo tikslais.
14. Išanalizavus respondentų atsakymus į klausimus ir apibendrinus tyrimo rezultatus galima konstatuoti, kad tyrime kelta hipotezė iš dalies pasitvirtino: Mažeikių rajone turizmo plėtros perspektyvos neskatinamos aktualiomis turizmo paslaugų organizavimo ir valdymo priemonėmis. Dauguma ekspertų susiduria su įvairiomis turizmo plėtros problemomis, kurios kyla visų pirma dėl savivaldybės institucijų požiūrio į turizmą, kaip nepatrauklią rajonui sritį. Pagrindinė turizmo ir rinkodaros institucija VšĮ “Turizmo ir verslo informacijos centras“ tik iš dalies atlieka savo funkcijas, t.y. informaciją teikia tik į strategiškai nepatogioje vietoje esantį centrą atvykstantiems interesantams, tačiau pati įstaiga nesiekia užmegzti artimesnės partnerystės su rajono turizmo institucijų atstovais, miesto bendruomene. Tačiau, nepaisant tokios sektoriaus charakteristikos, **turizmo sektorius Mažeikių rajone gyvuoja entuziastų dėka.**

REKOMENDACIJOS

Sėkminga turizmo plėtra Mažeikių rajone priklauso nuo principų, kuriais turėtų būti remiamasi įgyvendinant šias rekomendacijas:

1. Turizmo plėtros problemos gali būti sprendžiamos per turizmo, kaip smulkaus ir vidutinio verslo rūšies, plėtros programas ir investicinius projektus;
2. Parama turizmo plėtrai turi siekti ekonominio efektyvumo.

3. Būtina turizmo plėtrą orientuoti taip, kad šios dienos poreikių patenkinimas nepažeistų esamų gamtinių ir kultūrinių išteklių ir nesumažintų ateinančių kartų rekreacinių poreikių patenkinimo galimybių;
4. Tolygi turizmo plėtra galima nuosekliai vystant turistinių išteklių panaudojimą, nesivaikant vienadienės naudos ir tolygiai išvystant visas potencialiai galimas turizmo plėtros zonas;
5. Bendradarbiavimo ryšių stiprinimas su kaimyninių rajonų savivaldybėmis ir apskričių administracijomis, padidintų visos Žemaitijos turistinį potencialą bei turistinį patrauklumą. Tik problemos, kurios negali būti išspręstos vietoje, vienos savivaldybės lygmenyje, turi būti sprendžiamos aukštesniame, apskrities lygyje;
6. Siekdama sėkmingai plėtoti turizmą Mažeikių rajone, savivaldybė turėtų:
  - užtikrinti visuomenei teisę dalyvauti, rengiant ir priimant sprendimus visais paveldo bei kraštovaizdžio apsaugos klausimais, ginti viešuosius paveldosaugos ir aplinkosaugos interesus;
  - įkurti rajono visuomeninę Turizmo tarybą, kurioje būtų atstovaujami verslo, savivaldos visuomenės, kultūros paveldo, gamtosaugos interesai;
  - skirti biudžeto lėšų kasmet turizmo plėtros priemonėms įgyvendinti;
  - užtikrinti veiklos koordinavimą tarp savivaldybės tarnybų.
7. Mažeikių rajono savivaldybei vietos partneriais turizmo plėtros srityje siūloma laikyti:
  - Viešąją įstaigą „Mažeikių turizmo ir verslo informacijos centras“;
  - apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų teikėjus;
  - laisvalaikio ir pramogų paslaugų teikėjus;
  - Mažeikių turistų klubą, VšĮ „Mažeikių sporto centras“;
  - Ventos regioninio parko direkciją;
  - Telšių, Šiaulių, Klaipėdos, Palangos, Skuodo ir kitas savivaldybes ir jų turizmo informacijos centrus;
  - asociacijas – žvejų draugijas, medžiotojų klubus ir pan.
  - žiniasklaidą.
8. Svarbiausiais turizmo plėtros partneriais užsienyje siūloma laikyti: Latvijos Saldus rajono savivaldybę ir jos turizmo informacijos centrą bei privačius Latvijos kelionių organizatorius. Pasinaudojant INTERREG III paramos programa tikslinga parengti bendrą Mažeikių ir Saldus rajonų turizmo sistemų galimybių studiją „Turizmas be sienų“. Siekiant geriau išnaudoti kaimynystės su Latvija galimybes, tikslinga įrengti pakelės paslaugų kompleksus pasienio ruožuose Ežere–Mažeikiai ir Laižuva–Mažeikiai, numatant turizmo informacinių stendų pastatymą, poilsio aikštelių, maitinimo taškų įrengimą. Tik labai originalių ir ryškių traukos

- objektų, tokių kaip numatomos sporto arenos statyba, kaimo turizmo sodybų atsiradimas Mažeikiuose gali paskatinti užsienio turistų srautų padidėjimą.
9. Kad esamas turizmo potencialas galėtų būti tinkamai pritaikytas turizmo poreikiams, tikslinga parengti ir įgyvendinti Mažeikių rajono kultūros paveldo, gamtos ir sporto turizmo objektų komercializavimo planą: susieti skirtingas turizmo formas, produktus, paslaugas – galbūt skirtingus objektus galėtų jungti bendras kultūrinis kraštovaizdis arba kultūros kelio idėja, sporto renginiai.
  10. Vertėtų apsvarstyti originalias industrinio turizmo plėtojimo galimybes, rengiant ekskursijas ir organizuojant teminius renginius darniojo vystymo bei gamtos saugos klausimais Mažeikių naftos perdirbimo gamykloje.
  11. Skatinti ir visokeriopai vystyti naujovišką turizmo kryptį - geoturizmą, tam, kad padidinti vietinių gyventojų ir turistų ar lankytojų žinias ir susidomėjimą geologija.
  12. Rekomendacijos turizmo paslaugų ir produktų tiekėjams:
    - visų pirma reikia suvokti, kad auga nauja turistų karta ir kultūros paveldas, senieji amatai ir verslai ne taip domina jaunuosius lankytojus; tam, kad sudominti jaunuosius turistus reikia kurti naujoviškas populiarias turizmo koncepcijas;
    - turistai lankomą vietą ir joje gyvenančius žmones ir jos kultūrą turėtų ne tik apžiūrėti, bet ir „pagyventi“ joje; turistui reikia leisti pačiam susirinkti norimas vaistažoles, nulieti žvakę, padaryti dekoratyvinę puokštę;
    - kiekviena karta sukuria savo kultūrą, bet turizmo srities darbuotojai dar nemato jaunosios kartos kultūros potencialo – tai kelia grėsmę išnykti šiandieninėms kultūroms;
    - turizmo paslaugų ir pramogų tiekėjai turėtų geriau pažinti turistus – domėtis ne vien tuo, kiek jų apsilanko, bet ir kokias prasmes jie suteikia vienokiam ar kitokiam objektui; geriau suprasti turistų elgesį, kad geriau tenkinti jų poreikius;
    - rasti būdus, kaip į turizmo objektus įtraukti šiuolaikinio kasdieninio gyvenimo aspektus;
    - organizuojant reklaminę veiklą, į savo kolegas paslaugų teikėjai turi žiūrėti ne kaip į konkurentus, o kaip į partnerius.
  13. Privataus verslo pagrindu įkurti kelionių organizavimo centrą, kurio pagrindinis tikslas būtų organizuoti ekskursijas moksleiviams ir pedagogams, kolektyvams, savaitgalio išvykas į kultūrinius bei sporto renginius kituose Lietuvos miestuose, pažintines keliones rajono gyventojams ir svečiams.

LITERATŪRA

1. Abelkienė, G. (2008). Mažeikių aviacijos sporto klubas tęsia savo veiklą, Būdas žemaičių, Nr. 49. p.5.
2. Atkočiūnienė, V., Rukuižienė, R. Regioninių produktų paklausą formuojantys veiksniai Telšių apskrityje//Lietuvos žemės ūkio universitetas, [žiūrėta 2010-01-05]. Prieiga per internetą: <http://209.85.135.10/search?q=cache:Ui4YCNnuxYJ:www.lzuu.lt/file.doc%3D15760+tu+rizmas+telsiu+regione&hl=lt&ct=clnk&cd=5&gl=lt>
3. Bagdzevičienė, R., Rimas, J., Venckus, A. Regionų ekonomikos plėtros strategija, Kauno technologijos universitetas, Lietuvos regioninių tyrimų institutas.
4. Bagdzevičienė, R. (2001). Regioninės ekonomikos vykdymo prielaidos, Regioninė ekonomika ir plėtra, Kaunas: KU .
5. Baltijos jūros šalys vienijasi kovai dėl turistų (2009). Pranešimas spaudai, [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą:http://www.tourism.lt/aktualijos/detaļiai.php?ID=2819&phrase_id=295578
6. Butrimas, A., Miltenytė, A., Švėrebas, P.(2001). Renavas, Žemaičių praeitis 9. Vilniaus dailės akademijos leidykla. ISBN: 9986-571-71-5.
7. Čiburienė, J., Kavaliauskienė, V., Keršienė, R., Snieška, V. (2005). *Makroekonomika vadovėlis makroekonominių specialybių studentams*, p. 381-382, 672-673. Kaunas: Technologijos.
8. Čiegis, R., Grundey, D., Štremikienė, R.(2005). Darnaus vystymosi strateginis planavimas: municipaliniai aspektai // Verslo ekonomikos ir vadybos katedra, Nr.4, VU.
9. Činčkaitė, J., Belazarienė, G. Klasteriai ir regionų konkurencingumas. Kauno technologijos universitetas.
10. Dapkus, R., (2008). Kaimišųjų regionų investicinio klimato vertinimas //Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, Kauno technologijos universitetas. 2(11), psl. 76-85. ISSN16489098. [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.su.lt/filemanager/download/6244/Dapkus.pdf>
11. Damulienė, A. (2003). Tourism infrastructure in Lithuania: theoretical and practical aspects. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Nr.26. Kaunas: VDU.
12. Europos Sąjungos paramos regioninės paramos aspektas (regioninė dimensija), Vidaus reikalų ministerija, [žiūrėta 2010-01-13]. Prieiga per internetą: <http://www.vrm.lt/nrp/index.php?id=191>
13. Europos regioninės plėtros deklaracija, (1996). Assembly of European Regions (AER). [žiūrėta 2010-03-14]. Prieiga per internetą: http://-www.are-regions-europe.org/PDF/Declaration_RegionalismeDR_LITUANIE.pdf

14. Gaisrytė, A. (2002). Infrastruktūros sąvokos samprata. *Ekonomika ir vadyba: ekonomikos aktualijos*. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga, 2 knyga, p.25. Kaunas: KTU.
15. Gyventojų skaičius Telšių apskrityje 2009 m. sausio 1 d., (2009). *Šiaulių teritorinės statistikos valdyba, Telšių apskrities statistikos poskyris*, Telšiai.
16. Grecevičius, P., Armaitienė, A., Junevičienė, O. (2002). *Turizmas*. Vadovėlis, Kauno kolegijos leidybos centras.
17. Grecevičius, P., Urbonienė, R. (2008). Mažeikių miesto teritorijos bendrasis planas, trečioji dalis – sprendiniai. Klaipėdos universitetas, regioninio planavimo centras.
18. Grundey, D. (2008). Darnaus turizmo valdymas Lietuvoje: svajonė ar realybė? Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas, Vilnius: Technika, t. 14, Nr. 2, p. 118-129.
19. Janulienė, I., Žalienė, I., Žalys, L. (2004). Peculiarities of Lithuania's tourism strategy formation. EBSCO, Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Nr.31, p.79-88, Kaunas:VDU.
20. Juozaitienė, L. (2007), Kaip pradėti verslą Mažeikių rajone, VŠĮ MTVIC, p. 8-10, Mažeikiai.
21. Kadūnas, V., Gudavičius, R., Katinas V. (2001), Mažeikių rajono geocheminis atlasas, , p. 87, Vilnius.
22. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex
23. Keršienė, V. Tiltas - vaiduoklis iškeliauja nebūtin. (2003, liepos 30). Būdas žemaičių, Nr. 89. [žiūrėta 2009-12-22]. Prieiga per internetą: [http://www.mke.lt/Mažeikių geležinkelio stotis](http://www.mke.lt/Mažeikių_geležinkelio_stotis)
24. Kurkime švarią aplinką drauge! Nr.1, (2007), Mažeikių rajono savivaldybės administracija. [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: <http://mazeikiai2.idamas.lt/documents/Periodinis%20leidinys.pdf>
25. Labanauskaitė, D., Jusčius, V. (2001). Turizmo produkto ekonominė samprata ir turinys // Tiltai, priedas, Nr. 10. Transformacijos Rytų Europoje. Klaipėda: KU.
26. Lehtimäki, M. (2009). Kultūros paveldas ir turizmas. Galimybės, poveikis, partnerystė ir valdymas. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Vilnius.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos, susijusios su Lietuvos naryste Europos Sąjungoje, 2007 metų apžvalga, (2008).
28. Lietuvos etnografiniai regionai. [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.travel.lt/turizmas/selectPage.do?docLocator=82EBDD8C290211DA853A746164617373&inlanguage=lt&pathId=182>
29. Lietuva veržiasi į turizmo rinką, [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: http://www.jura.lt/contents/article_lit.php?id_year_issue=200506&id_num=2
30. Malūkienė, A. (2010). Biudžeto trupiniai tenkina ne visus, [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.santarve.lt/article/articleview/14387/1/32/>

31. Mažeikių rajonas, (2003), UAB „Artivija“.
32. Mažeikių rajono savivaldybė, [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: http://www.mazeikiai.lt/go.php/lit/Apie_rajona/153
33. Mažeikių rajono 2008-2013m. strateginis plėtros planas, (2008). Mažeikių rajono savivaldybės administracija, UAB “Sophus“.
34. Mažeikių rajono savivaldybės 2009 - 2011–ųjų metų strateginis veiklos planas, (2008). Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Nr.T1-366.
35. Mažeikių rajono savivaldybės – probleminės teritorijos plėtros 2008- 2010 metų programa, (2008). Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nr.1160.
36. Mažeikių rajono savivaldybės administracijos aplinkos apsaugos, asmens ir visuomenės sveikatos skyriaus 2008 metų veiklos ataskaita
37. Mažeikių krašto enciklopedija, [žiūrėta 2010-02-01]. Prieiga per internetą: http://www.mke.lt/Storaji_egl%C4%97
38. “Mažeikių naftos“ talkininkai Renavo dvare pasodino unikalių medelių, 2009-04-30 <http://www.orlenlietuva.lt/lt/main/news/news?id=106242>
39. Merkys, G., Vaitkevičius, S., Urbonaitė-Šlyžiuvienė, D. (2004). Užsakomųjų tyrimų ataskaitos rengimas: Švietimo ir mokslo ministerijos tyrėjams. Švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius – Kaunas. [žiūrėta 2009-12-20]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/SMM_Rekomendacijos_tyrejamis_050110.doc
40. Milašienė, A., Zaliapūgienė, B. (2008). Šengeno zonos įtaka turizmo srautams Lietuvoje// Inovacijos turizmo versle ir moksle, Verslo ir technologijų kolegija, ISBN 978-9986-31, Klaipėda.
41. Mažeikių rajono savivaldybės sporto tarybos nuostatai, (2008). Mažeikių rajono savivaldybės administracija, įs. Nr. A1 – 1579.
42. 2006-2008 metų Mažeikių rajono kultūros paveldo, kultūros vertybių apsaugos programa, Mažeikių rajono savivaldybės kultūros skyrius.
43. Meškelevičienė, L. (2003). Europos tyrimų ir bendradarbiavimo programos Eure-ka projektas Mseum onlain catalogue Baltijos valstybėse, „Lietuvos muziejai“, Nr.4., [žiūrėta 2009-11-15]. Prieiga per internetą: http://www.museums.lt/Zurnalas/L_Meskelevicienes_Lt.htm.
44. Nagrinėjamų regionų kultūros ir turizmo situacijos analizė: problemos, ekspertinės įžvalgos ir vizija, Galimybių studijos rezultatai, 2 dalis
45. Nausėda, A., Tamošiūnas, T. (2007). Šiaulių apskrities proveržio iš Hinterlando į Worderlandą prielaidos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos, 2007*. 2(9).164-174.
46. Paulauskas, S. (2004), Mažeikių rajono turizmo plėtros galimybių studija. Mokslinis triamasis darbas, Klaipėda

47. Pasiliauskas, M. (2010). "Eksportuojanti Lietuva" su 24 mlj. litų gelbės eksportą ir smulkuji verslą. [žiūrėta 2010-04-27]. Prieiga per internetą: <http://www.alfa.lt/straipsnis/10311620>
48. Ramanauskienė, J., Gargasas, A. (2007). Kokybės aktualumas kaimo turizmo verslo vadyboje. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai, Nr. 10 (3). Akademija: LŽŪU leidybos centras.
49. Ruževičius, J. (2007). Kokybės vadybos metodai ir modeliai. Vilnius: Vilniaus universitetas.
50. Ruževičius, J., Tausojamojo turizmo plėtros problemos. Vilnius: Vilniaus universitetas, [žiūrėta 2010-03-24]. Prieiga per internetą: http://www.ttvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl_teis_akt_t1/1210.pdf
51. Sharpley, R. J. (1997). Rural Tourism: An Introduction. Oxford.
52. Simanavičienė, Ž., Klijonienė, A. (2004). Regioninės politikos įgyvendinimo vertinimas Europos Sąjungos kontekstu. *Ekonomika* 67 (2). Kaunas: Technologija.
53. Stankus, V. (2009). Sporto centras pasiryžęs pagyvinti Mažeikių gyvenimą // *Santarvė*, Nr. ? <http://www.santarve.lt/article/view/8576/1/>
54. Stankus, V. (2009). Prastai saugomos kultūros vertybės sudomino vagis // *Santarvė*. Gruodžio 5., Nr. 138., psl. 1, 3.
55. Statistikos departamento duomenys, [žiūrėta 2010-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1269>
56. Sustainable tourism as a factor of cohesion among European regions / European Union. Committee of the Regions. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, (2006). Psl. 241, ISBN 92-895-0378-5
57. Suslavičienė, A., Malinauskienė, G., (Red.). (2007). Lietuvos ekonomika ir visuomenė. VšĮ "Įvaizdžio formavimo centras", UAB "Vilniaus pranešimai", psl.296, Vilnius.
58. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas (2007), Mažeikių rajono agentūros 2007 metų veiklos ataskaita, Mažeikių rajono savivaldybės administracija. Periodinis leidinys Nr.3.
59. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamentas, 2007. Aplinkos oro kokybės valdymas. [žiūrėta 2010-03-03]. Prieiga per internetą : <http://srd.am.lt/VI/index.php#a/502>
60. Šiaulių regiono 2007-2013 metų plėtros planas, (2007). Šiauliai
61. Tamošiūnas, T. (2004). Šiaulių regiono plėtros tendencijos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 4.
62. Telšių apskrities teritorijos bendrasis (generalinis) planas, (2007). Teritorijos vystymo koncepcija, 2 tomas, Telšių apskrities viršinininko administracija, UAB „Urbanistika“.
63. Telšių apskrities viršinininko 2009 metų veiklos ataskaita.

64. Turizmo plėtros planavimo dokumentų, programų, galimybių studijų rengimo ir jų įgyvendinimo stebėsenos metodinės rekomendacijos, (2006). Valstybinis turizmo departamentas Nr. V-94, Vilnius
65. Turizmo sektorių reglamentuojantys teisės aktai (2004). Valstybinis turizmo departamentas prie ūkio ministerijos. Vilnius: Seimo leidykla, Valstybės žinios.
66. Turizmo planavimas (2007), Metodinės rekomendacijos // Regionų ir savivaldybių turizmo plėtros planavimo dokumentų, programų, galimybių studijų rengimas, jų įgyvendinimas ir stebėjimas. Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos, Vilnius
67. Vaičiulienė, A. (2010). Gyvenimo kokybė pagerės keturių Mažeikių rajono miestelių gyventojams. [žiūrėta 2010-03-11]. Prieiga per internetą: <http://www.infomazeikiai.lt/index.php/mazeikiu-naujienos/miesto-ir-rajono-naujienos/5647-gyvenimo-kokybe-pageres-keturiu-mazeikiu-rajono-miesteliu-gyventojams->
68. Vaitekūnas, S. (2001). Lietuvos regionų problema Europos Sąjungos kontekste. *Regionų plėtra*.
69. Valackienė, A., Mikėnė, S. (2008). Sociologinis tyrimas. – Kaunas.
70. Valančiauskaitė, V., Končiūtė, V. (2002) Kaimo turizmo rinkodaros aspektai // Tiltai: KU mokslo darbai, Nr. 3. ,Klaipėda. p. 76 – 77.
71. Vietos plėtros 2008 – 2014 m.m. strategija, (2008). Šiaurės Vakarų Lietuvos vietos veiklos grupė, Mažeikiai.
72. Užpelkis, M. (2006). Lietuvos dvarų panaudojimas turizmui. [žiūrėta 2009-11-15]. Prieiga per internetą: <http://www.kultur.lt/?id=1270>
73. Žalienė, I., Sabaliauskaitė, A.(2002). Pasaulio ir Lietuvos turizmo raida. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
74. Žilinskas, V., Ligeikienė, A.(2007). Turizmo strategijos formavimo modelis // Ekonomika ir vadyba. Kaunas: Technologija, Nr. 1(8), p. 305–311.
75. Žilinskas, V. J., Ligeikienė, R., Petravičienė, L. (2007). Turizmo strategijos formavimo modelis Lietuvoje // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. E. Galvanausko tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga. Nr.7., Šiauliai: VšĮ ŠU.
76. Žemulis, F. (2008). Kur gyventi kenksmingiausia? // Lietuvos žinios. 2008-10-18 .
77. Žilinskas, V.J., Petravičienė, L. (2007). Turizmo verslas: plėtros conceptualizacija ir tendencijos Lietuvoje. Ekonomika ir vadyba: tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga, p.954-955. Kaunas: KTU.
78. Lietuva, [žiūrėta 2010-03- 25]. Prieiga per internetą: <http://www.travel.lt/index.php/zemaitija/3999>
79. 2007-2013 metų sanglaudos skatinimo veiksmų programa

80. Mažeikių rajono savivaldybės administracijos projektų valdymo skyriaus nuostatai, (2008).
Mažeikių rajono savivaldybės administracija, įs. Nr.A1-1662

Teisinė dokumentacija

1. Nacionalinė turizmo plėtros 2007-2010m. programa , (2007). Nr. 944, Vilnius;
2. LR ūkio ilgalaikės plėtros strategija 2015 metams (2002). Žin., Nr. 35-1271, Vilnius;
3. Turizmo plėtros strategija iki 2015 metų(2002). Nr. 17-505, Vilnius;
4. Lietuvos 2004–2006 m. bendrasis programavimo dokumentas (2004).Žin., Nr. 123-4486;
5. Lietuvos 2007–2013 m. bendrasis programavimo dokumentas, Vilnius;
6. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, (2003). Nr. 1160, Vilnius;
7. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, (2004).Žin., Nr. 153-5571, Vilnius;
8. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, (2004).Žin., Nr. 153-5571, Vilnius;
9. Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymas, (2001). Nr. 108-3902, Vilnius;
10. Žemaitijos Nacionalinio Parko apsaugos reglamentas (2002). Nr. 87-3756, Vilnius;
11. Specialiosios miško ir žemės naudojimo sąlygos (1992). Nr.343, Vilnius;
12. Tautinio paveldo produktų įstatymas, (2007). Nr. X-1207, Vilnius;
13. Nacionalinė turizmo plėtros 2007-2010m. programa, (2006). Galimybių studija, Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos, Vilnius;
14. Dėl Nacionalinės turizmo plėtros 2007-2013 metų programos patvirtinimo, (2007). Žin., Nr. 97-3939, Vilnius;
15. Dėl kultūros paveldo departamento 2010 metų paveldosaugos programų projekto, (2010). Nr. S-1(155), Vilnius;
16. Dėl Ventos regioninio parko tvarkymo plano patvirtinimo, (2009). LR Aplinkos ministro įs. Nr. DI-330, Vilnius;
17. Lietuvos ūkio (ekonomikos) iki 2015 metų ilgalaikė strategija, (2002). LR ūkio ministerija, Lietuvos mokslų akademija, Vilnius;
18. Lietuvos ekonomikos plėtros iki 2020 metų ilgalaikė strategija, (2007). Mokslinis tyrimo darbas, LR ūkio ministerija, p.18, Vilnius;
19. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas, (2004). Nr. IX-2452, Vilnius;
20. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, (2008). Nr. X-1682, Vilnius;

21. Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės programos, (2006). Lietuvos Respublikos Seimas, Nr. X-767, Vilnius;
22. Europos Kraštovaizdžio konvencija (2002). Žin., Nr. 104-4621, Vilnius;
23. Lietuvos Respublikos Aplinkos monitoringo įstatymas, (1997). Žin. Nr. 112-2824, Vilnius;
24. Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas (1998). Žin., Nr. 32-852, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=260081
25. Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymo pakeitimo įstatymas (2002) Žin., Nr. 123-5507, [žiūrėta 2009-11-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=197451
26. Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas 2004-2006m., Vilnius.

PRIEDAI

1 priedas

Gerbiamas respondente,

Siekiant detaliai išanalizuoti Mažeikių rajono turizmo sektorių ir įvertinti jo situaciją, atliekama ekspertinė turizmo specialistų apklausa. Prašau Jūsų atsakyti į šioje anketoje pateiktus klausimus. Gauti duomenys bus panaudoti baigiamajame diplominiame darbe „Regioninio turizmo situacija ir perspektyvos: Mažeikių rajono pavyzdžiu“. Tyrimo rezultatai bus analizuojami tik apibendrinta forma.

Šią anketą sudarė ir apklausą atlieka ŠU Socialinių mokslų fakulteto studentė Irena Rynkevičienė.

I. Mažeikių rajono turizmo situacija

1. Kaip Jūs vertinate bendrą Mažeikių rajono turizmo įvaizdį Lietuvos mastu?	Labai gerai	Gana gerai	Patenk inamai	Gana bloga	Labai blogai
2. Kokiomis priemonėmis ar būdais Jūsų vadovaujama įstaiga/org. prisideda prie turizmo įvaizdžio formavimo Mažeikių rajone?					
3. Kokios viešojo sektoriaus patvirtintos strategijos ar programos yra naudingai pritaikomos jūsų įmonės veikloje?					
4. Ar, rengdami savo įmonės veiklos planus ir programas, atsižvelgiate į rajono savivaldybės/apskritis ilgalaikius turizmo sektoriaus plėtros planus? Atsakymą pažymėkite ir pakomentuokite. Taip					

Ne
5. Kokias konkrečias priemones naudojate turistus sudominti ir pritraukti?
_____
_____
6. Kaip tos priemonės pasiteisina ?
_____
_____
_____
_____
_____
_____

II. Bendradarbiavimas ir rinkodara

1. Kaip Jūsų vadovaujama institucija bendradarbiauja su kitomis rajono/apskritis/šalies /užsienio turizmo institucijomis? Pateikite pavyzdžių.
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
2. Kaip Jūsų įstaiga/organizacija bendradarbiauja turizmo srityje su rajono verslininkais? Pateikite pavyzdžių.
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

3. Kur ir kokios gaunate informacijos apie kitų Mažeikių rajono turizmo paslaugas ir produktus teikiančių įmonių veiklą?
4. Kokių būdu ir kokią informaciją apie savo įmonės veiklą pateikiate Jūs patys?
5. Kokioms turistų grupėms patrauklios Jūsų teikiamos paslaugos/produktai?
6. Ar naudojate įvairiais ES fondais bei kitomis galimybėmis gauti paramą?

III. Turizmo produktai/paslaugos ir infrastruktūra

1. Jūsų nuomone, kokie turizmo produktai/ paslaugos šiuo metu rajone populiarūs?
2. Kokių turizmo paslaugų/ produktų, Jūsų manymu, trūksta?

3. Kokios galimybės rajone patogiai ir lengvai pasiekti turizmo objektus/ paslauga?
4. Jūsų nuomonė apie rajono turizmo infrastruktūrą?

IV. Rajono turizmo plėtros perspektyvos

1. Kokių turizmo formų, Jūsų manymu, trūksta turiningam ir saugiam poilsiui Mažeikių rajone?
2. Kokia papildoma Jūsų įmonės veikla galėtų pritraukti turistus?
3. Su kokiais sunkumais susiduriate, norėdami įgyvendinti plėtros planus?

Jūsų pasiūlymai ,rekomendacijos

Ačiū už dalyvavimą☺

2009 m. Ventos regioninio parko ekskursijos

Eil. Nr.	Data	Iš kur atvyko	Lankytojų skč.	Grupės vadovo pavardė	Kas pravedė ekskursiją	Pastabos
1.	03.27	Kivylių pagr. mokykla	32		A. Almanis	Papartynė, Papilė, Akmenė
2.	04.23	Kivylių pagr. mokykla	15		A. Almanis	Viekšniai ir apylinkės
3.	04.30	Mažeikių skautai	4		A. Almanis	Viekšniai
4.		Kanados geologijos profesorius	3	J. Satkūnas		
5.	06.15	Kuršėnų meno mokykla	15		A. Almanis	Papilė, Šiaudinė
6.		Norvegijos Oslo apskrities aplinkosaugininkai	20	J. Satkūnas		
7.	06.16	Mažeikių Pavasario vid. m. jaunieji ekologai	35	J. Jokubauskienė	R. Kažukauskas	Viekšniai
8.	06.17	Mažeikių Gabijos gimnazija	35	P. Bugnevičienė	R. Kažukauskas	Gyvoliai, Santekliai
9.	06.17	Vilniaus universiteto ir geografijos fakulteto studentai	36		R. Kažukauskas	Papilė, Jurakalnis
10.	06.26	Užlieknės pagrindinė m.	46	E. Keršnauskienė		Papilė, Jurakalnis, Papartynė
11.	07.02	Virvytės stovykla	12	M. Almanis	A. Almanis	Viekšniai
12.	07	Rumunijos folklorinio ansamblio nariai, „Saulės žiedo“ festivalio dalyviai	30		A. Almanis	Papilė, Jurakalnis
13.	07	Ventos senjorai	10	D. Adomauskienė	A. Almanis	Papilė, Rekčiai, Augustaičiai, Papartynė, Šiaudinė, Paragiai, Ramoniškės, Gyvoliai, Viekšniai
14.	07	Stovyklos „Žolinčių akademija“ nariai	50		A. Almanis	„Santeklių“ poilsiavietė
15.	09	Salantų gimnazija	17		A. Almanis	Papilė
16.	09.26	Vokietijos Bochoito gimnazijos ir Naujosios Akmenės Ramučių gimnazijos moksleiviai ir mokytojai	40	R. Altukavičienė	A. Almanis	Augustaičiai – Venta (baidarių žygis)
17.	09.26	Latvijos geologai	16	U. Nulle	A. Almanis	Papilė, Šaltiškiai, Virvytė
18.	10.27	Skuodo rajono geografijos	20	Virginijus	A. Almanis	Papilė, Jurakalnis, Papartynė, Šiaudinė,

		mokytojai				Paragiai, Svirkančiai, Žibikai
19.		Bubių mokyklos mokytojai	15		A. Almanis	Viekšniai
20.	11.09	Čekija, Haviržovo miesto savivaldybės atstovai	6	Rūta	A. Almanis	Viekšniai, Gyvoliai
IŠ VISO			441			

2008 m. Ventos regioninio parko direkcijos ekskursijos

Eil. Nr.	Data	Iš kur atvyko	Lankytojų skč.	Grupės vadovo pavardė	Kas pravedė ekskursiją	Pastabos
1.	05.19	Mažosios Lietuvos istorijos muziejus, Klaipėda	15	Jonas Genys	A. Almanis	Viekšniai
2.	05.23	Madonos mokykla, Latvija	30		A. Almanis	Rekčiai, Papartynė, Papilė, Akmenė
3.	06	Šiauliai	8		A. Nicius	Papilė
4.	06.07	Tauragės mokesčių inspekcija	18		R. Kažukauskas	Viekšniai, Santekliai
5.	06.06	Italijos folklorinis ansamblis	8		A. Nicius	Viekšniai
6.	06.06	Lietuvos geologijos ir geografijos institutas	2	G. Skridlaitė, V. Baltrūnas	A. Almanis	Papilė, Papartynė
7.	06.06	Akmenės gimnazija	10		A. Almanis	Papilė, Papartynė
8.	06.06	Papilės S. Daukanto vid. mokykla	10	G. Bičiušienė	A. Almanis	Papilė, Papartynė
9.	06.17	Mažeikių „Pavasario“ gimnazija	35		J. Balvočiūtė	Gyvoliai. Gudai, Pavirvytė
10.	06.18	Salantų ir Kartenos mokyklų delegacijos	18		A. Almanis	Viekšniai, Gyvoliai, Gudai, Pavirvytė
11.	06.19	S. Čirpus ir A.L. Čirpus	2	S. Čirpus	A. Almanis	Viekšniai, Pavirvytės, Gyvoliai
12.	06.20	NVO „Jaunimo apskritis stalias“	22	E. Rupkus	A. Almanis	Viekšniai
13.	07.07	Rašinių konkurso „Ventos sakmės“ ir fotografijos konkurso „Žmogus gamtoje“ dalyviai	24	A. Almanis	A. Almanis	Žygis baidarėmis – Ventos miestas – Santeklių poilsiavietė
14.	07.08	Lietuvos radijo žurnalistai ir „Trimito“ orkestro muzikantai	6	G. Statinis	A. Nicius	Viekšniai
15.	07.28	Mažeikių rajono	3	Z. Kristutis	A. Nicius	Viekšniai, Pavirvytės, Skleipiai, Ramoniškė,

		savivaldybė				Gyvoliai,
16.	07.28	Mažeikių kepykla „Piropas“	24		A. Almanis	Papilė, Augustaičiai
17.	07.29	Europos Savanorių tarnybos savanoriai (Lietuva, Rusija, Vokietija, Slovakija, Čekija)	5		A. Almanis	Viekšniai, Papilė, Augustaičiai
18.	08.12	Jaunųjų gamtininkų centras	45		A. Almanis	Virvytės stovykloje, Virvytės pakrantės, žygis pėsčiomis
19.	08.12	Meno arka	38		A. Almanis	„Virvytė“ – Viekšniai, po Viekšnius - pėsčiomis
20.	09.19	Mažeikių ir Vilniaus miškininkai	6		R. Kažukauskas	Viekšniai
21.	09.26	Šiaulių regiono aplinkos departamento miškininkai	30		R. Kažukauskas	Papilė, Šaltiškių karjeras
22.	09.22	Joniškio jaunimo ir suaugusiųjų mokykla	44		R. Kažukauskas, A. Almanis	Gyvoliai, Papilė
23.	09.27	Šiaulių apskrities socialiniai darbuotojai	50		A. Almanis	Padvarėlių slėnis – Gudų malūnas - Gyvoliai
24.	10.17	Papilės ir Kairiškių moksleiviai	15	G. Bičiūšienė	A. Almanis	Šaltiškių karjeras
25.	10.18	Papilės jaunųjų geologų būrelis „Jurakalnis“	10	G. Bičiūšienė	A. Almanis	Avižlio atragis, Purvių atodanga, Svirkančių atodanga, Meilės akmuo
26.	10.24	Klaipėdos rajono geografijos mokytojai	16		R. Kažukauskas	Šaltiškių karjeras, Papilė, Virvytė
27.	10.28	Akmenės rajono istorijos mokytojai	10	A. Makselienė	A. Nicius	Viekšniai, Svirkančiai, Pavirvytės, Gudai, Santekliai
28.	10.29	Dabikinės mokyklos mokytojai	12		A. Almanis	Viekšniai, Juodasis akmuo, Svirkančių atodanga, Gudai, Santekliai
Iš viso 516						

2007 m. Ventos regioninio parko direkcijos ekskursijos

Eil. Nr.	Data	Iš kur atvyko	Lankytojų skč.	Grupės vadovo pavardė	Kas pravedė ekskursiją	Pastabos
1.	04 23	Kairiškių pagr. mokykla	14		A. Almanis	Viekšniai
2.	04 23	Vokietijos „Maltos“ ordinas	8	Helena Daugmaudienė		Papilė
3.	05 16	Akmenės gimnazija	15	Danutė Čiapaitė		Viekšniai, Gudai, Papilė
4.	05 26	VST Akmenės ir Panevėžio darbuotojai	10			Papartynė, Papilė

5.	05 28	Klaipėdos universiteto turizmo ir rekreacijos studentai	40	Eglė Gorbunovaitė		Viekšniai
6.	06 04	Daubiškių pagr. mokykla	45			Papartynė, Papilė
7.	06 06	„Gabijos“ gimnazijos ir „Pavasario“ m-kla	40	Jurgita	A. Nicius	Santeklių poilsiavietė
8.	06 07	Krakių pagr. m-kla	41	Audronė Salominienė	A. Almanis	Juodeikių pušynas
9.	06 11	Kapėnų pagr. m.	11	Birutė Marčiauskienė		Padvarėliai, Akmenė, Paprtynė, Augustaičiai, Papilė
10.	06 13	Ventos muzikos m.	45	M. Voronovienė		Gyvolių piliakalnis
11.	06 18	Akmenės gimnazijos folkloro būrelis „Žiogeliai“	18	Nijolė Jablonskienė		Papartynė, Rekčiai, Papilė
12.	06 18	Akmenės gimn. užsienio kalbų stovykla	14	Vida Tupikienė		Papartynė, Rekčiai, Papilė
13.	06 19	Šiaulių „Lieporių“ gimn. mokytojai	50	Loreta Tamulaitienė	R. Kažukauskas	Rekčiai, Gyvoliai, Ramoniškė, Šiaudinė, Šiurkiškės, Papilė
14.	06 21	Šiaulių moksleivių namai	140	B. Baškiene	A. Almanis	Papartynė, Papilė
15.	07 01	Naujosios Akmenės muzikos mokykla, stovykla „Mano Venta“	14	Rita Almanis		Papilė, Papartynė, Šiaudinė, Paragiai
16.	07 04	Naujosios Akmenės muzikos mokykla, stovykla „Mano Venta“	14	Rita Almanis		Viekšniai
17.	07 13	Draugijos „Lietuvai pagražinti“ projektas, lietuvių ir latvių vaikai	20		A. Almanis	Paprtynė, Papilė
18.	07 16	Mažeikių jaunieji policijos rėmėjai	8	R. Štombergaitė		Viekšniai, Gudai, Gyvoliai
19.	08 11	Miškininkų 1974 m. laida (LŽŪA)	26	S. Kekys	R. Kažukauskas	Papilė, Jurakalnis
20.	08 19	Joniškio žemaičių draugija, Klaipėdos universiteto studentai, Punsko (Lenkija) liaudies teatras	39		A. Almanis	Papilė
21.	09 22	Mažeikių M. Račkausko gimnazija	17	R. Meldaikienė	R. Kažukauskas	Papartynė, Jurakalnis, Papilė, Santekliai
22.	09 25	Kivylių pagr. m.	26	Grażina Vozbinienė	A. Almanis	Papartynė, Papilė
23.	10 02	Akmenės gimnazija	17			Viekšniai, Papilė
24.	10 04	Gudų prad. m.	6	Ona Noreikienė	A. Almanis	Viekšniai
25.	10 09	Klaipėdos universitetas	15	M. Eidukavičienė	R. Kažukauskas	Gyvoliai, Santekliai

26.	10 13	Vilniaus jaunieji turistai	45	Ingrida Jankevičiūtė	A. Almanis	Papilė, Akmenė
27.	10 18	Akmenės gimnazija	18	I. Kopeikinienė	A. Almanis	Viekšniai
28.	10 27	Vilniaus jaunieji turistai	50	Ingrida Jankevičiūtė	A. Almanis	Papilė, Papartynė
29.	10 30	Akmenės ir Skuodo rajonų tikybos mokytojai	25	Gražina Vozbinienė	A. Almanis	Papilė, Jurakalnis, Papartynė
IŠ VISO 2007 M.			831			

PROJEKTO „LIETUVOS TURIZMO TRAUKOS VIETOVĖ 2010. DARNUSIS VANDENS TURIZMAS“

PARAIŠKA

1. Teikiamo projekto duomenys:

- 1.1. Projekto pavadinimas. **PLAUK VENTOS UPE**
- 1.2. Projekto teikėjas – Ventos regioninio parko direkcija.

2. Informacija apie turizmo traukos vietovę

- 2.1. Vandens turistinėms veikloms naudojami gamtos resursai, jų išskirtinumas.

Vandens turizmas Ventos regioninio parko teritorijoje yra vykdomas Ventos upėje (visame parko teritorijoje esančiame ruože), taip pat Virvytės ir Dabikinės upėse (Ventos intakai).

- 2.2. Vidutinis lankytojų / vandens turistų skaičius sezono ir ne sezono metu.

Tokie duomenys neskaičiuojami, upės apkrova – mažesnė nei vidutinė.

3. Turizmo veiklos administravimas vietovėje

3.1. Kas administruoja turizmo veiklą vietovėje. Akmenės verslo ir turizmo centras, 4 darbuotojai.

3.2. Kaip finansuojamos turistinės veiklos. Ventos RPD teritorijoje yra įvykdyti ir vykdomi šie turistinę veiklą vystantys projektai:

- „Pavirvytės atokvėpio vieta“, Mažeikių rajono sav. - 5 656 Lt;
- „Jurakalnio istorinis -geologinis- pažintinis takas“, Akmenės rajono sav. - 22 000 Lt;
- „Ventos regioninio parko autoturizmo trasa“, Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo lėšos - 703 110 Lt;
- Juros periodo atodangos sutvarkymas Papilėje; Europos struktūriniai fondai – 100 000 Lt, Akmenės raj. savivaldybė – 20 000 Lt;
- Pažintinis takas iki Juros periodo atodangos; Aplinkos apsaugos rėmimo programa – 35 000 Lt;
- Gyvolių piliakalnio sutvarkymas (bus baigta 2010 m.), Mažeikių raj. savivaldybė – 60 000 Lt, Kultūros ministerija – 140 000 Lt;
- Pažintinis bokštas Ventos ir Virvytės upių santakoje, Mažeikių rajono sav. - 18 000 Lt;
- Parama verslo, susijusio su turizmo plėtra, kūrimui (UAB „Ventos baidarių centras“ pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonę „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ gavo paramą iš ES lėšų baidarių įsigijimui ir pan. – 65 500 Lt).

Projektų tęstinumas užtikrinamas, kreipiantis į savivaldybes ir užsitikrinant finansavimą įrengtų objektų priežiūrai.

3.3. Ar vykdoma vieša-privati partnerystė. Privatūs vandens turizmo paslaugų teikėjai:

- Aloyzo Jarošaičio įmonė "Malorija" (Užventės kaimas, Mažeikių rajonas),
- UAB „Ventos baidarių centras“ (Venta, Akmenės rajonas),
- IĮ Jono Stankaus baidarių nuoma (Papilė, Akmenės rajonas).

Bendradarbiavimas su viešaisiais turizmo veiklos administratoriais vyksta pakankamai gerai, dalijamasi informacija, dalyvaujama bendruose renginiuose (pvz., Ventos RPD organizuotame fotografijos konkurse Ventos baidarių centras dalyvavo kaip rėmėjas, įsteigęs prizą konkurso laimėtojams – nemokmą plaukiojimą Ventos upėje).

3.4. Kaip vykdomas bendradarbiavimas su vietos savivaldybės ir/ar apskrities administracija, saugomos teritorijos administracija (jei ji nėra projekto teikėjas). Vykdoma gerai. Rašomi bendri projektai (pvz., VSTT projektas „Išsaugokime vertybes veikdami kartu“) ir kt.

3.5. Ar turizmo veikloms vystyti buvo naudojama Europos Sąjungos finansinė parama, kokie projektai, jų vertė? UAB „Ventos baidarių centras“ teikė paraišką pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonę „Parama verslo kūrimui ir plėtrai“ ir gavo paramą iš ES lėšų. Buvo apdovanoti Žemės ūkio ministro raštu, kaip pirmieji įgyvendinę projektą pagal šią priemonę.

4. Teikiamo projekto aprašymas. *Išsamiai aprašykite teikiamas vandens turizmo paslaugas ir vykdomas veiklas pagal žemiau išvardintus punktus:*

4.1. Teikiamos vandens turizmo paslaugos:

- siūlomų vandens turizmo veiklų ir paslaugų rūšys jų išskirtinumas (esami vandens turizmo maršrutai, kt.).

Vandens turizmo maršrutai:

- Ventos upėje – Rekčiai (Šiaulių raj.) – Papilė;
- Papilė – Vieکشniai;
- Virvytės upėje – Balsiai – Vieکشniai;
- Dabikinės upėje – Akmenė – Virvytės poilsio bazė.
- Siūlomos paslaugos:
- Baidarių nuoma,
- nuvežimas į pasirinktą vietą ir parvežimas,
- dviviečių ir keturviečių palapinių, miegmaišius bei kito inventoriaus nuoma,
- specialios vaikiškos kėdutės.
- - vandens turistams siūlomi aplankyti istoriniai, gamtos ir kultūros paveldo objektai:
- Rekčių piliakalnis (Kuršėnų seniūnija, Šiaulių rajonas),
- Papartynės vandens malūnas (Rudikių kaimas, Akmenės raj.),
- Papartynės dirbtinė Juros periodo atodanga (Rudikių kaimas, Akmenės raj.),
- Augustaičių vandens malūnas (Augustaičių kaimas, Akmenės raj.),
- Juros periodo atodanga (Papilė, Akmenės raj.),
- Jurakalnis (Papilė, Akmenės raj.),
- Penkiolikakamienė liepa (Papilė, Akmenės raj.),
- Simono Daukanto muziejus, paminklas ir kapas (Papilė, Akmenės raj.),
- Avžlio atragis (Avžlių kaimas, Akmenės raj.),
- Dešimtkamienė liepa (Uogiškių kaimas, Akmenės raj.),
- Purvių tarpledynmečio atodanga (Purvių kaimas, Akmenės raj.),
- Vieکشnių vandens malūnas (Vieکشniai, Mažeikių raj.),
- Biržiškų šeimos paminklas ir namas – muziejus (Vieکشniai, Mažeikių raj.),
- Vaistinė – muziejus (Vieکشniai, Mažeikių raj.),
- Aviacijos muziejus (Vieکشniai, Mažeikių raj.),
- Gudų vandens malūnas (Gudų kaimas, Mažeikių raj.),
- Svirkančių tarpledynmečio atodanga (Svirkančių kaimas, Mažeikių raj.),
- Gyvolių piliakalnis (Gyvolių kaimas, Mažeikių raj.),
- Jadvygos Balvočiūtės ekologinis žolių ūkis (Gyvolių kaimas, Mažeikių raj.),
- Santeklių poilsio vieta (Santeklių kaimas, Mažeikių raj.),
- Akmenės gamtos ir kultūros parkas (Akmenė).

- vykdomi ir numatomi projektai, plėtojantys vietovės vandens turizmo potencialą.
Nėra.

4.2. Turistinės veiklos kompleksiskumas:

- siūlomi kitų rūšių turizmo produktai, jų įvairovė, periodiškumas.

- Žirgų turizmas Augustaičių vandens malūne (Papilės seniūnija, Akmenės raj.) – visus metus, išskyrus žiemą;
- Ekskursijos lankytojams (pravedamos Akmenės ir Mažeikių TVC, Kamanų gamtiniame valstybiniame rezervate ir Ventos regioniniame parke) – visus metus;
- kaimo turizmo sodybos (Viliošių kaimas, Akmenės raj., A. Martišiaus kaimo turizmo sodyba, Papilė, Akmenės raj.) – visus metus;
- aviacijos turizmas (Akmenės aviacijos klube); šiltuoju metų laiku;
- Jadvygos Balvočiūtės ekologinis žolių ūkis (Gyvolių kaimas, Mažeikių raj.) – visus metus;
- pirtis (galima su nakvyne) ir mediniu vandens kubilu – visus metus.

- - sezoniškumą mažinančios turizmo paslaugos (organizuojami renginiai pritraukiantys turistus, kt.):
- Didžiosios Ventos regioninio parko Užgavėnės,
- Joninės,
- Amatų šventė Vieکشniuose,
- Ventos miesto diena.
- kt.

- turistinės veiklos tikslinė paskirtis (siūloma veikla skirta įvairių ar atskirų interesų ir amžiaus žmonių grupėms, kt.). Gali būti surinktos grupės pagal amžių ar kitos tikslinės grupės, yra vaikams skirtos specialios kėdutės baidarėse.

4.3. Darnaus turizmo plėtojimas vietovėje (ekonominiu, gamtosauginiu, socialiniu, kultūriniu aspektais).

5. *Teikiamos paslaugos, infrastruktūra*

Vandens turizmui naudojama viešoji infrastruktūra, jos ypatumai ir kokybės standartai.

- Privažiavimas maršruto vietose yra geras, kai kuriose vietose – lauko keliukai, po lietaus sunkiau privažiuoti.
- Informaciniai stendų įrengta kol kas nepakankamai, bet 2010 m. numatoma Ventos regioniniame parke įrengti lauko informacijos sistemą.
- Visame maršrute yra šios aikštelės: Papartynės vandens malūne – dvi poilsio aikštelės, pavėsinės, laužavietė; Augustaičių vandens malūne – atokvėpio aikštelė, laužavietė, lauko tualetas; ties Juros periodo atodanga Papilėje – apžvalgos aikštelė; ties Jurakalniu Papilėje – priepilauka baidarėms, apžvalgos bokštas, ties Santeklių poilsia vietoje Virvytės upėje – rekreacinis kompleksas (pavėsinės, laužavietės, sūpynės ir kitos pramogos vaikams, paplūdimys, apžvalgos bokštas, baidarių nuomos punktas), Vieکشniuose – paplūdimys, pavėsinės, biotualetas.
- Dauguma lankytinų objektų, esančių šalia maršruto, yra sutvarkyti ir pritaikyti lankymui.
- Maršruto ženklavimo, skirto vandens turistams, kol kas nėra.
- Vieکشniuose (Mažeikių rajonas) yra įsikūrusi Ventos regioninio parko direkcija, kur aptarnaujami lankytojai, Mažeikių ir Naujosios Akmenės miestuose yra Mažeikių ir Akmenės rajonų turizmo ir verslo centrai.

5.1. Vandens turizmui teikiamos paslaugos, jų įvairumas, kompleksiskumas ir kokybės standartai

Baidarių nuoma – Papilėje, Ventoje, Balsiuose (Akmenės raj.), Užventyje (Mažeikių raj.). Nakvynė Papilėje, Algirdo Martišiaus kaimo turizmo sodyboje, taip pat Viliošių kaimo turizmo sodyboje, taip pat „Virvytės“ poilsio stovykloje (Užventės kaimas, Mažeikių rajonas), Balsių stovykloje (Balsių kaimas, Akmenės rajonas).

Siūlomos kelionės vienvietėmis ir dvivietėmis baidarėmis,

5.2. Dalyvavimas aplinkosauginėse programose, jų keliamų reikalavimų atitikimo įvertinimas pažymėjimais.

Vandens turistams, nuomojantiems baidares minėtuose punktuose, yra išdalijami maišeliai šiukšlėms, jie informuojami apie elgesio taisykles ir aplinkos tausojimą, nuomos punktų darbuotojai reguliariai praplaukai maršrutus ir tvarko aplinką, renka paliktas šiukšles.

5.3. Vykdoma vandens turizmo veikla numatoma ir remiama rajoninio ir nacionalinio lygmens turizmo planavimo dokumentuose. Savivaldybių bendruose planuose (savivaldybės bendrasis planas, Nacionalinių vandens turizmo trasų specialusis planas, kt.).

5.4. Vietinės bendruomenės įtraukimas į turistų aptarnavimo veiklas, bendruomenės gyvenimo kokybės gerinimas. Vykdamas vandens turizmo veiklą, yra sukurtos ir kelios darbo vietos, kas prisideda prie bendruomenės gyvenimo kokybės gerinimo. Taip pat atvykstantys turistai, pirkdami kitus vietos produktus bei paslaugas, taip pat prie to prisideda.

6. Vykdoma rinkodaros veikla ir informacijos teikimas (vandens turizmo paslaugų viešinimas, naujų veiklų pristatymas visuomenei, reklaminiai/informaciniai leidinukai, žemėlapiai, interneto puslapis, lankytojų centrai, inovacinė rinkodara, kuria siekiama perteikti realų „vietos pajautimą“, kt.).

7. Vietinių tradicijų, susijusių su vandens gamtiniais ištekliais, puoselėjimas (tradiciniai renginiai, senieji amatai, verslai, kulinarinis paveldas, kt.).

7.1. Vandens ištekliai vietovėje istoriškai buvo ir išlieka vietos ekonominio vystymosi ir kultūros paveldo formavimo pagrindu. Maršrute galiu aplankyti esančius vandens malūnus, Augustaičių ir Gudų vandens malūnus galima apžiūrėti ir iš vidaus.

7.2. Etnokultūros elementai, pritaikyti šiuolaikiniam verslui, veiklai ir turizmui (su vandens ištekliais glaudžiai susijęs kultūros paveldas - legendos, papročiai, tradicijos, kultūrinis kraštovaizdis). Kaip ir kiekvienas kraštas, taip ir Ventos turi nemažą įvairių pasakojimų ir legendų. Kai kuriuos iš jų galima rasti Ventos regioninio parko direkcijos išleistame „Vadove po Ventos regioninį parką“.

7.3. Vietovės gamtos įvairovės ir jos išsaugojimo propagavimas vykdomas pastoviai, įvairių renginių ir akcijų metu, o taip pat nuolatiniame darbe ir bendradarbiavime.

8. Teikiamo projekto santrauka (vietovės savitumo, išskirtinių vandens turizmo veiklų, teikiamų paslaugų trumpas aprašymas lietuvių bei anglų kalbomis, po 10-20 sakinių kiekviena kalba).

Ventos upėje vandens turistams yra ką veikti. Čia yra net keturi baidarių nuomos punktai, teikiamos ir kitos turistinės paslaugos. Niekur kitur Lietuvoje, o tik čia išvysite Juros geologinio periodo atodangas, galėsite pasirinkti 150 milijonų metų amžiaus fosilijas. Tai geriausi suvenyrai iš Ventos krašto. Papilėje kadaise gyveno garsus lietuvių istorikas Simonas Daukantas, čia galite aplankyti jo muziejų, paminklą ir kapą. Taip pat Papilėje yra garsioji Penkiolikakamienė liepa. Gyvolių kaime galite aplankyti Jadvygos Balvočiūtės ekologinį žolių ūkį prie Virvytės upės. Čia ne tik įsigysite įvairių vaistažolių, bet ir gausite profesionalią konsultaciją, kurios metu pagal kiekvieno poreikius nustatomas geriausias jų naudojimas. Viekšniuose galite aplankyti vieną seniausių vaistinių Žemaitijoje, Biržiškų muziejų ir t.t. Ventos upe ir jos intakais neatsibos plaukti – čia yra ir ramesnių vietų, ir gana sraunių. Kiekvienas pagal savo poreikius gali pasirinkti maršrutą.

Viešoji įstaiga TVIRTINU
Mažeikių turizmo ir verslo informacijos centras Direktorius
Pulgis Lumpickas
2003m. lapkričio mėn. ___d.

VADYBININKO-KONSULTANTO PAREIGINĖ INSTRUKCIJA

BENDROJI DALIS

- 1.1. Vadybininkas-konsultantas savo darbe vadovaujasi Lietuvos respublikos įstatymais, norminiais aktais, galiojančiais darbo įstatymais, VŠĮ Mažeikių turizmo ir verslo informacijos centro (toliau – centras) visuotinio dalininkų susirinkimo, administracijos darbo reglamentu, centro direktoriaus įsakymais, šia instrukcija.
- 1.2. Vadybininkas-konsultantas priimamas į darbą, atleidžiamas iš pareigų, skatinamas ar baudžiamas įstatymų nustatyta tvarka centro direktoriaus įsakymu.
- 1.3. Vadybininkas-konsultantas yra tiesiogiai pavaldus centro direktoriui, jam atsakingas už pavesto darbo atlikimą. Direktoriaus įsakymu, įstatymų numatyta tvarka, laikinai pavaduoja kitus centro darbuotojus. Ligos, komandiruotės arba atostogų metu pavaduoja direktorių.
- 1.4. Vadybininkas-konsultantas privalo laikytis nustatytų centro vidaus tvarkos taisyklių.

2. VADYBININKO-KONSULTANTO PAREIGOS

- 2.1. Palaikyti ir užmegzti naujus ryšius su klientais.
- 2.2. Tobulinti teikiamas paslaugas, didinti jų kiekį, spręsti klientų problemas.
- 2.3. Laiku ir kokybiškai atlikti užduotis, susijusias su klientų aptarnavimu, dirbant centro teikiamų administracinių paslaugų bei konsultacijų srityse.
- 2.4. Teikti klientams pasiūlymus bei konsultacijas, atsižvelgiant į jų poreikius ir esamą rinkos situaciją.
- 2.5. Sekti situaciją bei pokyčius vidaus ir užsienio rinkose. Kaupti ir analizuoti informaciją apie verslo plėtrą, verslo centrų, inkubatorių bei panašių įstaigų veiklą.
- 2.6. Bendradarbiauti su užsienio ir vietinėmis panašaus pobūdžio organizacijomis, finansinėmis bei kitomis institucijomis, siekiant gauti daugiau informacijos.
- 103
- 2.7. Rengti projektus ir teikti juos įvairioms programoms, fondams bei administruoti.
- 2.8. Konsultuoti įmones, organizacijas ir privačius asmenis apie galimybes gauti paramą iš įvairių fondų bei programų.
- 2.9. Direktoriui įgaliojus atstovauti įmonę ir sudaryti sandorius.
- 2.10. Informuoti centro darbuotojus apie ruošiamus posėdžius, susirinkimus.
- 2.11. Ruošti įsakymų, nutarimų ir kitų dokumentų projektus, pateikti juos tvirtinti.
- 2.12. Nustatyta tvarka registruoti, komplektuoti gaunamą ir siunčiamą informaciją, raštus ir kitą dokumentaciją.
- 2.13. Direktoriaus pavedimu laiku parengti ir išsiųsti visą nurodytą korespondenciją.
- 2.14. Tvarkyti įmonės dokumentaciją laikantis visų raštvedybos taisyklių.
- 2.15. Laiku pateikti direktoriui ir darbuotojams visą informaciją apie skambinusių į įmonę klientų poreikius, problemas bei pageidavimus.
- 2.16. Teisingai nukreipti telefonu ar tiesiogiai besikreipiančius interesantus tam įmonės

darbuotojui, kuris gali suteikti daugiausiai informacijos jam rūpimais klausimais.

- 2.17. Suteikti interesantams reikalingą informaciją apie įmonę bei jos teikiamas paslaugas.
- 2.18. Bendrauti su reklamos gamintojais, atsakingais žiniasklaidos atstovais.
- 2.19. Dalyvauti rengiant kasmetinę centro veiklos programą ir ataskaitą.
- 2.20. Žinoti kiekvieno įmonės darbuotojo išvykimo iš įmonės ir grįžimo laiką.
- 2.21. Vykdyti direktoriaus žodinius nurodymus.
- 2.22. Darbo pabaigoje, paliekant patalpas, patikrinti ar uždaryti centro langai, apsauginės žaliuzės kompiuterių klasėje ar užrakintos durys mokymo klasėje.

3. VADYBININKO-KONSULTANTO TEISĖS

- 3.1. Dalyvauti centro organizuojamuose renginiuose.
  - 3.2. Atstovauti dalykiniuose susitikimuose ir renginiuose.
  - 3.3. Pasirinkti užduočių, susijusių su klientų aptarnavimu, vykdymo, informacijos kaupimo, kontaktų su klientais užmezgimo, metodiką.
  - 3.4. Dalyvauti renginiuose, susijusiuose su darbinės informacijos rinkimu.
  - 3.5. Dalyvauti konferencijose, mokymuose bei seminaruose, siekiant kelti savo kvalifikaciją.
  - 3.6. Naudotis įstatymų ir kitų norminių aktų numatytais socialinėmis garantijomis.
- ### 4. VADYBININKO-KONSULTANTO ATSAKOMYBĖ

Vadybininkas-konsultantas atsakingas už:

- 4.1. Turimos informacijos apie klientus ir atliekamas centro operacijas konfidencialumą.
- 4.2. Vadovui pateikiamų duomenų teisingumą, tikslumą ir savalaikiškumą.
- 4.3. Kompiuterių klasės techninę būklę ir teisingą eksploataciją.
- 4.4. Centro vidaus darbo taisyklių, darbo ir priešgaisrinės saugos taisyklių laikymąsi.
- 4.5. Kasos aparato teisingą eksploataciją, grynųjų pinigų apskaitą.

Susipažinau ir sutinku:

Parengė: Pulgis Lumpickas